

Kirken på landet – Menighedsrådenes muligheder for at indgå i det lokale samarbejde

Helle Rotbøll Randløv
Egon Noe
Annette Aagaard Thuesen

Oktober 2018
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet

CLF REPORT 69/2018

Alle rettigheder forbeholdes centret (CLF). Mekanisk eller fotografisk gengivelse af denne REPORT eller dele heraf er uden instituttets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatterne, 2018.

Center for Landdistriktsforskning

CLF REPORT 69/2018

ISBN 978-87-93462-17-4

Undersøgelsen er gennemført i et samarbejde med Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og finansieret af midler fra projektet Kirken på landet. For undersøgelsens udformning og resultater er alene Center for Landdistriktsforskning ansvarlig.

Helle Rotbøll Randløv
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Niels Bohrs Vej 9-10
DK-6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 8977
E-mail: hro@sam.sdu.dk

Egon Noe
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Niels Bohrs Vej 9-10
DK-6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 3613
E-mail: eno@sam.sdu.dk

Annette Aagaard Thuesen
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Niels Bohrs Vej 9-10
DK-6700 Esbjerg
Tlf.: 65504225
E-mail: aat@sam.sdu.dk

Forsidefoto: Hove kirke ved Lemvig – foto Helle Rotbøll Randløv

FORORD

Projektet ”Kirken på landet - Menighedsrådenes muligheder for at indgå i det lokale samarbejde” er finansieret under FUV paraplyprojektet ”Kirken på Landet”. Projektet har fokus på samarbejde, men er således selv et udtryk for et nyt samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter (FUV) og Center for Landdistriktsforskning (CLF).

For CLF er det nyt at inddrage kirkens rolle i forskningen, og for FUV er det nyt at indgå i et samarbejde med et sociologisk forskningsmiljø i deres vidensopbygning og udvikling. Vi har undervejs i projektet haft fornøjelsen af at besøge 6 lokalområder, hvor der har været stor opbakning til projektet både i forhold til at organisere møder med kort varsel og i forhold til de mange repræsentanter for de lokale foreninger, der mødte op alle steder. Det har været meget berigende, og uden denne opbakning havde denne rapport ikke været mulig. Derfor en stor tak til alle jer, der har bidraget til disse fokusgruppemøder, og for at I har taget jer tid til at læse og give tilbagemeldinger på de beskrivelser, vi har samlet for de enkelte lokalområder. Det er vores klare overbevisning, at der er mange, der kan lære og inspireres af de erfaringer og refleksioner, I har gjort jer.

Rapporten handler som udgangspunkt om kirkens muligheder for samarbejde, men er helt naturligt kommet til også at handle om de muligheder og udfordringer, der er for samarbejde lokalt generelt. Den største overraskelse for os i projektets resultater er uden tvivl, at der er så mange former og modeller for lokal organisering af samarbejde. Dette kan både tolkes som et udtryk for den vitalitet, der er til stede lokalt, men også som et udtryk for, at vi er i en nybrudstid i forhold til lokal organisering og samarbejde i landdistriktsområderne. Vi håber således, at denne rapport kan være til inspiration både for de lokale menighedsråd og for alle de andre lokale foreninger, der er engageret i udviklingen af deres lokalområde.

Esbjerg, oktober 2018

Egon Noe

Centerleder, CLF

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	SAMMENFATNING.....	6
2.	INDLEDNING	10
2.1.	Undersøgelsen relevans	10
2.2.	Undersøgelsens forskningsspørgsmål	11
2.3.	Rapportens opbygning	11
3.	BAGGRUND OG LITTERATURSTUDIE.....	12
3.1.	Baggrunden for nutidens lokale organisering af sognene	12
3.2.	Yderligere litteraturstudie.....	14
4.	METODE	17
4.1.	En kvalitativ og eksplorativ tilgang	17
4.2.	Udvælgelse af cases	17
4.3.	Fokusgrupper	17
5.	INTRODUKTION TIL DE 6 LOKALOMRÅDER	20
6.	GJERRILD – SKABER SAMMENHOLD GENNEM PROTEST	22
6.1.	Koordinerende funktion i det lokale samarbejde	23
6.2.	Aktiviteter der samarbejdes om	26
6.3.	Faciliteter og rammer for det lokale fællesskab	27
6.4.	Menighedsrådets rolle i samarbejdet.....	28
6.5.	Præstens involvering.....	30
7.	KLINKBY – ‘ALT I ET HUSET’ MED FOKUS PÅ FÆLLES BEDSTE	31
7.1.	Koordinerende funktion i det lokale samarbejde	32
7.2.	Aktiviteter der samarbejdes om.....	35
7.3.	Menighedsrådets rolle lokalt	37
7.4.	Præstens involvering.....	38
8.	NÆSBJERG – FOKUS NÆSBJERG SAMLER TRÅDENE	39
8.1.	Koordinerende funktion i det lokale samarbejde	39
8.2.	Aktiviteter der samarbejdes om	41
8.3.	Faciliteter og rammer for det lokale fællesskab	43
8.4.	Menighedsrådets rolle lokalt	45
8.5.	Præstens rolle	46
9.	SØLLESTED – SAMLING OM KULTUR- OG FRITIDSAKTIVITETER	48
9.1.	Koordinerende funktion i det lokale samarbejde	48
9.2.	Aktiviteter der samarbejdes om	51
9.3.	Faciliteter og rammer for det lokale fællesskab	52
9.4.	Menighedsrådets rolle i samarbejdet.....	54
9.5.	Præstens involvering.....	55

10.	SØRBYOMRÅDET – HAR FÅET SMAG FOR SAMARBEJDE.....	57
10.1.	Koordinerende funktion i det lokale samarbejde	57
10.2.	Aktiviteter der samarbejdes om	60
10.3.	Faciliteter og rammer for det lokale fællesskab	62
10.4.	Menighedsrådets rolle i samarbejdet.....	62
10.5.	Præstens involvering.....	63
11.	VESTER HÆSINGE – BRUMBASSEN VED IKKE, DEN IKKE KAN FLYVE ..	65
11.1.	Koordinerende funktion i det lokale samarbejde	65
11.2.	Aktiviteter der samarbejdes om	68
11.3.	Menighedsrådets rolle i samarbejdet.....	69
11.4.	Præstens involvering.....	70
12.	HVAD KAN VI LÆRE PÅ TVÆRS AF DE SEKS CASES.....	72
12.1.	Hvordan organiseres det lokale samarbejde?.....	72
12.2.	Hvilken rolle har menighedsrådene i relation til de øvrige foreninger?	74
12.3.	Hvad spiller menighedsrådene ind i samarbejdet med de øvrige foreninger?	75
12.4.	Hvad giver samarbejdet tilbage til menighedsrådets arbejde?	75
12.5.	Hvilket udviklingspotentiale ses i yderligere samarbejde ml. lokalråd og menighedsråd?.....	76
13.	OPSAMLING OG KONKLUSION	79
14.	FEEDBACK OG PERSPEKTIVERING	83
14.1.	Refleksioner i forhold til undersøgelsen	83
14.2.	Gruppedrøftelser	84
REFERENCER		86

Skovsti ved Næsbjerg. Foto: Susanne Ladegaard

1. SAMMENFATNING

Denne undersøgelse sætter fokus på tværgående samarbejde i lokalsamfund på landet og undersøger, hvilken rolle kirken spiller heri. Efter strukturreformen i 2007 er menighedsrådet den eneste lovbestemte organisation på sogneniveau i landdistrikterne. Den øvrige lokale selvorganisering kan være formet omkring et lokalråd eller en borgerforening. I nogle lokalområder har kommunen taget initiativ til, at der er en sådan formel organisation, der har kontakten til kommunen. Andre steder har lokalområdet på eget initiativ etableret eller udpeget råd, der er blevet kontaktfladen til kommunen.

Hensigten med undersøgelsen er gennem 6 cases, samt viden fra litteraturen, at bidrage til en dybere forståelse af det lokale tværgående samarbejde mellem kirken og lokalsamfundets øvrige organisationer. Spørgsmålene, som søges besvaret, drejer sig om den lokale organisering: Hvad samarbejdes der om? Hvilken rolle spiller menighedsrådet heri? Hvad bidrager de med, og hvilket udbytte får de af samarbejdet?

KVALITATIVT CASE STUDIE

De 6 udvalgte case-områder har etableret et samarbejde - formelt eller uformelt - hvor menighedsrådet indgår, der er geografisk spredning, og det er landdistriktsogne. Undersøgelsen har en kvalitativ og eksplorativ tilgang, og der er afholdt et fokusgruppemøde i

hvert område med henblik på at afdække de eksisterende samarbejdsforhold. Undersøgelsen tager udgangspunkt i et praktisk teoretisk perspektiv, hvor fokusgruppen afspejler den sociale organisering. De lokale deltagere har været formanden for menighedsrådet og enten et lokalråd, et udviklingsråd eller en borgerforening afhængigt af den lokale kontekst. De to formænd har udpeget de øvrige deltagere fra lokalområdet, der alle er inviteret til fokusgruppemødet.

De 6 case-områder er:

- Gjerrild i Norddjurs Kommune
- Klinkby i Lemvig Kommune
- Næsbjerg i Varde Kommune
- Søllested i Lolland Kommune
- Sørbyområdet i Slagelse Kommune
- Vester Hæsinge i Faaborg-Midtfyn Kommune

DIVERSITET I DEN LOKALE ORGANISERING

Undersøgelsen viser, at lokale, historiske og kulturelle faktorer spiller ind i forhold til, hvor den koordinerende funktion for samarbejdet er placeret. Lokalrådet er ikke nødvendigvis platform for det lokale koordinerende samarbejde, men alle seks lokalområder, der har deltaget i denne undersøgelse, samarbejder på kryds og tværs af foreningerne. I nogle områder foregår der en høj grad af tværgående samarbejde, andre steder er samarbejdet mere bygget op omkring bilaterale relationer. Fælles for alle seks lokalområder er, at de har valgt at handle i forhold til strukturelle og demografiske forandringer, og de har været i stand til at udvikle og forandre sig; fx hvor menighedsråd ligges sammen, koordinerende funktioner flyttes rundt mellem de lokale aktører, og nye samlingssteder bygges op.

DYNAMISKE OG HANDLEKRAFTIGE

Særligt tre lokalområder i denne undersøgelse viser sig dynamiske i deres organisering og fremstår med et fælles fokus på lokalområdets udvikling. Det, der kendetegner disse områder, er dels, at det er de mest udfordrede i forhold til udvikling, og at man har magtet at etablere en meget stærk fælles forståelse om, at "Vi" må stå sammen om at bevare et levedygtigt sogn. Her har man evnet at forandre sine foreninger. Folk engagerer sig på tværs af foreningerne, og man ændrer og sammenfletter funktioner for bedst at kunne udnytte sine ressourcer. Der skabes nye tiltag til aktiviteter, og man skiftes til at tage ansvar for koordineringen af det lokale samarbejde. Alt sammen med henblik på at være bedst muligt rustet til at agere i den nuværende rammesætning, fx med henblik på hvem der har kontakten til kommunen. Der er en høj grad af diversitet i, hvorledes kontakten til kommunen er organiseret, og hvilken lokalforening der har rollen som bindeled.

FYSISKE FACILITETER OG FÆLLES ARRANGEMENTER

Hvad er så de primære omdrejningspunkter for samarbejdet? Der er stor variation i graden af samarbejde i de forskellige områder. Gode fysiske rammer som mødesteder, som lokalsamfundet har adgang til, er vigtige for at opnå samarbejde omkring de fælles aktiviteter og arrangementer og gøre det mere oplagt at samarbejde. Men det at skabe gode fysiske rammer er i sig selv også en meget vigtig katalysator for samarbejde. Vi ser det både i form af, at man går sammen om at danne et fælles mødested, og i form af at de

enkelte foreninger stiller deres lokaler til rådighed for andre foreninger. Der er også eksempler på, at større fælles arrangementer, der involverer mange foreninger, fungerer som katalysator for at øge samarbejdet mellem foreningerne. Både i forhold til de fælles faciliteter og i forhold til arrangementer er det en udfordring med det fælles medejerskab for de forskellige foreninger, da det ofte vil være en af foreningerne, der står for den overordnede organisering. Herudover er der 2 eksempler på, at man arrangerer store events, der tiltrækker mange deltagere udefra og herved skaber økonomi og synlighed, men som også kræver mange frivillige kræfter og dermed samarbejde.

MENIGHEDSRÅDETS ROLLE VARIERER FRA PASSIV STØTTENDE TIL AKTIV INITIATIVTAGER

Alle seks menighedsråd er opmærksomme på at åbne kirken op mod lokalbefolkningens hverdagsliv, ved fx at lægge sociale og kirkelige aktiviteter i forbindelse med andre lokale arrangementer, og de indgår således i og støtter op om det fælles sociale liv. I forhold til det tværgående samarbejde opleves de fleste menighedsråd dog i en mere passiv støttende rolle. Det er kun i et lokalområde, vi har mødt et menighedsråd, der har påtaget sig en aktiv rolle og har taget førertrøjen på i forhold til det lokale udviklingsarbejde. De fem øvrige menighedsråd bakker op om og støtter det lokale samarbejde, som er initieret af det øvrige foreningsliv eller af præsten.

MENIGHEDSRÅDENE ER POSITIVE OG ÅBNER OP

Alle menighedsråd i denne undersøgelse er åbne overfor, at andre kan lave sociale aktiviteter i deres lokaler, og de byder ind med aktiviteter i forbindelse med lokalsamfundets øvrige arrangementer og rykker gerne ud i naturen, på markedspladsen, i ølteltet m.m. De byder ind med samarbejde omkring koncert- og teateroplevelser og foredrag, hvor de også bidrager med økonomi, og herved skaber mulighed for at få nogle større navne på programmet. Præstens involvering i det lokale sociale liv kan være bidragende til den sociale sammenhængskraft i lokalområdet. Herudover byder man ind med frigivne arealer bl.a. fra kirkegårde, der er blevet for store.

SAMARBEJDET SKABER KONTAKT TIL FLERE

At deltage i et tværgående samarbejde lokalt skaber kontakt til flere grupper af borgere, der måske ikke kommer af sig selv til kirken, og kendskabet kan skabe nye bånd. Menighedsrådsarbejdet bliver mere synligt for den øvrige del af lokalområdet, og det ser ud til at gøre det nemmere at involvere nye frivillige til menighedsrådsudvalgene. Herudover skaber det tværgående samarbejde liv og variation i opgaverne, der skal løses, og et område har opnået at få ros og anerkendelse af biskoppen for deres samarbejde med det øvrige foreningsliv. Samarbejdet kan desuden skabe en relevant berøringsflade for præster, der ikke længere selv har børn i skolealderen.

UDVIKLINGSPOTENTIALE, KOMPLEKSITET OG UDFORDRINGER

Tværgående samarbejde er komplekst og udfordrer både foreninger og enkeltpersoners positionering i lokalsamfundet. Uenigheder internt i en forening kan besværliggøre samarbejde med andre og kan stå i vejen for den lokale handlekraft. For at kunne agere som et dynamisk lokalsamfund er der behov for både intern pleje af sammenhold: 'bonding' og at række sig ud mod andre: 'bridging'. Når begge disse kapaciteter bliver sat i spil, kan der skabes et stærkt og dynamisk samarbejde, der kan genere en fælles 'Vi' følelse, som ruster lokalområdet til at agere handlekraftigt og fleksibelt i de nuværende strukturelle rammer. Der er meget at vinde ved, at menighedsråd indgår i det lokale samarbejde, men som det er nævnt, løber den lokale samarbejdsdynamik ikke efter en ensartet skabelon, men tager udgangspunkt i den lokale kultur. Menighedsråd vil kunne finde inspiration hos hinanden, og det vil være forskelligt, hvilke tiltag man nemt vil kunne implementere, og hvilke der vil kræve en lidt længere bane, igen afhængig af den lokale samarbejdskultur og -historik.

ØNSKER KIRKEN INVOLVERING?

De rammer, som menighedsrådene fungerer under, spiller en stor rolle for samarbejdet. Lige såvel som der er vidnesbyrd om, at anerkendelse fra provstiet kan være stærkt motiverende for menighedsrådene til at indgå i et samarbejde, lige så vel kan regler, bureaukrati og manglende opbakning være en stærk hæmsko for at indgå i samarbejde. Hvis man ønsker, at kirken på landet skal gentænke sig selv, så må man også gentænke de rammer, som kirken på landet er kirke under.

HVAD KAN MAN OVERVEJE SOM MENIGHEDSRÅD, DER GERNE VIL I GANG MED AT SAMARBEJDE

Hvis man er blevet inspireret til at prioritere et lokalt samarbejde, kan de efterfølgende spørgsmål være værd at overveje:

Hvad vil et samarbejde bringe af værdi til jeres lokalområde?

- Er der enighed internt i menighedsrådet i forhold til at indgå i samarbejde med andre foreninger?
- Er det en menighedsrådsopgave at indgå i samarbejdet, eller er det præstens opgave?

Hvem er der at samarbejde med?

- Findes der en fælles kultur eller tradition, man kan bygge samarbejdet op omkring?
- Er der noget samarbejde i lokalområdet, man kan være med til?
- Hvilke aktiviteter kunne vi tænke os at foreslå?

Hvordan kommer vi videre?

- Hvem fra menighedsrådet kan agere brobygger?
- Vil og kan vi bidrage med økonomi?

Eng og skov udenfor Næsbjerg. Foto: Susanne Ladegaard

2. INDLEDNING

Kirken er den ældste og mest konstante institution i danske landsogne. I dag er det dog en institution, som, omend den er meget fysisk synlig, lever en lidt afgrænset tilværelse i mange landsogne til trods for eksistensen af lokalt forankrede menighedsråd. Samtidig er kirken under pres som følge af den generelle udvikling i landsognene, og der sker en langsom udvikling hen imod flere fælles menighedsråd, hvor især mindre sogne slår sig sammen. Der er således i mange menighedsråd fokus på, at kirken på landet skal gentænke sig selv, ikke kun i forhold til, hvordan man kan virke som kirke, men også i forhold til den generelle udvikling i landsognene.

2.1. UNDERSØGELSEN RELEVANS

Der er lavet forskellige mindre undersøgelser af kirkens betydning og rolle i lokalsamfundet (Christensen, 2013; Thomsen, 2016), eller undersøgelser, hvor kirken indgår som et lille element (Nielsen og Thuesen, 2002; Thuesen og Rasmussen, 2015). I forbindelse med en undersøgelse om kirkens samspil med lokale foreninger finder Christensen (2013), at kirken fortsat har en betydning i de enkelte lokalsamfund, hvor kirken kan være en medvirkende faktor til at skabe sammenhæng, og der samarbejdes ofte på et bredt felt. Demografiske forskelle kan spille en rolle, og ”kirken integreres i højere grad i forenings-samarbejdet i de mindre sogne, fordi man her har en fælles interesse i at kæmpe for sognets og kirkens overlevelse” (Christensen, 2013:7). Jørgensen (2013) bakker op om, at kirken på landet kan være en vigtig del af sognets livskraft, og at kirken bidrager med en

sammenhængsskabende faktor, men hun gør også opmærksom på, at kirken ikke alene kan redde det folkelige liv, når skolen, købmanden og forsamlingshuset er væk.

Endnu har ingen taget lokalsamfundets samlede organisering som indgang til studiet af kirkens rolle lokalt og belyst udviklingspotentialer i, at menighedsrådene engagerer sig i det øvrige lokale foreningsliv. Dette projekt beskæftiger sig primært med lokalrådenes eller andre lokale koordinerende organisationers betydning og rolle for samarbejdet og med et specifikt fokus på menighedsrådenes relation hertil. Med udgangspunkt i en række konkrete eksempler samt viden fra litteraturen, er det hensigten med undersøgelsen at bidrage til en dybere forståelse for det lokale tværgående samarbejde mellem kirke og lokalsamfundsorganisationer samtidigt med at inspirere til udbygning af fremtidigt samarbejde rundt omkring i landet.

2.2. UNDERSØGELSENS FORSKNINGSSPØRGSMÅL

Undersøgelsen vil mere specifikt besvare følgende forskningsspørgsmål, hvor de første to afdækker eksisterende forhold, og det tredje vedrører udviklingsperspektivet:

1. Lokalråd er fra mange sider tiltænkt rollen som fælles platform for de lokale foreningers samarbejde i landsbyerne i dag, men hvordan bliver denne rolle forvaltet?
 - Hvordan er samarbejdet organiseret?
 - Hvad samarbejdes der om?
2. Hvilken rolle spiller menighedsrådene i relation til de øvrige foreninger?
 - Hvad spiller menighedsrådene ind med, når de indgår i samarbejde med de øvrige foreninger lokalt?
 - Hvad giver samarbejdet tilbage til menighedsrådets arbejde?
3. Hvilket udviklingspotentiale kan identificeres i yderligere samarbejde mellem lokalråd og menighedsråd?
 - Hvilke udfordringer kan identificeres?

2.3. RAPPORTENS OPBYGNING

Efter denne introduktion indeholder det næste kapitel en baggrundsbeskrivelse og en præsentation af national og international forskning. Den udvalgte litteratur beskæftiger sig med relevante temaer i forhold til lokalområders samarbejde, lokal samarbejdskultur og krav om nye tiltag, efterfulgt af litteratur om kompleksitet i tværsektorielt samarbejde.

I det efterfølgende metodekapitel skitseres først de spørgsmål, undersøgelsen besvarer, herefter forklares fokusgruppemetoden, hvormed undersøgelsen er udført. Dette følges af et kapitel, der introducerer til de seks lokalområder, som herefter beskrives enkeltvis i kapitel 6-11. I kapitel 12 sammenfattes resultaterne. Til slut i kapitel 13 og 14 konkluderes og perspektiveres der i forhold til undersøgelsens forskningsspørgsmål.

Næsbjerg kirke. Foto: Susanne Ladegaard

3. BAGGRUND OG LITTERATURSTUDIE

3.1. BAGGRUNDEN FOR NUTIDENS LOKALE ORGANISERING AF SOGNE

Sognes selvorganisering rækker langt tilbage i historien. Med indførelsen af enevælden blev kongen kirkens overhoved, og præsten fik tildelt en rolle i forhold til at holde øje med og styr på landbefolkningen. Først i 1800-tallet blev der, med fokus på at få organiseret et fattigvæsen, oprettet sognekommisioner til at varetage denne opgave. Her var det ofte præsten, der var formand. Senere fik sognekommisionen også ansvaret for skolevæsenet, og at alle kunne læse og skrive, så de kunne bestå konfirmationen (Dansk Center for Byhistorie).

Der skete langsomt en demokratisering af sognekommisionen, hvor der ud over de fødte medlemmer som præst, politi/sognefogeden og godsejer også valgtes medlemmer blandt de større jordbesiddere. Med kommunaloven i 1868 indførtes sogneråd, men en egentlig demokratisering skete dog først i 1908, hvor også kvinderne fik valgret. Sognerådene fungerede herefter som den kommunale administration i de fleste landsogne helt frem til 1970 (Dansk Center for Byhistorie).

MENIGHEDSRÅDENE

Samtidig med demokratiseringen af sognerådene reduceredes præstens rolle i den offentlige administration. Som noget nyt blev der i 1856 udsendt et cirkulære om, at præsterne kunne oprette et menighedsråd. Men det var frivilligt, og ordningen blev ikke særlig populær. I 1903 fik kirkeminister I.C. Christensen vedtaget en lov, som påbød, at der skulle

være et menighedsråd i hvert eneste sogn i Danmark, hvor menighedsrådene skulle vælges ved demokratisk valg. I første omgang havde menighedsrådene ikke mange administrative opgaver, men skulle samarbejde med præsten om den private sjælesorg (Christensen, 2008). Det afstedkom dog en del konflikter rundt omkring, så i 1912 ændredes loven, således at menighedsrådene ikke længere skulle blande sig i præstens embedsførelse, men tage sig af sognets administrative anliggender. Med ændringen af menighedsrådsloven i 2007 kom de kirkelige anledninger igen ind i menighedsrådsloven. Her stod, at det var menighedsrådets rolle at varetage: ”§ 1. Sognets kirkelige og administrative anliggender..., medmindre andet er særligt hjemlet i lovgivningen” (Retsinformation.dk).

Man kan således sige, at der med menighedsrådsloven i 1903 lokalt skete en adskillelse mellem kirke og stat, mens præstens rolle reduceredes til at være forkyndende. Sogneråd og menighedsråd fungerede side om side indtil kommunalreformen i 1970 inden for sognet som det geografiske område.

FORENINGER

Når man ser på landsbyorganisering finder man ligeledes kulturelle og økonomiske spor efterladt i vore dages lokalsamfund. For perioden fra 1850-1950 gjaldt, at en lang række frivillige, sociale/kulturelle/politiske foreninger og økonomiske/erhvervs-mæssige sammenslutninger, herunder andelsselskaber, sparekasser og forsikrings-sammenslutninger, så dagens lys. Perioden efter 1950 var kendetegnet ved et fald i lokaløkonomisk aktivitet, blandt andet i kraft af industrialiseringen af landbruget. Der kom dog også ny aktivitet til sognene med spredningen af fremstillingssektoren og udviklingen af velfærdsstaten decentralt. Hvad angik foreningslivet handlede det i denne periode om organiserede fritidsaktiviteter blandt andet målrettet opbygningen af idræts- og svømmehaller lokalt (Tanvig et al., 2016).

Efter strukturreformen i 2007 var der i kommunerne fokus på stordrift og effektivisering, som medførte frygt for servicelukninger lokalt og manglende indflydelse fra de mindre lokalsamfunds side. I mange kommuner blev der dannet lokalråd som hørings- og dialogpart for at reducere demokratitabet. Nogle steder skete det på initiativ fra kommunen, mens det andre steder tog sit udgangspunkt i lokalsamfundene selv. Alligevel er der i den korte periode siden 2007 sket mange centraliseringer af både skoler, biblioteker, ældrepleje og børnepasning (Tanvig et al., 2016). Det er altså ikke alene inden for kirkens område, men også i lokalsamfundet bredere set, at der sker en stadig ændring henimod større enheder.

LOKALRÅD

Med kommunalreformen i 1970 reduceredes antallet af sogne/(kommuner) fra 2.221 til 271 kommuner, hvorved en betydningsfuld del af sognenes selvorganisering ophørte, og ”tingstederne” hvor man mødtes omkring de fælles anliggender mange steder forsvandt. Med strukturreformen i 2007 reduceredes antallet af kommuner til 98, hvilket på nye måder udfordrer den lokale fælles selvorganisering yderligere.

Efter strukturreformen er menighedsrådet den eneste lovbestemte organisation på sogneniveau i landdistrikterne. Mange steder har man oprettet fælles menighedsråd og endda lagt sognene sammen, hvor der ikke længere er en befolkningsgrundlag for at opretholde et sogn. Ofte er også andre institutioner forsvundet, så som skole og indkøb. Dvs. at der

ikke længere er et givet lokalt tingsted, hvor den lokale selvorganisering har sit udspring og omdrejningspunkt. I forhold til det lokale samarbejde er dette noget, man må genopfinde på nye måder. Mange steder er der oprettet en form for lokalråd i et forsøg på at genetablere en lokal kordinerende funktion, både indadtil i sognet og udadtil i forhold til kommunen. Der foreligger ikke noget opdateret overblik over, hvor mange lokalråd der er blevet etableret siden kommunalreformen (Thuesen, 2017). En spørgeskemaundersøgelse fra 2009 viste dog, at ud af 50 kommuner, som havde besvaret spørgeskemaet, var der etableret lokalråd i 35 kommuner, svarende til 70 % af kommunerne (Kromann og Just, 2009). Lokalrådene efter 2007 reformen er generelt dannet ved frivillighed og organiseret som foreninger med en årlig generalforsamling, et sæt regler og en bestyrelse. Ressourcerne i lokalrådene er i de fleste tilfælde begrænset til midler til mødeaktiviteter, som kommunen stiller til rådighed eller muligheder for at søge kommunale og andre puljemidler (Thuesen og Ditlevsen, 2014; Knudsen, 2012). Oftest dækker lokalrådene et eller flere sogne, fordi de lokale foreninger og fritidslivet - til trods for deres oftest ikke-kirkelige fokus - er fortsat med at være stærkt koncentreret omkring denne kirkerelaterede, geografisk og indbyggermæssigt lille enhed. Kommunerne er ikke forpligtede til at etablere lokalråd, men sikrer sig via lokalrådene, at lokalområdernes perspektiver bringes ind i den kommunale forvaltning og politik (KL, 2010). Lokalrådene fungerer således både som høringspart og som talerør for landsby- og landdistriktsborgerne i kommunen.

Spørgsmålet, vi vil adressere i denne undersøgelse, er, om disse lokalråd reelt fungerer som koordinerende organ i forhold til at styrke samarbejdet mellem menighedsråd og de øvrige foreninger, eller om der er andre tiltag, der understøtter samarbejdet. For at besvare dette spørgsmål tager vi udgangspunkt i sogne, hvor vi har indtryk af, at der er et udviklet samarbejde mellem menighedsråd og de andre foreninger faciliteret af et lokalråd.

3.2. YDERLIGERE LITTERATURSTUDIE

LOKAL SAMARBEJDSKULTUR

Ifølge Torpe (2006) har foreningslivet to roller i deres lokalsamfund. Foreningerne er socialiserende og forbindende. Torpe trækker på Putnams (1993) begreb om 'social kapital', når han beskriver foreningens potentiale i samfundet. Den 'sociale kapital' betegner "de forbindelser, individer knytter til hinanden i civilsamfundet ... præget af tillid og gensidighedsnormer udviklet i og gennem sociale netværk" (Torpe, 2006:11). De frivillige foreninger er på den ene side bindeled mellem individ og samfund og på den anden side opdragere i samarbejdsvaner og social kapital, der forstås som "den potentielle vilighed til at samarbejde langs samfundets horisontale linjer" (Torpe, 2006:13). Torpe fremhæver dog også, ligeledes med udgangspunkt i Putnams (2000) begreber, at foreningens karakter har en betydning for, om den bidrager med en forbindende rolle. Her skelnes mellem social kapital, som enten havende en brobyggende åben og udadvendt karakter, kaldet 'bridging' eller en lukket og indadvendt karakter, mere som et internt bindemiddel, kaldet 'bonding' (Torpe, 2006:13). Svendsen (2013) ser på social kapital samt 'bridging' og 'bonding' kapacitet i en landdistriktskontekst, hvor han finder, at det er vigtigt, at de lokale kræfter har et mødested, som fx et bibliotek, for at disse kapaciteter kan komme i spil.

Brennan, Flint og Luloff (2008) er i et udenlandsk studie af landlige lokalsamfunds samarbejdskultur nået frem til, at det, der adskiller områdets udvikling fra hinanden, er deres

handlekraft og åbenhed mellem flere sociale felter og det deraf skabte fællesskabsagentur og fællesskabsfelt. De skriver, at: "Lokalsamfundshandlekraft afspejles i folks egenskab til at styre, udnytte og styrke de ressourcer, der er til rådighed for dem ... Dens vigtigste bestanddel findes i oprettelsen og vedligeholdelsen af forbindelser og kanaler for samspil blandt lokale sociale områder, som ellers er rettet mod mere begrænsede interesser" (Brennan et al., 2008:101). Undersøgelsen peger på, at de lokalområder, der kan samle de lokale interesser og behov, skaber bro for et samarbejde, fordrer den bedst mulige udnyttelse af ressourcerne og kan skabe udvikling på stedet.

I en undersøgelse fra den danske kontekst ser Thomsen (2016) på samarbejdet mellem foreninger, institutioner og kirken på landet. Denne danske undersøgelse bakker op om de førnævnte faktorer omkring social kapital og lokal kultur. Thomsen beskriver således, at samarbejdet "afspejler en stor respekt for de enkelte aktørers egenart ... Det er netop de mangeartede bidrag til det fælles, der skaber sammenhæng og liv i lokalsamfundet" (Thomsen, 2016:273).

En anden faktor er demografiske forskelle, der kan spille ind i forhold til lokalområders trivsel og udfordringer. I en undersøgelse ligeledes fra den danske kontekst af Thuesen og Rasmussen (2015) rettes opmærksomheden på forskellene i de danske landdistrikter. Ved at undersøge beredvilligheden i landsogne til at deltage i fællesaktiviteter konkluderer de, at landsogne er forskellige, og at de henter deres 'kræfter' i meget forskellige sammenhænge. Rollen som initiativtager kan ikke placeres i en bestemt type af forening eller organisation, men kan variere meget fra sted til sted, og landsognene er ikke alle klar til at påtage sig nye opgaver i forhold til deres egen udvikling. En kommentar fra denne undersøgelse til de kommunale planlæggere, der gerne vil involvere de lokale i samskabelsesprocesser, er således, at "man kan kun behandle alle (land)områder ens ved at give dem noget forskelligt" (Thuesen og Rasmussen, 2015:51).

KRAV OM NYE TILTAG – KAN BÅDE STYRKE OG SVÆKKE

Erfaringer fra England omkring landsbyplaner/lokale udviklingsplaner udarbejdet for landsbyers helhedsorienterede udvikling styrker den ovennævnte konklusion omkring variationen i landdistrikterne, der ikke bare kan 'skæres over én kam'. Herudover finder Moseley (2002), at der er en risiko for, at 'bottom up' processer, hvorigennem planerne udarbejdes, favoriserer de ressourcestærke, og hermed kan komme til at ekskludere de mindre ressourcerfulde og det yngre segment. Dette skyldes, at rekruttering og oplysning omkring tiltagene ofte kommunikeres på måder, der ikke bliver mødt af disse grupper, og hermed kan der ske det, at de valgte fokusområder reflekterer behov fra dem, der har indflydelse i forvejen, frem for dem der ikke har. Det skal dog ikke negligeres, at arbejdet omkring landsbyplaner/lokale udviklingsplaner ifølge Moseley (2002) bidrager med adskillige tiltag og sætter gang i samarbejdet i lokalområderne. Dette bekræftes af en lignende undersøgelse af Thuesen og Ditlevsen (2015:6), hvor erfaringer fra arbejdet med lokale udviklingsplaner for danske landdistrikter viser, at samarbejde om en fælles proces gavner det lokale sammenhold. Rapporten opsummerer muligheder og udfordringer, der er omkring lokale udviklingsplaner. Kort gengivet er mulighederne, at arbejdet omkring lokale udviklingsplaner har mulighed for at skabe sammenhold, dynamik, synergi og en styrket demokratisk indflydelse. Samtidigt kan arbejdet med en lokal udviklingsplan dog også risikere at blive en for stor udfordring, fx pga. manglende lokale kompetencer og

processen kan således ende som et elitært foretagende eller som konsulentarbejde afkoblet den lokale kontekst (Thuesen og Ditlevsen, 2015:17).

KIRKENS MULIGHED FOR AT INDGÅ I LOKALT SAMARBEJDE

I en undersøgelse fra Finland finder Pesonen et al. (2013), at menighedsråds deltagelse i udviklingen af landdistrikterne anses som muligt og ønskværdigt både af repræsentanter fra menighedsrådene og de øvrige foreninger. Forfatterne understreger dog, at menighedsråds deltagelse i det lokale samarbejde kræver fleksibilitet, i forhold til hvorledes lokaludviklingsperspektiver og religion bliver rammesat og afstemt - en udfordring, de mener, afspejler en mere generel udfordring omkring kirkens evne til at vedholde og forny sin rolle og position i samfundet. I Danmark har der, som beskrevet tidligere, været en lang bevægelse henimod at adskille religion og politik, lokalt i form af adskillelse af sogneråd og menighedsråd. En pointe, der kan udledes herfra, er, at samarbejdet må række ud over religion og politik og de andre foreningers interne formål i form af en ide om et fælles bedste for lokalområdet.

KOMPLEKSITET I TVÆRSEKTORIELT SAMARBEJDE

En anden faktor, der spiller ind i forhold til samarbejde på tværs af forskellige foreninger, belyses med udgangspunkt i Klijn og Koppenjan (2014) i Thuesen og Ditlevsens (2015) rapport om samarbejdet omkring lokale udviklingsplaner. Her anvendes teori, der beskriver, hvordan der eksisterer tre forskellige former for kompleksitet, som kan være nyttige at inddrage for at få indblik i udfordringerne, der kan indgå i det tværsektorielle netværkssamarbejde. Komplexiteten kan for det første være omkring det indholdsmæssige; der kan være forskellige syn på, hvad samarbejdet skal omhandle, og der er brug for en fælles forståelsesramme. Herudover er der kompleksitet omkring de strategiske valg, de forskellige foreninger tager. Valgene risikerer at være i modstrid med hinanden, og der er derfor behov for, at der afstemmes i forhold til at kunne holde en rød tråd i samarbejdet. Sidst men ikke mindst er der en kompleksitet indbygget i, at forskellige institutioner bidrager med regler, administrative og bureaukratiske rammer, der kan spænde ben for samarbejdet. Her er behov for smidighed. Komplexiteten kan være tilstede på alle områder på samme tid.

4. METODE

4.1. EN KVALITATIV OG EKSPLOLATIV TILGANG

Undersøgelsen har med udgangspunkt i kvalitative fokusgruppinterviews haft til formål at bidrage med en eksplorativ tilgang til, hvordan samarbejdet mellem forskellige frivillige organisationer og foreninger udspiller sig i nogle konkrete udvalgte lokale sammenhænge. Som tidligere nævnt drejer det sig om sammenhænge, hvor der allerede er etableret et samarbejde mellem lokalråd/borgerforeninger og menighedsrådet. Rapporten har, som beskrevet i introduktionen, til hensigt at afdække de eksisterende samarbejdsforhold samt undersøge udviklingsperspektivet for samarbejdet.

4.2. UDVÆLGELSE AF CASES

I et samarbejde med projektleder for Kirken på landet, Hasse Neldeberg Jørgensen, har forfatterne til denne rapport udvalgt 6 lokale cases ud fra følgende kriterier:

- Der er et formelt (eller uformelt) samarbejde mellem lokalråd og menighedsråd
- Der er geografisk spredning/lokalområder fra forskellige provstier
- Lokalområderne er beliggende i landdistriktskommuner

Relevante dokumenter; vedtægter, hjemmesider, lokalblade, mødereferater, Facebooksider mm. har givet indsigt i foreningernes arbejde lokalt og bidraget til udvælgelsen af de relevante deltagere til fokusgrupperne.

4.3. FOKUSGRUPPER

Til at studere dynamikken, der finder sted i det lokale samarbejde, har vi valgt at bruge fokusgrupper, hvor flere personer deltager på samme tid. Fokusgrupper er en relevant metode at anvende, når man ønsker at indsamle viden om, hvordan grupper reflekterer og danner betydning. Sociale erfaringer, der opfanges gennem den menneskelige interaktion, bliver til gentagende handlinger, der anvendes, når man indgår i dagligdags aktiviteter. Dette bliver til en 'tavs viden', som potentielt kan komme til udtryk igennem den sociale interaktion, der foregår i fokusgruppen. (Halkier, 2016:10). I denne undersøgelse lægges vinklen på de fortolkninger og normer, der har ført til samarbejdet mellem de lokale foreninger. En af fordelene ved fokusgruppen som empirisk dataindsamling er, at den kan "producere viden om kompleksiteterne i betydningsdannelse og de sociale praksisser" (Halkier, 2016:15), som vi søger indsigt i.

Tilgangen til fokusgrupperne er et praktisk teoretisk perspektiv, der "begrebsliggør borgernes relationer ... og er sensitiv over for den sociale organisering af borgernes hverdag" (Halkier, 2016:26). Herudover bidrager fokusgruppen med indblik i det lokale samarbejde ved at kigge på "hvordan det sociale liv er organiseret omkring aktiviteterne" (Halkier, 2016:26), og hvordan disse udføres. Deltagerne i fokusgruppen er en del af de lokale netværk, og fordelene ved at deltagerne kender hinanden i forvejen er, at der kan skabes

en tryk ramme, hvor fokusgruppen kan ses som en socialt genkendelig samtale indeholdende forhandlinger, der er velkendte og sammenlignelige med dem, der foregår i hverdagens samarbejde (Halkier, 2016:29-33).

Tabel 1 - Fokusgruppe – struktur

Hvem	Spørgsmål/opgaver	Handlinger/Materialer
Moderator	Introduktion til fokusgruppen - Vi er her for at høre om, hvordan det lokale samarbejde fungerer her hos jer?	Forklar kort projektet og mødets struktur.
Individuelt – udfylder Post-it, der skal sættes op på Flip-over i 3.	a. Hvilken forening/organisation repræsenterer du? b. Foreningens aktiviteter c. Navn og rolle (formand, menigt medlem)	Flip-over 1 beskriver 1. opgave. Der ligger Post-it i forskellige farver ved hver plads. Hver deltager har en farve, farven er herefter knyttet til deres udsagn.
Fælles – alle kommer op, én ad gangen	Fortæl bordet rundt, hvilke(n) forening(er) I repræsenterer, og hvad der er fokus internt i jeres forening, og hvem I er/jeres rolle i foreningen?	Samtidigt placeres deres Post-it på Flip-over, hvor der er tegnet en stor cirkel, hvor der står ”Lokalt samarbejde i XX” (landsbyens navn), Post-it placeres, hvor aktøren oplever, den hører hjemme; i midten, på kanten eller lign.
Fælles – mere løs snak	Hvilke aktiviteter samarbejder I om lokalt? (Snak 2 og 2 om jeres samarbejdsaktiviteter – skriv aktiviteten ned på Post-it - 5 min) (Her vendes fokus på menighedsrådet, som først kommer op med deres seddel) a. Fortæl hvilke(n) aktivitet(er), I samarbejder om? b. Hvorfor er I indgået i det samarbejde? c. Hvad bidrager samarbejdet med i jeres forening?	Ny side på Flip-over – ”Aktiviteter, vi samarbejder om”. 2 og 2 snakker og skriver på Post-it. Menighedsrådet kommer i midten af Flipover, og snakken tager udgangspunkt heri - aktiviteter skrives på Flip-over. Menighedsrådet først, herefter de andre.
KAFFE	PAUSE	
Fælles (Mens vi drikker kaffe)	Med udgangspunkt i det her samarbejde mellem lokalråd og menighedsråd – giver det nogle idéer til noget mere samarbejde fremadrettet?	En ny Flip-over side – ”Fremtidige muligheder for samarbejde” Moderator skriver stikord ned.
Moderator	Afrunding tak for deltagelse Hvad sker der med data!	

Strukturen på fokusgrupperne valgtes ud fra en åben eksplorativ model, hvor moderatoren har fokus på, at deltagerne fortæller så meget som muligt ud fra deres perspektiver samt deres indbyrdes diskussion af samarbejdskulturen lokalt. Strukturen fremgår af skemaet ovenfor.

UDVÆLGELSE AF FOKUSGRUPPEDELTAGERE

Udvælgelsen af deltagere til fokusgrupperne er foretaget ud fra et kriterie om, at både lokalråd og menighedsråd er repræsenteret med formanden. De to formænd har valgt dato og tidspunkt for mødet. Herudover har de i samarbejde med forskeren, som stod for denne del af undersøgelsen, udpeget andre centrale aktører fra lokalområdet, der deltager i det lokale samarbejde. Disse er herefter inviteret til fokusgruppen. Der er afholdt én fokusgruppe i hvert af de 6 udvalgte lokalområder.

Fokusgruppe i arbejde – Gjerrild. Foto: Helle Rotbøll Randløv

5. INTRODUKTION TIL DE 6 LOKALOMRÅDER

I det følgende afsnit beskrives de 6 lokalområder, hvor dataindsamlingen har fundet sted. Lokalbeskrivelserne tager som nævnt udgangspunkt i den gennemførte fokusgruppe og studier af den lokale kommunikation gennem hjemmesider, sociale medier, lokale blade mm. Beskrivelserne tegner hermed ikke et fuldkomment detaljeret billede af hvert lokalområde, men intentionen har været at opfange den lokale dynamik omkring samarbejde, som selvfølgelig også finder sted på andre områder end blandt de her adspurgte informanter. Lokalbeskrivelserne er fremlagt i rapporten efter alfabetisk orden og er godkendt af fokusgruppedeltagerne. Herunder fremgår den geografiske fordeling af de 6 caseområder.

Oversigtskort over den geografiske fordeling af de 6 case-områder.

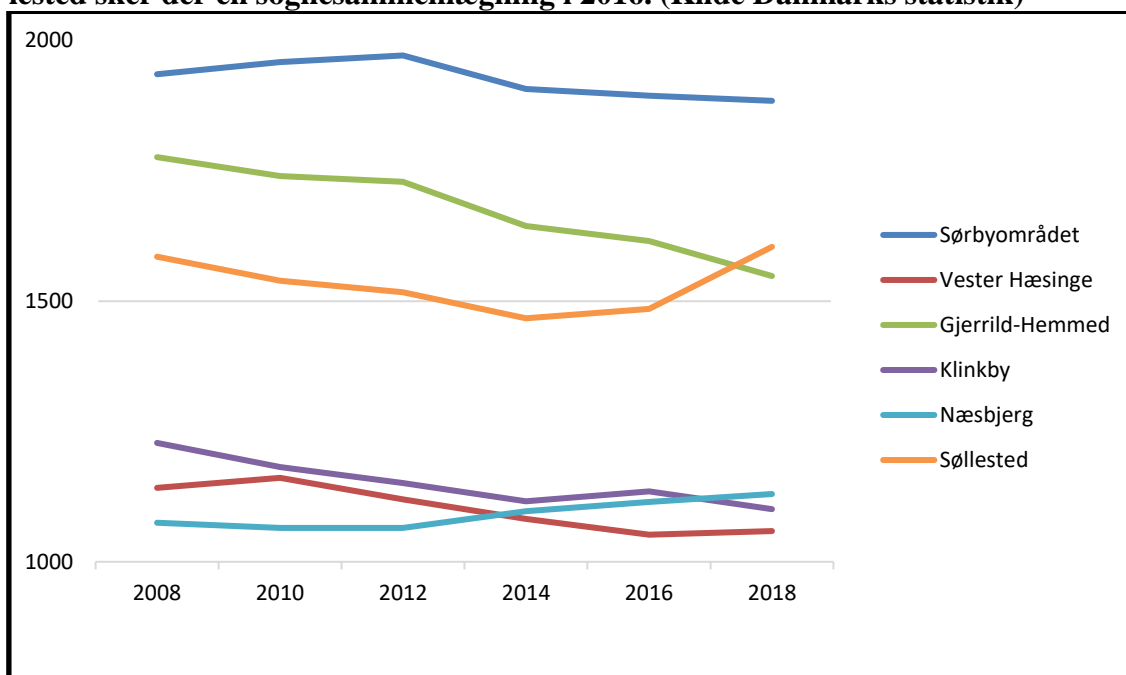
Kort: Jens Kaae Fisker. Grundkortkilde: Stamen Design (CC 3.0 licens)

BEFOLKNINGSUDVIKLING I DE 6 CASE-OMRÅDER

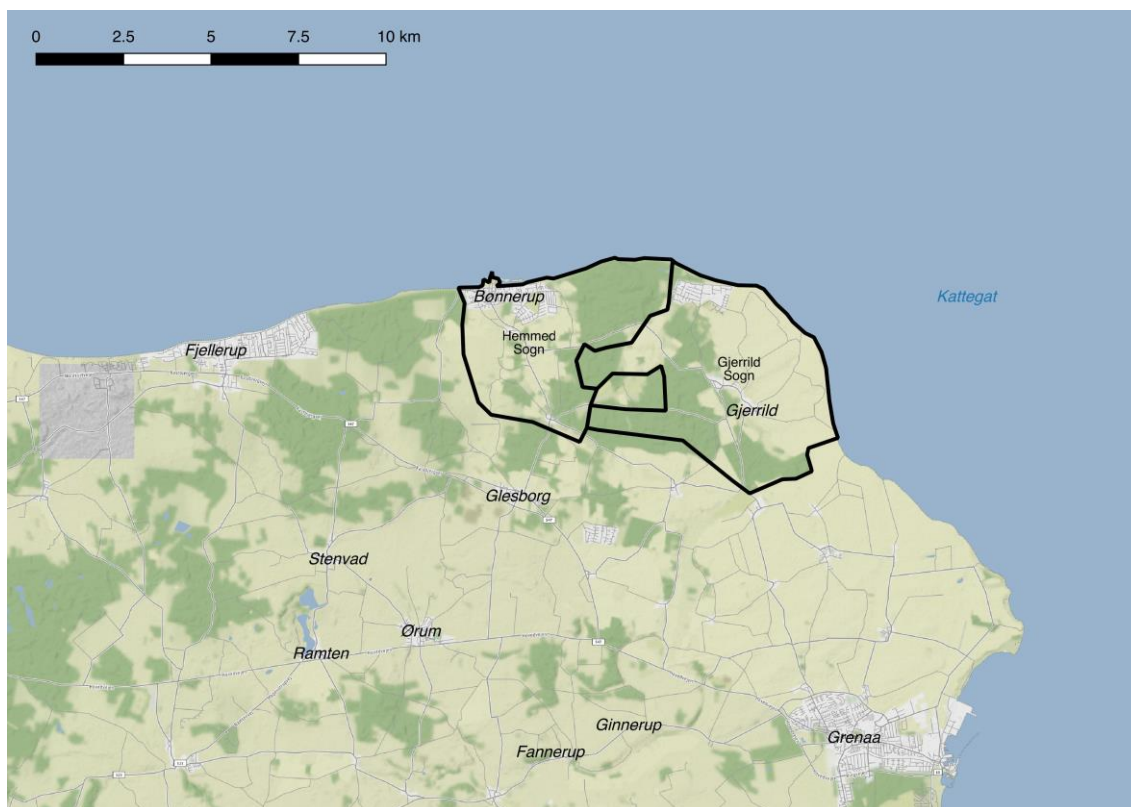
Diagrammet herunder (tabel 2) viser befolkningsudviklingen over de sidste 10 år i de 6 udvalgte lokalområder, der alle ligger i et befolkningspænd på mellem 1000 og 2000 indbyggere.

Som det fremgår, er der nedgang i befolkningsudviklingen i de fleste områder. Søllested blev i 2016 lagt sammen med to mindre sogne, hvilket forklarer det knæk, kurven tager her. Næsbjerg har, som det eneste sogn i denne undersøgelse, en mindre fremgang i befolkningen siden 2012 (Statistikbanken.dk).

Tabel 2 – Befolkningsudviklingen i de udvalgte case-områder fra 2008-2018. I Søllested sker der en sognesammenlægning i 2016. (Kilde Danmarks statistik)

6. GJERRILD – SKABER SAMMENHOLD GENNEM PROTEST

Kort: Jens Kaae Fisker. Grundkortkilde: Stamen Design (CC 3.0 licens)

Gjerrild by ligger 12 km nordvest for Grenå og er en del af Norddjurs Kommune. Før strukturreformen var byen en del af Nørre Djurs Kommune. Gjerrild og Hemmed sogne har fælles præst og har siden 2006 også fået fælles menighedsråd. Gjerrild-Hemmed sogne har 1.548 indbyggere, og heraf er 1.300 medlemmer af folkekirken. I Gjerrild er der blandt andet en kro, et vandrerhjem, en friskole med 125 elever fra 0. – 9. klasse, en specialefterskole og en købmand, der 1. juli 2018 er overtaget af tre lokale borgere som et anpartsselskab. Der er en bred vifte af foreninger og uformelle grupperinger, der har tradition for at samarbejde og iværksætte aktiviteter. Det er bl.a. Gjerrild og Omegns borgerforening, Gjerrild/Bønnerup idrætsforening (GBIF), Gjerrild husmoderforening, Vandkants Gjerrild og Nørre Djurs Egnsarkiv. Lige uden for Gjerrild ligger det 400 år gamle Sostrup Slot.

Gjerrild er en del af Landsbyklyngen Norddjurs, der herudover omfatter Ørum, Fannerup/Ginnerup, Fjellerup, Bønnerup Strand og by, Stenvad, Ramten og Glesborg. Landsbyklyngen er oprettet i 2017 med støtte fra Realdania fonden.

6.1. KOORDINERENDE FUNKTION I DET LOKALE SAMARBEJDE

Koordineringen af det lokale samarbejde er fordelt over flere foreninger og har flyttet sig gennem årene. De forskellige fællesskabsfunktioner og initiativer har fundet derhen, hvor der har været plads og muligheder, samtidigt med at initiativet ser ud til flytte med nogle bestemte aktører, således at koordineringen udgår derfra, hvor de aktive kræfter er tilstede:

”Jeg tænker noget af det, som er interessant, er hvor aktive er Tordenskjolds soldater, nu kan du høre Jens Peter, han har nok siddet i samtlige bestyrelser ... han går lidt på omgang, men det er ikke kun ham, der går på omgang ... hvis der er en periode, hvor der er rigtig mange, der gerne vil trække den samme vej, så kan vi jo gøre noget” *Henrik Bennetzen – formand for GBIF*

FRISKOLE – EN PROTEST MOD CENTRALISERING

Gjerrild-området oplevede en stærk samlende dynamik, da deres folkeskole blev lukket i 1990, og det lykkedes at starte en friskole op i byen. Friskolen opleves som en protest mod centraliseringen, og friskolen er et samlingspunkt og den fysiske ramme for mange af lokalområdets aktiviteter, lige fra folkedans til spiseklubben. Ved opstarten i 1991 var friskolen fyldt op med de lokale børn, men efterhånden er der kommet flere elever ind fra et større geografisk område for at fylde pladserne op på skolen, og friskolens rolle som det naturlige centrum for det lokale samarbejde er blevet ændret. Friskolen benyttes stadig flittigt af de lokale aktører, men den koordinerende rolle er til dels overtaget af borgerforeningen:

”Det startede jo dengang, man ville lukke folkeskolen, så rejste der sig en storm, og vi begyndte at bruge skolen på alle mulige leder, det kan jeg huske, for der havde jeg mine børn ... Der begyndte spiseklubben ” *Ruth Sørensens – Medlem af menighedsrådet*

”Den var en protestskole ... jeg var formand for bestyrelsen der i mange år, og dengang var den meget lokal, nu er den blevet lidt noget andet. Det er en naturlig udvikling, men så er det borgerforeningen, der ligesom er det, for friskolen ... arbejdede med rigtig mange ting, som borgerforeningen faktisk har overtaget ... ” *Jens Peter Stehr-Nielsen – formand for borgerforeningen*

”Men det er rigtigt, at skolens målgruppe har flyttet sig, der har ikke været ret mange børn her, ikke nok til at fylde op, så derfor har vi søgt lidt mere mod Grenå for at få nogle flere elever, og der er også kommet en naturlig tilgang efter folkeskolereformen” *Vibe Bennetzen – formand for friskolens bestyrelse*

BORGERFORENINGEN TAGER OVER

Borgerforeningen overtager nogle af friskolens koordinerende roller i lokalsamfundet, samtidigt med at foreningen også agerer det politiske bindeled mellem lokalområdet og Norddjurs Kommune. Herudover støtter borgerforeningen op om diverse lokale udviklings tiltag, og foreningen kommer til at fungere som paraplyorganisation for byen og be-

styrer af hjemmesiden `gjerrild.net`, der koordinerer de lokale aktiviteter. Borgerforeningen tager initiativ til nye aktiviteter og samarbejder på kryds og tværs med de øvrige foreninger:

”Borgerforeningen er en slags paraplyorganisation for byen, det kan jeg vist godt sige uden at fornærme nogen. Vi har jo en hjemmeside ... den koordinerer jo rigtig mange ting ... der er sådan et årshjul ... vi laver revy, vi har haft en nytårsfest, et julearrangement, vi har haft en foredragsrække, som vi har lavet sammen med menighedsrådet. Vi arbejder også politisk, arrangerer vælgermøder i forbindelse med kommunal- og folketingsvalget, vi arbejder med bosætning, det er forholdsvis nyt, og det er der, hvor landsbyklyngen kommer ind i billedet, hvor vi forsøger at fremme bosætningen ... vi prøver at markedsføre området” *Jens Peter Stehr-Nielsen - Formand for borgerforeningen*

”I har været gode til at få inviteret til de her arrangementer, det er nogen, der har haft et overskud til også at få de andre puljet ind og sende en invitation ud og gøre noget for at få et samarbejde op at stå” *Vibe Bennetzen – formand for friskolens bestyrelse*

BORGERFORENINGEN BLIVER DET POLITISKE TALERØR

Borgerforeningen, der tidligere har været en festforening, vælger at træde ind i rollen som det politiske bindeled mellem kommunen og lokalområdet. Nedlægninger af institutioner har ført til massive reaktioner fra de lokale, der dog oplever, at nogle af deres protester er blevet hørt, og det har ført til, at man i dag oplever at have et fint samarbejde med kommunen:

”Jeg kom ind i bestyrelsen i 2005, men den startede som sådan en festforening ... og så er der bare kommet flere og flere traditioner ind, og man bliver involveret i mere og mere, og så er vi så blevet mere og mere politiske ... Det var os, der trådte ind i rollen, men efterhånden har de set, at vi er svære at komme uden om, så nu er vi faktisk begyndt at blive kontaktet af dem. Vi har haft en meget dårlig relation til kommunen, specielt dengang de lukkede biblioteket. Der lavede vi sådan en kæde-læserbrevsreaktion, som gjorde, at vi blev hørt til sidst, og nu har vi et rigtig godt samarbejde” *Jens Peter Stehr-Nielsen – formand for borgerforeningen*

BORGERFORENINGEN STEMME DØRKLOKKER

En gang om året går bestyrelsen for borgerforeningen rundt i området og stemmer dørklokker for at indkassere medlemskontingent og hverve nye medlemmer. Denne aktivitet er samtidig en mulighed for at få en snak med de lokale beboere og indsamle nye input til foreningens arbejde og sikre en vis demokratisk legitimitet og samtidigt være en forening, der repræsenterer alle i området:

”Vi er rundt og snakke med folk, det er der, vi får vores input, til generalforsamlingen kommer der desværre ikke så mange ... alle bestyrelsesmedlemmer har en rute, de skal gå ... vi vil helst træffe folk for at høre hvilken mening, de har ... vi vil gerne være samlende for det hele, vi vil gerne

rumme alle, så det skal ikke være sådan, at borgerforeningen bare er begrænset til en bestemt gruppe” *Jens Peter Stehr-Nielsen – formand for borgerforeningen*

IDRÆTSFORENINGEN KOORDINERER OMRÅDETS STØRSTE EVENT

Gjerrild- Bønnerup IF (GBIF) har en samlende funktion som koordinator for den årlige sommerfest, der forløber over en weekend med kræmmermarked og musikfestival, der besøges af mellem 15 og 20.000 mennesker. Initiativet til det, der i dag er ‘Gjerrild kræmmermarked og musikfestival’ opstod, fordi foreningerne manglede penge til deres aktiviteter. Det startede med populære fester på kroen og er nu en stor weekend-event, som har vist sig at være en god indtægtskilde for områdets foreninger. Alle lokale aktører er involveret og bidrager med frivillig arbejdskraft, for at sommerfesten kan løbe af stablen:

”For mange år siden startede det som en måde, hvor man skulle få penge til foreningerne, så holdt man fester på kroen, hvor man skulle være medlem af foreningerne for at komme til festerne. Kroballerne på Gjerrild kro var åbenbart vildt berømte, så derfor ville man gerne være medlem af idrætsforeningen, for ellers kunne man ikke komme ind ... så rykkede det op i skoven, og så er det senere rykket herover ... på sportspladsen ... for arrangørerne bag, er det ligeså meget et forsøg på ... at sætte Gjerrild på landkortet ... der er 350 frivillige her fra byen, der bidrager, det er suverænt Gjerrilds største event ... alle er med.” *Henrik Bennetzen – formand for GBIF*

Gjerrild kræmmermarked og musikfestival – Foto: Jens Peter Stehr-Nielsen

KØBMANDEN -ET FÆLLES ANSVAR

Efter flere forgæves forsøg på at drive den lokale købmand som en almindelig forretning, tog lokalområdet initiativ til selv at stå for ejerskabet. Der blev i 2013 stiftet en andelsforening ‘Købmandsgruppen Gjerrild amba’, der gennem salg af 70 anparter a 5.000 kr.

kunne købe købmandsbutikken og siden har lejet faciliteterne ud til drift af en købmands-butik¹. Den 1. juli 2018 har Torben Leth Andersen og Vibe Bennetzen samt en tredje aktør påtaget sig denne drift med hjælp fra lokale frivillige. Ifølge Torben Leth Andersen er det ikke en drøm om at være købmand, der har drevet ham ind i rollen, men et ønske om at være med til at holde liv i købmanden, da den ”er det eneste sted, hvor man møder folk tilfældigt. Hvis købmanden ikke er der, så dør byen stille og roligt”²

6.2. **AKTIVITETER DER SAMARBEJDES OM**

ÅRSHJUL MED FASTE AKTIVITETER

Borgerforeningen afholder forskellige arrangementer i samarbejde med områdets øvrige foreninger. Mange aktiviteter indgår i et årshjul bl.a. Pinse-fest med ’Åben by’ arrangement, Skt. Hans, Høstfestival, revy, juletræsfest mm., som mange af de andre foreninger også deltager i, og Husmoderforeningen bidrager fx med kage/kaffe og madlavning til mange af disse arrangementer. Som et af de nye skud på stammen af samarbejdsaktiviteter har borgerforeningen indgået et samarbejde med menighedsrådet omkring en række foredragsaftener, og menighedsrådet indgår ligeledes i flere aktiviteter:

”Det var helt tydeligt, at der var flere, der efterspurgte noget mere, vi var blevet for smalle, og vi skulle være lidt mere brede, og der fik vi bl.a. et forslag om at lave foredragsaftener, og så spurgte vi menighedsrådet, om de ville være med til det, og på den måde kunne vi komme lidt længere ud og måske dække nogle behov, som vi ikke rigtig kunne dække før og også komme væk fra det der festudvalgs-agtige” *Jens Peter Stehr-Nielsen – formand for borgerforeningen*

”Vi har en kirkesanger, som også er lærer på friskolen, og vi har børnekor nede fra friskolen, det trækker jo virkelig folk til, for så skal både forældre og bedsteforældre og søskende jo hen og høre, det er rigtig dejligt at være sammen om ... arrangementer for børn, laver vi også sammen med borgerforeningen, fastelavn fx. fastelavns gudstjeneste og så er man gået på friskolen og lavet arrangement dernede” *Inga K. Klokkerholm – formand for menighedsrådet*

SOMMERFESTEN

Som beskrevet ovenfor er der 350 lokale frivillige involveret i at afvikle ’Gjerrild Musikfestival og kræmmermarked’, der er områdets største event og koordineres af GBIF.

FÆLLESSPISNING SIDEN 1990

‘Madklubben af 1990’ blev etableret, da friskolen opstod, og friskolen har siden lagt lokaler til den ugentlige fællesspisning, der hver torsdag fra september til maj/juni, lidt afhængigt af vejret, samler mellem 30 og 70 voksne og børn til et måltid mad. Tilmelding foregår fra gang til gang, der går en liste rundt til fællesspisningen, og herudover koordineres der på ”Madklubben i Gjerrild” Facebook-gruppen. Deltagerne skiftes til at lave mad, der er ca. 4, der står for madlavningen, og man hjælpes med opvask og oprydningen.

‘Åben By’ arrangement i Gjerrild – Foto: Niels Krogh Andersen

BORGERFORENINGEN KOORDINERER FORSKØNNELSESPROJEKTER

En aktivitet, som også samler lokalområdets beboere, og som koordineres af borgerforeningen, er forskønnelsesprojekter i byen, det være sig vedligeholdelse af bænke og blomsterkasser samt den årlige by- og strandrensning, opgaver som førhen blev varetaget af kommunen, men som man nu oplever, det er blevet en lokal opgave at løse:

”Det var jo ligesom efter kommunesammenlægningen at det rigtig tog fart, for vi overtog jo mange af de ting, som en kommune normalt sørger for. Det gør de jo så ikke rigtig her, for vi er jo også en fattig kommune, så vi har mange opgaver, som normalt er kommunale, sådan noget med blomsterkasser, bænke og sådan nogle ting” *Jens Peter Stehr-Nielsen – formand for borgerforeningen*

6.3. FACILITETER OG RAMMER FOR DET LOKALE FÆLLESSKAB

FRISKOLEN ER TILGÆNGELIG FOR DET LOKALE FORENINGSLIV

Friskolen fungerer ud over at være skole også som byens forsamlingshus. Fra begyndelsen af friskolens eksistens har det været et krav fra de lokale borgere, at skolen skulle

være åben og lokalerne tilgængelige for områdets foreningsaktiviteter, så her mødes bl.a. de lokale folkedansere, og som tidligere omtalt foregår den ugentlige fællesspisning her. Da friskolens elever med tiden kommer fra et større geografisk område, giver det grobund for diskussioner i skolens bestyrelse om, hvorvidt faciliteterne skal vedblive med at fungere som lokalt forsamlingshus, hvor det er gratis at lave lokale arrangementer. Herudover har områdets foreninger adgang til lokaler i det gamle bibliotek, fx mødes pensionistklubben her og spiller kort, ligesom Nørre Djurs Egnarkiv også holder til her:

”Der har været diskussioner i bestyrelsen fx. fællesspisning, skal det koste penge for den forening, eller skal folkedanserne betale, men der kommer næsten altid en eller anden grund til, at det ikke kan svare sig, fordi det er jo sådan, at man hjælper hinanden, faktisk rigtig meget” *Vibe Bennetzen – formand for friskolens bestyrelse*

”Friskolen bliver brugt rigtig meget som forsamlingshus, til at holde lokale fester i, fødselsdage, vi kan leje den, er der ikke plads på kroen kan man prøve på friskolen” *Henrik Bennetzen – Formand for GBIF*

STOR EFTERSKOLE I BYEN

Efterskolen Helle, som ligger midt i byen, er en specialefterskole. Eleverne kommer fra hele landet og er som sådan ikke en del af det lokale fællesskab. Efterskolen arbejder dog på at deltage i nogle af de lokale arrangementer, ligesom den er begyndt at åbne op for, at lokalområdet kan komme og deltage i arrangementer på efterskolen. Det er dog et samarbejde, der er i sin vorden:

”Jeg sidder i det udvalg, der hedder lokal forankring ... vi vil åbne skolen lidt mere op for byen her, fordi det er sådan en underlig satellit midt i byen, de fylder rigtig meget, 100 unge mennesker ... og samtidigt er det Gjerrilds største arbejdsplads, der er 50 ansatte, nogen lokale, men også mange udefra, det kan nemt virke noget massivt ... sådan en stor institution, der fylder rigtig meget. Vi er blevet mere opmærksomme på, at vi inviterer byen ind til os, efterskolen har været med til forskellige arrangementer, en lanternefest og motionsløb” *Inge Merete Christensen – medlem af efterskolens bestyrelse*

6.4. MENIGHEDSRÅDETS ROLLE I SAMARBEJDET

SAMMENLÆGNING AF TO SOGNE

Menighedsrådet blev i 2006 lagt sammen af Hemmed og Gjerrild sogne, der har den samme præst. Sammenlægningen har givet flere aktive hænder til menighedsrådsarbejdet, der det sidste år har fået en mere fremtrædende rolle i det lokale samarbejde, da sognene har haft en vikarpræst, og derfor har menighedsrådet selv måtte sætte ting i gang:

”Alle i menighedsrådet er meget positive over for samarbejde, og at der sker nogle ting ... der er 9 medlemmer og 1 præst ... vi går ind til det med krum hals ... vi har ikke været ude i, at det har været svært at sammensætte et menighedsråd” *Inga K. Klokkerholm – formand for menighedsrådet*

”Det går rigtig godt med det samarbejde, jeg repræsenterer jo Hemmed, det er godt, der er to råd, der er lagt sammen, for så har vi nogle ekstra hænder, der er jo nogen, der går på arbejde, de kan ikke lige møde hver gang, men det er der jo så nogen, der kan” *Ruth Sørensen – medlem af menighedsrådet*

FOREDRAGSAFTENER OG LEJLIGHEDS-GUDSTJENESTER

Menighedsrådet har ud over det praktiske arbejde et fremadrettet fokus på at samarbejde mere med de øvrige lokale aktører. De har i indeværende år sammen med Borgerforeningen afholdt en række foredrag i konfirmandstuen, og herudover har menighedsrådet i de sidste 15 år deltaget i den årlige sommerfest:

”Der er gudstjeneste søndag formiddag og det lugter af øl i teltet, men det gør ikke spor” *Ruth Sørensen – medlem af menighedsrådet*

”Vi kan samarbejde lokalt med det andet foreningsliv og det er vi jo også begyndt at gøre, vi har holdt et par rigtig gode foredragsaftener her i konfirmandstuen sammen med Borgerforeningen, og det kunne vi også gøre på kryds og tværs med andre” *Inga K. Klokkerholm – formand for menighedsrådet*

Der afholdes ligeledes en gudstjeneste i forbindelse med Pinse festen, og menighedsrådet har valgt at arbejde på et bredere lokalt samarbejde omkring deres mini-konfirmand undervisning for ad den vej at få deltagere nok til et hold:

”Det jo helt nærliggende lige at træde lidt ud over grænserne og så få noget fornuftigt og godt op at stå, som kan komme rigtig mange til gode jo, det behøver ikke lige bestemt at være her” *Inga K. Klokkerholm – formand for menighedsrådet*

ANERKENDELSE OG NYE MULIGHEDER

At indgå i det lokale samarbejde giver menighedsrådet mulighed for at komme i kontakt med flere og andre typer af de lokale borgere end dem, der kommer i kirken af sig selv, og samtidig giver det menighedsrådet anerkendelse fra provsten og biskoppen, når de bidrager til aktiviteter i lokalområdet. Herudover bidrager samarbejdet til, at der kan komme en anden type aktiviteter til byen, når der er flere om at dele økonomien:

”Jeg tror da, vi får goodwill og ... vi får lidt flere med, vi får nogle andre med, som ikke kom i kirken måske alene, men når det er gennem borgerforeningen, så er det ligesom mere spiseligt, der kommer nogle flere og lidt nogle andre” *Ruth Sørensen – medlem af menighedsrådet*

”Vi får mulighed for ligesom rent kulturelt at opleve nogle ting, som man måske ikke ville opleve (her), altså at man skal tage længere væk for ... det er noget, der bliver sat pris på både fra provst og biskop ... de er kun interesseret i, at der sker noget ude i lokalsamfundene, som også medbringer noget til selve kirken” *Inga K. Klokkerholm – formand for menighedsrådet*

6.5. PRÆSTENS INVOLVERING

Gjerrild-Hemmed sogn har det sidste år været betjent af en vikarpræst fra et nærliggende sogn, og præsten har derfor ikke haft en central rolle, hvorimod menighedsrådet har fået mulighed for at træde lidt tydeligere frem som aktør i det lokale samarbejde.

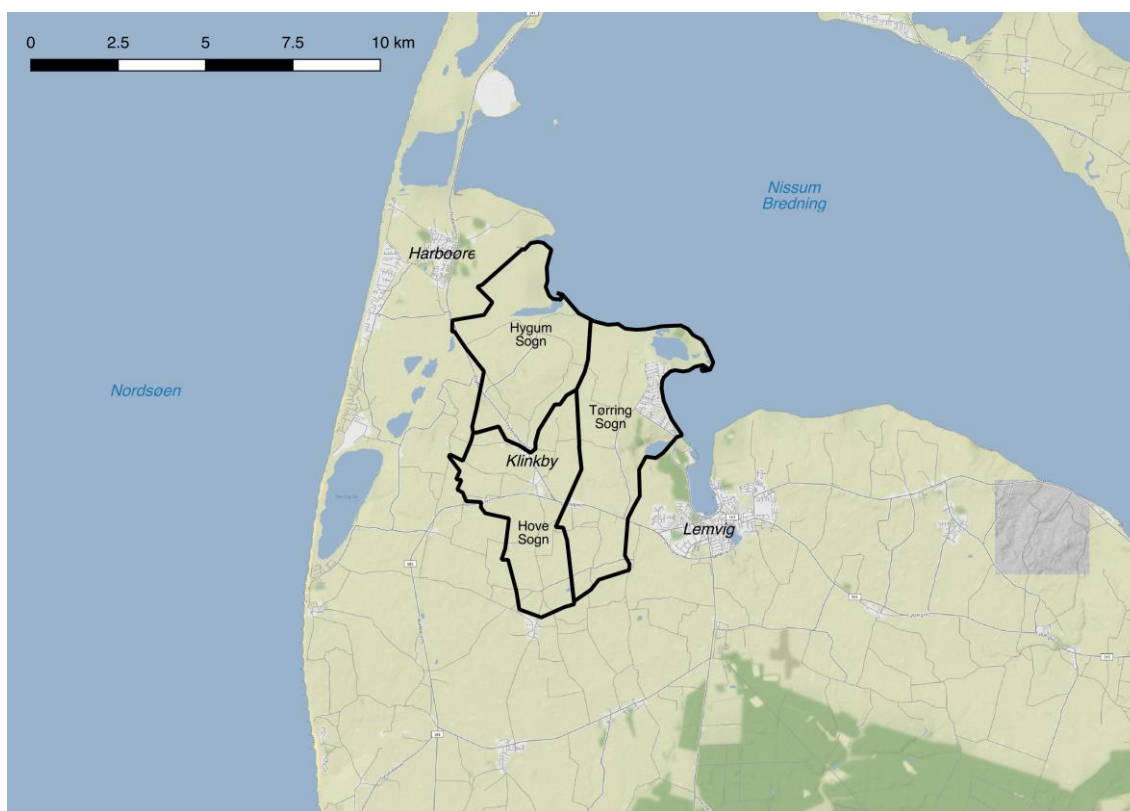

Deltagere i fokusgruppen i Gjerrild - fra venstre Ruth Sørensen og Inga K. Klokkeholm, Dorthe Lyk, Jens Peter Stehr-Nielsen og med ryggen til Henrik Bennetzen - Foto: Helle Rotbøll Randløv

Kilder:

- 1- <http://norddjurs.lokalavisen.dk/nyheder/2015-09-22/Gjerrild-Ny-luft-til-k%C3%B8bmandsbutik-i-vandkantsdanmark-1287197.html>
- 2- <https://www.tv2ostjylland.dk/artikel/ny-koebmand-fundet-det-er-saa-fantastisk>

7. KLINKBY – ‘ALT I ET HUSET’ MED FOKUS PÅ FÆLLES BEDSTE

Kort: Jens Kaae Fisker. Grundkortkilde: Stamen Design (CC 3.0 licens)

Hove, Hygum og Tørring sogne ligger vest for Lemvig og hører ind under Lemvig Kommune. I 1965 valgte flere sogne vest for Lemvig at danne Klinkby Kommune, og der blev bygget en stor centralskole syd for Klinkby, der ligger i Hove sogn. Siden 2012 har man haft fælles menighedsråd med Hygum og Tørring sogne, og lokalområdet forstås som de 3 sogne, der også er gået sammen om en fælles borgerforening, der varetager kontakten til kommunen. Skolen er i dag samlet med børnehave og SFO i en landsbyordning, hvor der er 89 elever fra 0. – 6. klasse, 44 børn i SFO og 50 børn i den integrerede daginstitution. Klinkby hallen, der ligger op ad skolen, danner rammen om både Klinkby gymnastikforening og -boldklub. Herudover er her bl.a. FDF spejderne og Familie og Samfund. I 2014 lykkedes det efter flere års forenings samarbejde at indvie helt nye lokaler, der samler forsamlingshus og menighedshus midt mellem skolen og hallen i et nyt koncept, man har valgt at kalde ‘Alt-i-et Huset’.

‘Alt i et Huset’ – med det sorte tag, midt mellem hallen og skolen

7.1. KOORDINERENDE FUNKTION I DET LOKALE SAMARBEJDE

I Klinkbyområdet er den koordinerende rolle et samarbejde mellem flere aktører, og det nye `Alt i et hus´ spiller en rolle heri. Menighedsrådet har påtaget sig rollen som koordinator i forhold til den lokale udvikling, borgerforeningen har kontakten til kommunen, og halbestyrelsen koordinerer lokalefunktionerne omkring det lokale fællesskab. Herunder beskrives vejen mod det fælles hus.

ET LOKALSAMFUND DER KAN SELV

Tilbage i starten af 1980'erne opstod et ønske om nogle indendørs idrætsfaciliteter i lokalområdet, hvor man ellers måtte køre til Lemvig for at dyrke sport om vinteren. Det lykkedes at indsamle mere end 800.000 kroner i lokalsamfundet, som blev suppleret med 650.000 af kommunen. Hermed kunne idrætshallen realiseres, og den blev bygget tæt på den lokale folkeskole. `Alt i et´ huset ses som et strategisk træk fra lokalrådets side, for at få lov til at bevare faciliteterne og funktionerne lokalt:

”Skolen stod over for en renovering, man havde renoveret en masse skoler i Lemvig Kommune og ... det var Klinkbys tur. Vi var nok lidt bange for, at de ville sige, "Okay, der står noget gammelt lort hernede, og der er plads til børnene ... på tre andre skoler" og så måtte vi jo gøre et eller andet, og så begyndte vi at barsle med det her (Alt-i-et hus).” *Niels Chr. Lind - formand for Hallens bestyrelse*

ALT-I-ET HUSET BIDRAGER TIL FÆLLESSKABET

De fysiske rammer i `Alt-i-et´ huset har sammen med hallen fået en meget central rolle i lokalområdet, i og med at flere funktioner nu er samlet her. Historien bag dette fælles byggeri viser, hvordan man i området er optaget af i fællesskab at skabe gode vilkår for områdets foreninger og beboere. Lokalrådets foreninger støttede op omkring det fælles hus med økonomi og frivillig arbejdskraft på i alt 3.500 timer, og rigtig mange mennesker blev involveret i byggeriet. Selvom skolen og hallen ligger tæt på hinanden og har delt deres faciliteter i mange år, oplever foreningerne, at der er sket en sammenkobling via de nye bygninger, der fremmer det lokale fællesskab, bl.a. fordi der nu er kommet en fælles indgang og et opholdsområde, hvor man kan møde nogle andre, når man deltager i aktiviteterne her:

”Vi ser på det med en eller anden fælles bundlinje. Vi tænker ikke ret meget i vores egne kasser, vi tænker rigtig meget i fælleskasser, det, tror jeg, er noget af det, vi kan herude.” *Niels Erik Madsen – Bestyrelsesmedlem i Hallen*

”Alle foreninger bidrog jo økonomisk til det her, vi havde sådan en proces, hvor alle havde lyst til det her og godt kunne se et formål med det, der skulle ske noget, der skulle ske noget i menighedsrådet, der skulle ske noget i forsamlingshuset, de ting var blevet slidt op ... Så alle tømte faktisk deres kasser, mere eller mindre alle bidrog med økonomiske midler ind i det her, så det var en blanding af held og tilfældigheder, der lige passede på samme tid” *Jens Hyldgaard – Bestyrelsesmedlem i Hallen*

”Der var også et ønske om at samle vores foreninger, sådan at vi var mere sammen. Vi var jo i gymnastikforeningen i den gamle gymnastiksal ovre på skolen, så når vores medlemmer kom, så så man aldrig andre ... At komme herover hvor nogen laver gymnastik og nogen spiller fodbold samtidigt, og få det der fællesskab” *Jette Eriksen - formand for gymnastikforeningen*

Indgangen til Alt i et huset – Foto: www.facebook.com/pg/Altiet

MENIGHEDSRÅDET I KAMPVALG FOR AT BLIVE DEL AF FÆLLES HUS

For at menighedsrådet kunne blive en del af det nye fælleshus, måtte der et kampvalg til ved menighedsrådsvalget i 2012. Der blev stillet to lister op; én med et ønske om at holde et nyt menighedsrådshus i egne lokaler, én anden med ønske om at få menighedshuset med i det nye fællesprojekt – Alt-i-et huset. Den sidste liste vandt. Opbakningen til, at menighedsrådet skulle ind og være med i det nye fælleshus, var stor:

”Der var nogen i menighedsrådet, som havde kig på en gammel lærerbolig og syntes, det var fint, der kunne vi få de kvadratmeter, vi havde brug for og holde os for os selv, hvis jeg må have lov til at sige det sådan. Det var vi nogle andre i menighedsrådet, der syntes, det ville bare være en skam, særlig når tankerne var i gang omkring et fælles sted. Så selv om vi i generationer har haft fredsvalg her, så tog vi et rask kampvalg på det” *Anders Mejdahl - formand for menighedsrådet*

Men der var flere forhindringer. Provstiet kunne ikke godkende, at menighedsrådet gik ind og blev medejere af projektet, som alle de andre foreninger havde gjort, så menig-

hedsrådet er blevet lejere i stedet for medejere i det nye hus. Det har krævet en vis risikovillighed blandt de øvrige deltagere i finansieringen, der har valgt at have tillid til, at de ville få det til at fungere med lejer-forholdet og samtidig holde fokus på det, som de har magt over, og det som er praktisk muligt at udføre:

”Det var en hård kamp ... og en god kamp og en sund kamp dengang at finde ud af; ”Skulle vi eller skulle vi ikke?” Vi ville jo gerne have et medejerskab ... Vi var lidt bange for det med at leje ud; ”Hvor lang tid kan vi det?” og ”Var det bare lige for sjov og så byggede man alligevel et andet sted?” ... Vi syntes da, det var ærgerligt, men det skal jo blive i vores cirkel, og det vi kan gøre noget ved ... Hvis det var sådan, det var, så var det sådan, det var, og så fik vi det bedste ud af det ” *Niels Erik Madsen – medlem af hallens bestyrelse*

MENIGHEDSRÅD INVITERER TIL FOLKEMØDE

Centralt placeret blandt byens øvrige aktiviteter har menighedsrådet stået for at samle lokalområdet til et folkemøde, hvor fokus har været på, hvordan man i fællesskab bedst støtter op om at bevare liv i lokalområdet. Folkemødet har afledt flere møder, og nye aktiviteter er kommet på dagsordenen, fx drømmer man om at holde en stor byfest og lave en velkomstmappe til nye tilflyttere:

”For knap et år siden da var menighedsrådet indbyder til et folkemøde, hvor vi spurgte ”Hvad er det, vi gør i området her, for at det skal blive ved med at være attraktivt at bo her?” ... For små 14 dage siden var det så igen menighedsrådet, der tog initiativ til at invitere samtlige foreninger, hvor vi sagde ”Nu havde vi det her folkemøde, blev vi klogere af det?”, og ”Hvad gør vi så herfra?”... Vi prøver at skubbe på” *Anders Mej Dahl – formand for menighedsrådet*

BORGERFORENINGEN ER TILDELT EN POLITISK ROLLE

Borgerforeningen for Klinkby og Hove lagde sig i 2016 sammen med Tørringhuse for at stå stærkere sammen mod en planlagt Havvindemøllepark, der er under planlægning i området. Tidligere har borgerforeningen taget sig af byens affaldssortering og fået penge herfor af kommunen, som de har omsat til arrangementer. Men borgerforeningen har til dels ageret som en lukket kreds, indtil de for et par år siden blev opfordret af Lemvig Kommune til at agere udadtil som en samlet stemme for lokalområdet:

”Førhen var vi ... en lukket kreds næsten, valgt af nogle mennesker, men vi fattes jo også børn og interesse for det, som vi gerne vil gøre for vores sogn, for at trække folk sammen. Det er faktisk det samme, vi vil alle sammen. Vi vil gerne have, at vi alle sammen bakker hinanden op, så vi kan blive ved med at være et samfund, det er jo det, vi gerne vil.” *Leif Stie Olsen - formand for borgerforeningen*

IDRÆTTEN SAMLER DE LOKALE AKTØRER

Boldklubben og bestyrelsen for hallen er dem, der samler kræfterne internt i området, de opleves som en storebror, og det er dem, der samler trådene lokalt. Halbestyreren, der også er formand for boldklubben, står for udlejning af lokalerne og er hermed en meget

central person. Han har, sammen med hallens bestyrelse, fokus på at få så stor en gruppe som muligt af de lokale beboere til at komme med ind og deltage i og involvere sig i de forskellige aktiviteter, der foregår. Erfaringen har vist, at det fremmer kendskabet til huset og de øvrige aktiviteter her og samtidigt skaber opbakning til arrangementerne, at flere foreninger går sammen om at arrangere aktiviteterne:

”Det er jo også det med fællesspisningen, derfor prøver vi jo at få så mange forskellige med til at lave det, de tager jo altid nogle nye med, som ikke har været i huset før, så det ikke altid bare er FDF og menighedsrådet ” *Paw Skov Ruby - halbestyrer og medlem af boldklubbens bestyrelse*

”Sammen er vi stærkere ... og så er det jo også med til at styrke motivationen til at deltage, når man er medarrangør, så har man også lidt nemmere ved at komme op af stolen og komme afsted, så jo flere foreninger på et arrangement der står på som medarrangør, jo større sandsynlighed er der også for, at der er en god opbakning til arrangementet” *Anders Mejdahl – formand for menighedsrådet*

FLERE POSITIONER I EN PERSON

Området oplever fordele ved at flere af de aktive borgere deltager i flere foreninger og hermed sidder med flere kasketter og derigennem kan være med til at styrke samarbejdet mellem foreningerne:

”Da jeg så har det privilegie at sidde i både menighedsrådet og borgerforeningen, det gør jo så ... når vi så sidder og snakker i menighedsrådet, om hvordan og hvorledes vi skal gøre nogle ting, så er der jo ikke langt til, at man som borgerforeningens repræsentant tænker, jamen kunne vi ikke lave noget sammen” *Leif Stie Olsen - formand for borgerforeningen og medlem af menighedsrådet*

Der er også familiære bånd, der medvirker, at flere foreninger bliver klar over, hvad der er under opsejling, og derfor kan tænke sig med ind i det lokale samarbejde:

”Når jeg har FDF kasketten på, så er det fordi, jeg er gift med hende, der har været kredsleder i små 20 år, hun har også siddet som formand i skolebestyrelsen i 9 år, og i menighedsrådet har vi en fra borgerforeningen og en ægtefælle til en fra boldklubben, så det er det samme på kryds og på tværs. Jeg tror, det er med til, at når man i en forening tænker en aktivitet, så bliver man hjemme mindet om "Hvordan kan vi være med her?" *Anders Mejdahl - formand for menighedsrådet*

7.2. AKTIVITETER DER SAMARBEJDES OM

FÆLLESSKAB OMKRING AT SKABE FYSISKE RAMMER

De fysiske rammer omkring hallen er som tidligere omtalt skabt i samarbejde. Først lykkes det i 1980'erne at få bygget hallen i nærheden af skolen og derefter i 2014 at få bygget 'Alt i et' huset, hvor der er samarbejdet om at skaffe finansiering, og rigtig mange har

bidraget med frivillig arbejdskraft. Denne frivillige indsats er indtænkt i strategien omkring 'Alt i et huset, da man er bevidst om, at penge alene ikke får et sted til at leve og blive en succes. Det kræver engagement fra de lokale, at de har lyst til at bringe liv i lokalerne og skabe aktiviteter her efterfølgende:

"Men det var faktisk en vigtig del af processen, at vi skulle det, for det havde vi jo hørt så mange sige, at det var meget nemt at få lov at bygge og det der, men ejerskabet og lysten til at drive det bagefter, at komme i huset og være en del af det, det var det, der gjorde, om det blev godt eller skidt bagefter. Det, tror jeg da, har hjulpet os bagefter" *Jens Hyldgaard - medlem af hallens bestyrelse*

FREDAGS SJØV

En fredag hver måned bliver der afholdt 'Fredags Sjøv' i hallen for alle de børn, der bor i området, med aktiviteter planlagt af forskellige foreninger. Boldklubben er koordinator på arrangementet og har inviteret de andre lokale aktører til at være medarrangører, så både spejderne, gymnastikforeningen og flere andre er med. Arrangementet afsluttes med, at børnene spiser aftensmad sammen:

"En gang om måneden bliver der arrangeret fredagssjøv for alle skolebørn, eller børn i skolealderen, det skal ikke nødvendigvis være dem, der går her, man må godt have gæster med, hvor der foregår alle mulige aktiviteter, og det er foreninger på skift, der byder ind og står for det sammen med fodboldklubben ... De slutter af med at spise sammen, inden forældrene kommer og henter dem" *Anne Kongstad – leder af Landsbyordningen*

FÆLLESSPISNING

De fælles fysiske rammer i 'Alt i et huset har ligeledes givet anledning til, at der 5-6 gange om året afholdes fællesspisning med 150 deltagere, hvor sognene i området på skift byder ind på at stå for maden. Her er lokalområdet udvidet til også at omfatte Ferring og Vandborg, der meget gerne også må få kendskab til de mange aktiviteter, der foregår her, da erfaringen er, at kendskabet til lokalerne og involvering i aktiviteterne spreder kendskab til husets mange andre aktiviteter:

"Formålet var, at vi ville prøve at komme helt ud i krogene og få flest mulige med, for vi kan jo ikke fylde huset op med kun folk, der laver idræt, så vi skal ud og have nogle andre også, der kan komme ind i vores hus ... Får vi nye ind hele tiden, så får vi også nogle nye med ude fra deres lille lokalområde" *Paw Skov Ruby – Halbestyrer og medlem af boldklubbens bestyrelse*

"Det er de forskellige sogne, der kommer, det er menighedsråd, det er skolen og al verdens ting. Det er ikke et formaliseret samarbejde, men det er hele området, der bakker op" *Niels Erik Madsen – bestyrelsesmedlem i hallen*

"Det begynder kl. 18, og så er børnefamilierne affodret, når de skal hjem og sove ... De kan lege inde i hallen, og så kan de voksne sidde og snakke. Man sætter sig bare, der er ikke sådan nogle faste pladser" *Jette S. Lundgaard – bestyrelsesmedlem i menighedsrådet*

7.3. MENIGHEDSRÅDETS ROLLE LOKALT

AKTIV DELTAGER I LOKAL UDVIKLING

Som det fremgår af det ovenstående har menighedsrådet her en aktiv rolle og tager medansvar for udviklingen af lokalområdet. Menighedsrådet har valgt at lægge kræfterne sammen i de 3 sogne for at stå stærkere og skabe en fælles dynamik omkring deres menighedsrådsarbejde og herved også blive en mere markant stemme i det lokale fællesskab:

”Ved menighedsrådsvalget i 12, der besluttede vi, at vi ville lave et fælles menighedsråd for de tre sogne i pastoratet, indtil da havde vi haft tre menighedsråd med fælles præst ... Vi har ikke lagt sognene sammen, det er stadigvæk tre selvstændige sogne, vi havde jo i forvejen noget samarbejde, netop fordi vi havde fælles præst, så vi tænkte, at nu kan vi ligeså godt slå kræfterne sammen, og så gik vi ind med fuld musik, og vi sidder lige så mange, som hvis vi havde været 3. Vi er 15 i menighedsrådet” *Anders Mejdahl – formand for menighedsrådet*

Anders Mejdahl i menighedsrådets holdtrøje –
Foto: Helle Rotbøll Randløv

SAMARBEJDE MODVIRKER OPDELING I 'DEM OG OS'

Menighedsrådet oplever, at deres deltagelse i det lokale samarbejde bidrager til sammenhængskraft i lokalsamfundet, og de har valgt en offensiv strategi i forhold til at blive en del af de fælles nye lokaler for netop at være en del af områdets øvrige aktiviteter. Oplevelsen er, at ved at indgå i denne placering og være en del af det aktive samarbejde på tværs af foreningerne kan menighedsrådet være med til at skabe bro mellem kirken og lokalsamfundet og hermed undgå, at kirkens aktiviteter er lukket omkring sig selv:

”Den kontakt, vi har i det samarbejde, tror jeg, er med til, at det øvrige foreningsliv ser tærsklen ind til kirken som mindre. Vi er jo alle sammen interesseret i, at det vi arbejder med og er interesseret i, at der kommer nogen

og deltager, og det at vi er en aktiv del i det lokalsamfund, det tror jeg også er med til, at `dem der ovre i kirken´, de er ikke `dem der´, men bliver et eller andet sted `os´ på kryds og tværs ... Der er eksempler nok på, at kirken lukker sig om sig selv, og det bliver `dem og os´, og det har vi ingen interesse i” *Anders Mejdahl – formand for menighedsrådet*

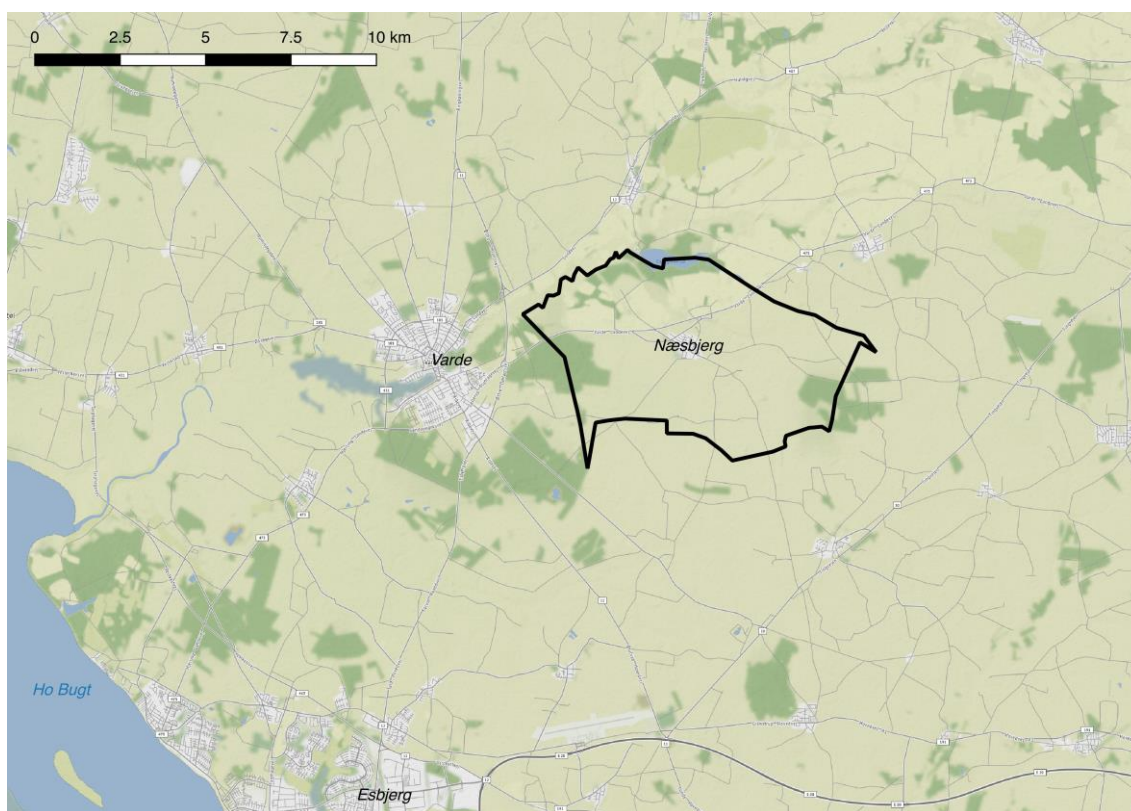
”Var det Niels Erik, der sagde, at vi herude har en kultur med, at man snakker sammen og finder ud af, hvordan man hjælper hinanden ... Den kultur genkender jeg meget fra menighedsrådet, at man prøver på at få tingene til at hænge sammen, og vi er båret af en `Vi- følelse´.” *Iben Tolstrup - præst*

7.4. PRÆSTENS INVOLVERING

Iben har været præst i de 3 sogne i 12 år, og hun sætter pris på, at menighedslokalet er kommet med i `Alt i et´ huset, da det giver hende en naturlig adgang til skolen og områdets børn, også efter hendes egne børn ikke længere går på skolen. Hun er ligeledes opmærksom på den gensidige afhængighed de forskellige institutioner og foreninger har af hinanden:

”Jeg er uendelig glad for lokalet her, som gør, at jeg får en naturlig gang på skolen, selvom mine børn ikke går her mere. For ellers ville jeg jo havne i den situation, at når jeg ikke har skolebørn her mere, hvorfor skal jeg så komme på skolen, og det er helt oplagt, at jeg skal komme her, for der er faktisk nogle lokaler, jeg skal ind i, så det er en kæmpe stor hjælp, og det var en af de ting, der vægtede på plus siden. Det var vigtigt at få lov til at være med her ... vi er jo den forening med flest medlemmer ... Vi har jo samme interesse som alle jer andre, fordi hvis I ikke er her, så er der ingen grund til, at vi er her.” *Iben Tolstrup - præst*

8. NÆSBJERG – FOKUS NÆSBJERG SAMLER TRÅDENE

Kort: Jens Kaae Fisker. Grundkortkilde: Stamen Design (CC 3.0 licens)

Næsbjerg sogn ligger 9 km øst for Varde og har 1109 indbyggere, heraf er 982 medlemmer af folkekirken. Sognet er en del af Næsbjerg-Øse pastorat, og byen ligger i Varde Kommune. Mellem 1966 og 2007 lå Næsbjerg i Helle Kommune, og ved sammenlægningen dengang fik Næsbjerg overbygningsskolen, som i dag har 290 elever. Man har endvidere en minihal, gymnastiksal, klubhus, mødelokale og cafeteria, og her samler Næsbjerg-Routhøje ungdoms- og idrætsforening (NRUI) trådende for de sportslige aktiviteter. Næsbjerg har ligeledes en børnehave, en SFO og juniorklub, samt Daglig Brugsen og en OK tank. I 2010 åbnede Næsbjerghus som byens nye forsamlingshus og mødested, med bl.a. restaurant, der har åbent 6 dage om ugen, samt en sal og mødelokaler, der lejes ud til kurser, konferencer og fester. I Næsbjerg finder vi også DDS Spejderne og Næsbjerg Musik- og Kulturforening, der står for at trække arrangementer til Næsbjerghus.

8.1. KOORDINERENDE FUNKTION I DET LOKALE SAMARBEJDE

FOKUS NÆSBJERG SAMLER TRÅDENE

I 2015 blev der etableret et nyt råd med det formål at være det samlende organ for de mange aktiviteter, der foregår i området. Motivationen til dette var, at foreningerne oplevede, at der kunne opstå konkurrence om den samme gruppe deltagere, fx børn til en spejderlejr og fodbolduge. Herudover er flere repræsenteret i mere end én forening, og der kunne være sammenfald i generalforsamlinger, møder mm. Etableringen af dette sam-

lende råd har ført til, at rådet nu koordinerer alle arrangementer og driver en fælles kalender, samtidig med at foreningerne har mulighed for at bruge hinandens erfaringer og hjælpe hinanden med forskellige udfordringer og informere hinanden om, hvad de har af tanker hver især om kommende initiativer:

”Fokus Næsbjerg er den her samlende organisation, som vi allesammen er med i, og den er den koordinerende paraply, som mødes 4 gange om året og snakker om, hvordan der kan samarbejdes, og hvad der er af fælles udfordringer eller udfordringer i de enkelte foreninger. Hvor man kan få nogle gode råd, eller hvordan andres syn er på det, og så bliver der koordineret en hel masse med datoer og forskellige arrangementer.” *Mette Bindesbøll Sønderberg – sekretær for Fokus Næsbjerg*

”For det skete jo rigtig mange gange, at så var der to foreninger, der havde lagt noget i samme weekend, og så er det ikke ret mange, der møder op ... Fx det her med, at vi lige finder på at tage 40-50 spejdere med på en lejr tur, og så er der lige fodboldskole den uge der, det ødelægger bare noget ... Men det opdager vi inden tiden” *Rasmus Olesen – formand for spejderne*

”Man kan jo sige Fokus Næsbjerg er ikke et organ, som tager nogle beslutninger ... de sikrer bare, at vi arbejder sammen ... Det er de forskellige foreninger, og hvis der skal sættes noget i gang, så kan det sagtens stamme fra et Fokus Næsbjerg møde, eller noget man har besluttet i Fokus Næsbjerg, men så kommer der en aktør på ... Det vil være en forening ... Det er den koordinerende rolle, de har, altså at sikre, at vi ikke får lavet alle arrangementerne på den samme dag.” *Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd*

”Det er faktisk også et sted, hvor man hører nyt fra alle små foreninger, der er altid et bordet rundt, så man fortæller, hvad der sker, og man kan fortælle, hvad der er på programmet. Det er jo langsigtet nogle af de ting, der bliver organiseret” – *Britta Gregersen – formand for 4H*

UDVIKLINGSRÅDET INITIERET AF KOMMUNEN

Efter strukturreformen i 2007, hvor Næsbjerg kom under Varde Kommune, blev der på initiativ fra kommunen lavet ni udviklingsråd ud fra ønsket om at bevare kontakten til de enkelte lokalområder i den nye store kommune. Næsbjerg blev en del af Helle Vest udviklingsråd, der udover Næsbjerg dækker Roust og Rousthøje samt Øse og Nordenskov. Udviklingsrådet har fokus på udvikling af hele Helle Vest området og arbejder på at få de ovenfor nævnte landsbyer til at samarbejde og tænke i klynger og fællesskaber fremfor konkurrence:

”For at bevare kontakten ud til lokalområderne, så oprettede man 9 udviklingsråd, og der blev lavet 2 i den gamle Helle Kommune, Helle øst og Helle Vest... Men det er jo noget af det, vi arbejder med i udviklingsrådet, at vi ikke skal være hinandens konkurrenter, vi skal være hinandens forudsætninger. Vi kan ikke undvære hinanden. I stedet for, at vi begynder at konkurrere om det samme fodboldhold, så må vi jo finde på at lave noget andet, vi må tilbyde noget andet, som vi kan tiltrække nogle andre mennesker til.

Få et samarbejde om det her i stedet for at konkurrere om det samme ... Det er et klyngesamarbejde, vi arbejder meget med i udviklingsrådet for at få folk til at arbejde sammen på tværs” *Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd*

BORGERFORENINGEN, DET LOKALE TALERØR

Borgerforeningens rolle er at tale Næsbjergs sag bl.a. i forhold til udviklingsrådet. Her er Næsbjerg så heldige, at formanden for borgerforeningen er den samme person, som også er formand i udviklingsrådet, nemlig Finn Ladegaard. Borgerforeningen har endvidere rollen som dem, der tager sig af byens forskønnelse bl.a. ved at organisere den årlige affaldsindsamling, her bliver der også inviteret til samarbejde med de øvrige foreninger:

”Noget af det vi arbejder med i Borgerforeningen er, at det her stadigvæk er en attraktiv by at flytte til for nye borgere, og så arbejder vi jo hele tiden på forskønnelse af byen og sikrer, at byen ser pæn ud og ... blandt andet det med affaldsindsamlingen, som vi også arbejdede sammen med nogen om”
Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd

8.2. AKTIVITETER DER SAMARBEJDES OM

Der er nogle stolte traditioner i byen omkring årstidsarrangementer, som samler byens borgere, og hvor foreningerne samarbejder. Disse årstidsfester er traditioner man er optaget af at bibeholde. Aktiviteterne koordineres af forskellige foreninger, mens de øvrige kan koble sig på arrangementerne og tilbyde de aktiviteter, de har lyst og kræfter til at deltage med. Herunder følger et par eksempler.

BYFESTEN

Byfesten bliver koordineret af Næsbjerg Roushøje Ungdoms- og idrætsforening - NRUI, der blandt andet byder på præsentation af de mange idrætsgrene, der er repræsenteret i NRUI, og de øvrige foreninger byder ind med aktiviteter til arrangementet. Byfesten finder sted i august måned og løber over 4 dage. Byfesten starter ud med fællesspisning med ca. 400 deltagere:

”En af dem, der virkelig samler byen, det vil jeg sige, det er, når vi har den der første dag i byfesten med fællesspisning. Altså der er vi jo over 400, der samler vi alle sammen ... Det er noget, folk kommer til ... Der er der mange af os, der lige er med en lille aktivitet, vi er måske med en flødebollekast fra spejderne eller et lille løb eller sådan noget ” *Rasmus Olesen – formand for DDS Spejderne*

”Vi kan lave dyrskue, og så står vi for det arrangement og laver også information til programmet” *Britta Gregersen – formand for 4H*

JUL I NÆSBJERG

En anden af de traditioner, der bliver holdt i live i Næsbjerg, finder sted hvert år den første weekend i december. Det er borgerforeningen, der koordinerer denne event, hvor både kirken, skolen, plejehjemmet, byens erhvervsliv, spejderne og Næsbjerghus er koblet på og bidrager med aktiviteter denne dag:

”Altså man kan jo sige, der kommer noget koordinering med kirken ... så vi er sikre på, at de også er med på det. Så der er jo en koordinering, og det er Britta, der sidder med den koordinering imellem alle de aktører, der er til Jul i Næsbjerg” *Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd*

”Det er juleboder, optog igennem byen og dansen om juletræet ... Det er faktisk gratis at deltage for dem, der gerne vil have en bod på skolen, en markedsbod ... Afslutningsvis kan man gå i Næsbjerghus og spise aftensmad ... Det er altid første søndag i december” *Britta Gregersen – formand for 4H og medlem af borgerforeningen*

”Alle virksomheder i byen er som sådan involveret ... De lukker dørene op, så man kan komme ind og se der” *Palle Als – formand for Næsbjerghus bestyrelse*

”3. klasserne medvirker i et krybbespil i kirken” *Bjarne Hestbech – formand for menighedsrådet*

INTERN KOMMUNIKATION

Næsbjergs hjemmeside vedligeholdes af borgerforeningen, der dog oplever, at det er en svær opgave at få en hjemmeside til at fungere. Hjemmesiden skal gerne samle byens mange aktiviteter, men det er svært at finde en platform, der kan betjenes af de frivillige. Herudover foregår megen kommunikation allerede på Facebook, så der arbejdes på en løsning, der kan kombinere disse:

”Borgerforeningen har tilbudt alle foreninger i Næsbjerg, at de kan blive en del af den hjemmeside ... Det er Borgerforeningen, der har købt hjemmesiden og så tilbudt foreningerne, at de kan lægge det op, de mener, der skal op ... Men det med hjemmesider, altså det er den tredje hjemmeside, vi har nu i den tid, jeg har været i Borgerforeningen, så man må sige, det er svært at få noget, der fungerer for de frivillige. Det skal kunne betjenes, og det skal være ligeså let som at lægge noget op på Facebook i dag, for at folk kan arbejde med det” *Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd*

”Men det er jo det, at man kan se, når folk skal dele nogle ting ... 9 ud af 10 gange, så er det et eller andet på Facebook. Fordi inde på Facebook er der jo også ´Alle os i Næsbjerg´ og sådan noget, det er nemt, det kan alle lige gøre, dele det derinde. At få det lagt ind på en hjemmeside, det er mere bøvlet. Man skal logge ind og hente et billede, det første kvarter er gået, inden du har fået et billede op” *Erling Sørensen – lokalsamfundsrepræsentant*

INTERNETBASEREDE PLATFORME ER IKKE NOK

I forbindelse med at finde løsningen på den gode hjemmeside, opdagede man også, at der er behov for kommunikation uden for internettets rammer. Der er stadig en del af særligt den ældre generation, der ikke får kommunikationen denne vej, og derfor har man valgt,

at der hver måned uddeles et nyhedsbrev i sognets 700 postkasser. Nyhedsbrevet uddeles af frivillige omdelere:

”Vi har jo de ældre borgere, som ikke har muligheden for og komme på internettet, de bliver jo hængt af meget hurtigt” *Britta Gregersen – formand for 4H*

”Det var jo også noget af det, vi blev opmærksomme på i forbindelse med al den her fokusering på hjemmesiden, vi kan gøre nok så meget, og vi kan skrive nok så meget på hjemme- og Facebooksider, men der er bare en generation, vi ikke kommer i forbindelse med. Derfor blev det foreslået på en generalforsamling i Borgerforeningen for 3 år siden, at vi skulle lave et nyhedsbrev og sende ud til folk. I den forbindelse fik vi startet et nyhedsbrev op, der bliver lavet en gang i måneden, hvor alle foreninger kan få materiale med ud, hvad er det, de går og laver ... Det kommer ud i folks postkasser den første weekend i hver måned ... Faktisk i sognet, det er 700 postkasser, det kommer i ... Det med at tro, at vi kan komme i dialog med alle via de sociale medier, der må vi bare erkende, det kan vi ikke ... Vi har fået lavet et system med post-omdelere, det er frivillige, der render rundt til alle postkasserne” *Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd*

8.3. FACILITETER OG RAMMER FOR DET LOKALE FÆLLESSKAB

NÆSBJERGHUS – BLEV TIL VED FÆLLES HJÆLP

Næsbjerghus blev indviet i 2010 og står som et nyt vartegn for byen. Det gamle forsamlingshus, som lå midt i byen og trængte til renovering, er blevet erstattet af et helt nyt borgerhus i udkanten af byen. Mange har købt anpart i Næsbjerghus, der rummer en restaurant, stor sal samt mindre mødelokaler. Næsbjerghus drives af foreningen Næsbjerghus bestyrelse, der forpagter lokaliteterne ud til restauratøren. Han har fokus på at støtte op om det lokale handelsliv og køber derfor sine varer gennem den lokale DagliBrugs. Herudover står han også bag lokalområdets fællesspisning, der finder sted en gang i kvar-talet. Det, at der holdes mange fester her, er med til at sprede kendskabet til området:

”Vi er jo en forening, der står for at drifte Næsbjerghus, hvor vi har en forpagter på, der hedder Tue, og ikke for at prale, så mener jeg, at det er den vigtigste forening, vi har, det er huset. Det er vores diamant, det er det, man ser, når man kommer ind til byen, vores store sted som alle ser, og der hvor der holdes fester, og hvor folk samles, og hvor alle foreninger også samles, så jeg mener, det er vores varemærke og vores samlingssted ... Vores job er jo at stå for økonomien i huset i samarbejde med Tue. Det er jo alle byens borgere, der ejer huset stort set, fordi man har solgt anparter i det her hus, for at få det op og stå. Så det er en meget vigtig del af Næsbjerg ... Det er jo hjertet ... Det giver en masse omtale af Næsbjerg, fordi vi har sådan et godt samlingssted, og der holdes en masse fester” *Palle Als – formand for Næsbjerghus bestyrelse*

Næsbjerghus. Foto: livogland.dk/vidensbase/projekter/naesbjerghus

NÆSBJERGHUS AFSTEDKOMMER EN NY MUSIK- OG KULTURFORENING

Næsbjerg Musik- og Kulturforening er sat i verden for at lave arrangementer i det nye borgerhus. Med sådan nogle flotte nye lokaler opstod også muligheden for flere koncerter og kulturarrangementer, og derfor etableredes en ny forening til denne opgave, der også har til funktion at skabe opmærksomhed og viden omkring huset og dets faciliteter, og som sådan kan ses som en del af en brandingstrategi for Næsbjerghus:

”Musik og Kulturforeningen er også ny ... Den blev startet dengang Næsbjerghus blev bygget for at prøve at få nogle aktiviteter i huset og for at prøve noget nyt ... De er sat i verden for at hjælpe os ... Så de genererer nogle penge til os ... Det gælder jo om at holde omkostningerne nede, så forpagteren også kan have en fornuftig forretning” *Palle Als – formand for Næsbjerghus bestyrelse*

”Vi arrangerer jo musik i alle genrer, lige fra klassisk til jazz og pop og rock, ja alt hvad vi kan komme i nærheden af. Så arrangerer vi kunststillinger, 4 kunststillinger om året, og så arrangerer vi revy og kabaret” *Gurli Ladefoged – formand for musik- og kulturforeningen*

”Vores formål er at lave musikarrangementer og så at gøre Næsbjerghus kendt i området, så når folk kommer og hører musik, så kan de tænke, at det her kan være et sted, hvor de måske kan holde deres sølvbryllup eller deres 60 års fødselsdag” *Inga Hald – medlem af musik- og kulturforeningens bestyrelse*

KONFIRMATIONSSTUEN SOM SOGNEHUS

Menighedsrådet har ligeledes budt ind med lokaler, der er til glæde for flere lokale aktører i forbindelse med en større omstrukturering af sognenes lokaliteter. Menighedsrådet har valgt at åbne den nye konfirmandstue i Næsbjerg op, så arrangementer, der er til gavn for det lokale fællesskab, kan foregå her, dog med et bevidst øje for ikke at gå i konkurrence med Næsbjerghus, ved at lave et lille køkken, hvor der ikke må laves mad og ved ikke at leje ud til private arrangementer:

”Det er jo kun 4 år siden, vi fik det her hus. Det startede med, at præstegården i Øse skulle rives ned, der var skimmelsvamp. Så havde vi lavet et projekt, der skulle sendes videre til provstiet, med en ny præstebolig med konfirmandstue og kirkekontor, men det blev for dyrt. Så skyndte provstiet at ændre holdning, fordi de fandt ud af, at der var nogle steder, hvor præstefunktionen blev ændret, så visse præstegårde skulle sælges, men man kunne ikke sælge konfirmandstuen eller kirkekontoret. Så de tre ting måtte godt adskilles. Så det betyder, at vi fik en præstebolig, som var ren bolig, og kirkekontoret ligger ved Øse kirke og konfirmandstuen herovre. Og det har været kvikt, for i de her lokaler, der sker der altså ting, som ikke skete før ... vi har en vedtagelse om, at de ting, der kan styrke sammenholdet i sognet, de kan også foregå her ... Vi har kun bygget et køkken på 9 m², det betyder, at der kan ikke laves mad ... Så vi kan få mad udefra til møder ... Det må ikke lejes ud til private formål.” *Bjarne Hestbech – formand for menighedsrådet*

8.4. MENIGHEDSRÅDETS ROLLE LOKALT

Menighedsrådet deltager i de tidligere omtalte fælles årstidsaktiviteter med bl.a. krybbe-spil i kirken til julearrangementet og gospelgudstjeneste til byfesten. Herudover er der fokus på driften af egne områder, der dog også er sat i spil i forhold til lokalområdets interesser.

NY KONFIRMANDSTUE ÅBNES OP

Som nævnt ovenfor har menighedsrådet i Næsbjerg fået et nyt lokale, der også har givet mulighed for at sætte gang i nogle nye aktiviteter, således at der nu i konfirmandstuen afholdes babycafé, seniordag og strikkecafé udover menighedsrelaterede møder. Menighedsrådet støtter op om det lokale fællesskab ved at åbne lokalet op for den slags arrangementer og har ellers fokus på at sørge for driften af kirken og dens arealer:

”Vi har som vigtigste opgave, at der holdes gudstjeneste på søndag. Det vil sige, at vi skal sørge for rammerne for kirken, kirkegården og de kirkelige handlinger ... Vi har som opgave at sørge for, at rammerne er i orden ... Vores babycafe, hvor vi hver fredag formiddag sørger for, at unge mødre kan komme ind og få et par timer sammen med noget hyggeligt samvær. Vi har ca. 20 frivillige til at lave kaffe og stå for det, det går på skift. *Bjarne Hestbech – formand for menighedsrådet*

SAMARBEJDE OMKRING NYE AREALER

Menighedsrådet er i færd med at omlægge nogle af de arealer, der ikke længere er behov for til kirkegården. I samarbejde med borgerforeningen forsøger man at finde en løsning, så arealerne kan få nye funktioner og gøre nytte på nye måder, der samtidigt kan give nye samlingssteder i byen. Der er dog ikke enighed internt i menighedsrådet, om hvor langt man skal gå med det projekt:

”Vi er ved at aftale med borgerforeningen, at vi skal have udvidet området, så der bliver plads til et bord- og bænkesæt, så man kan sidde herude og hygge sig ved springvandet ... Jeg vil ikke sige, at der er gnidninger, men jeg har erfaret, at det er ikke alting, jeg kommer med, der går igennem ... Det forslag, der var lavet fra borgerforeningen, det er blevet barberet, fordi menighedsrådet ikke har villet godkende det. Der kunne jeg ikke komme igennem. Jeg gik ind for borgerforeningens forslag, men måtte tilpasse det, efter nogle krav fra nogen i menighedsrådet” *Bjarne Hestbech – formand for menighedsrådet*

8.5. PRÆSTENS ROLLE

Præsten i Næsbjerg dækker både Næsbjerg og Øse sogne. Hun deltager gerne i arrangementer udenfor kirken og har hermed været med til, at kirken i lokalområdet opleves som moderne:

”Præsten er meget vellidt her i sognet, og hun klarer det godt i begge sogne. Det er ikke noget problem” *Bjarne Hestbech – formand for menighedsrådet*

”Noget af det, der kendetegner Næsbjerg kirke, er, at de er gode til at komme ud og deltage i en sports- eller byfest. De vil gerne ud, og Marianne er rigtig god til at møde folk, som hun render på. Det der med at kirken kommer ud af kirken, det tror jeg på er rigtig vigtigt” *Finn Ladegaard – formand for borgerforening og udviklingsråd*

”Det er blevet en moderne kirke, kan man sige” *Britta Gregersen – formand for 4H*

”Meget i kraft af præsten” *Gurli Ladefoged – formand for musik- og kulturforeningen*

Den gamle kirkesti ved Næsbjerg - Foto: Susanne Ladegaard

9. SØLLESTED – SAMLING OM KULTUR- OG FRITIDSAKTIVITETER

Kort: Jens Kaae Fisker. Grundkortkilde: Stamen Design (CC 3.0 licens)

I 2016 sammenlægges Søllested, Skovlænge og Gurreby sogne til et sogn. Søllested ligger midt mellem Maribo og Nakskov i Lolland Kommune. Før strukturreformen i 2007 var området en del af Højreby Kommune. Der er 1.609 indbyggere i det samlede sogn, heraf er 1.336 medlemmer af folkekirken (1491 - Søllested sogn før sammenlægningen). I Søllested, der er en stationsby på sporet mellem Nakskov og Nykøbing Falster, ligger idrætsfaciliteterne og skolen, der har elever fra 0.-6. klasse og en børnehave med plads til 60 børn. Herudover er der flere entreprenører, 2 frisører, autoværksteder, en pub og et pizzeria samt Søllested Maskinforretning, Søllested Bryghus og Teknikken, der har elektronik, legetøj og hobbyting. Fakta er områdets dagligvarebutik. Man kan også finde Søllested Bio- og kulturhus, der er drevet af frivillige kræfter og er den ene af to biografier på Lolland, den anden ligger i Lalandia.

9.1. KOORDINERENDE FUNKTION I DET LOKALE SAMARBEJDE

Højrebyhallen er byens samlingspunkt og rammen om lokalområdets foreningsliv, hvor både gymnastik- og idrætsforeningernes mange aktiviteter finder sted, foruden mødeaktiviteter, kortspil m.m. Den gamle Højreby Kommune er det område der refereres tilbage til når lokalområdet forklares:

”Et stærkt lokalsamfund ... det stammer sådan set, fra storkommunerne blev lavet, nu taler vi om dem, der blev lavet i 1966, og det skulle man lige kapere ikke, og så kommer Lolland Kommune, og så er vi så store, og afstandene

bliver så lange, og derfor bliver lokalsamfundet ikke bare Søllested, men også omegnen af Søllested ... den gamle kommune, Højreby Kommune, det er det vi også i menighedsrådet er opmærksomme på, vi holder sammen på den gamle Højreby Kommune” *Jens Christian Stenkjær – formand for menighedsrådet*

MASTERPLAN SÆTTER GANG I SELVFORVALTNING

Lolland Kommune går i 2010/2011 i gang med at udarbejde en masterplan for kultur- og fritidsområdet, hvor man bl.a. på grund af faldende befolkningstal har planer om at skære ned på bygningsmassen. I september 2014 afholdes et borgermøde, hvor der luftes muligheder for at nedlægge hallen. Det får de aktive i lokalområdets foreninger til at træde i karakter og iværksætte nye tiltag:

”Jeg vil gå tilbage til ... den der masterplan ... der blev der indkaldt til møde oppe i Højrebyhallen og ... så var der nogle oplægsholdere til den der masterplan, og der kom der en inde fra DGI ... Han sagde, der var alt for mange haller og alt for mange svømmehaller, så de kunne starte med at lukke Højrebyhallen, og så kunne den blive en gymnastiksal til skolen ... vi hoppede sådan et stykke. Nej, på det tidspunkt var jeg med i Borgerforums bestyrelse, og det snakkede vi om bagefter, at det blev vi simpelthen nødt til at gøre noget ved” *Britta Skydsbjerg – formand for cafégruppen*

CAFÉGRUPPEN SAMLER FRIVILLIGE KRÆFTER OG DELER UD AF OVERSKUD

Selvom der er godt gang i gymnastik og idrætsaktiviteter i hallen, er der ikke nogen til at køre cafeteriet tilbage i 2014. Det bliver her, hvor et af de nye tiltag opstår. En gruppe frivillige danner Cafégruppen, der formår at få cafeteriet op at køre igen, denne gang med frivillige kræfter. Her er fast åbent 5 gange i løbet af ugen samt til diverse arrangementer i hallen. Cafégruppen er blevet en central spiller, både omkring koordineringen af de fælles aktiviteter i byen og omkring møder i hallen, og samtidigt generer de et pænt overskud, som de også uddeler af til de andre foreninger:

”Vi snakkede om, at nu gik vi jo på efterløn i 2010, og så ville vi starte cafeteriet op og ... og det var småt i starten, men det går forrygende ... vi har ca. 90 arrangementer om året, store som små ... når folk skal have generalforsamling eller møder, så skal de aftale det med mig ... vi skal være meget i centrum, for det er os, der har startet samarbejdet, og de kan ikke leve uden os ... SIF har fået trøjer til deres små puslinge, spejderne har fået telt, og jagtforeningen har fået et tilskud til en lerduebane ... lige nu er vi ved at få sat nyt køkken op, det koster 16.000, det betaler vi bare selv” *Britta Skydsbjerg – formand for cafégruppen*

UDVIDELSE PÅ FORANLEDNING AF FORENINGERNE

Det lykkes ikke blot at afværge, at hallen blev lukket, i 2011 blev den også udvidet med en squashbane og et fitnesscenter. Disse nye lokaler finansieres dels gennem fondsmidler og LAG midler, dels gennem lån fra DGI og kreditforening på initiativ fra de lokale foreninger. Der er dog stadig en del udfordringer omkring lokalerne, da de mange lokale foreninger alle gerne vil lægge deres aktiviteter her, så der pusles igen med planer om

udvidelse. Også denne gang kommer initiativet fra foreningerne, der er klar over, at den slags udvidelser kræver, at de selv tager teten.

BORGERFORUM FÅR NETVÆRKSPLATFORM

Der er ikke umiddelbart noget formelt lokalråd i Søllested, men der er en gruppe, der udløber af et tidligere borgermøde afholdt af kommunen. Denne gruppe kalder sig borgerforum. Borgerforum har fokus på at skabe sammenhold og sociale fællesskaber i det område, der før var Højreby Kommune. De har også været involveret i tiltag af udviklingsmæssig karakter, så som etablering af Kløverstier. Som noget nyt har Borgerforum taget initiativ til, at området har fået sig en netværksplatform ved at købe sig adgang til 'Min landsby App'. Der er 5 andre foreninger med til at finansiere denne ordning, herunder menighedsrådet. På denne platform, der er synlig både på hjemmeside, Facebook og app, bliver de forskellige aktiviteter i området synlige for alle. Formanden for borgerforum oplevede før appen, at det var svært at følge med i, hvad der foregik i området, hvis man ikke lige havde sin daglige gang i hallen. Hun opdagede først aktiviteterne, når der var omtale om dem efterfølgende i avisen:

”Det er helt tilbage i Højreby Kommune, man blev sat ind i forskellige grupper ved et møde oppe i Højrebyhallen, og der var der en af grupperne der fortsatte der fra” *Jørgen Madsen – formand for Fitness*

”Vi er 6 foreninger, der samarbejder omkring den landsby app, det er Borgerforum, der står for administrationen, men der er nogen, der spæder lidt til ... Jeg synes faktisk, vi manglede noget, vi manglede både sociale arrangementer, og så synes jeg vi manglede en fælles platform, så man kunne se, hvad der foregik i byen” *Rebecca Galsgaard - formand for Borgerforum*

LOKALRÅD MANGLER OPBAKNING FRA KOMMUNEN

Der er ikke lykkedes for lokalområdet at få etableret et politisk lokalråd. Der har været tiltag dertil, men der har ikke været opbakning hertil, fra flertallet i kommunalbestyrelsen. Så indtil videre må de klare sig uden:

”Vi havde forsøgt at indkalde alle foreningerne til, at vi ville have et lokalråd, men det var vi alt for tidligt ude med, så det lykkedes ikke ” *Britta Skydsbjerg – formand for cafégruppen*

”Men det er kommunens skyld for på et tidspunkt i Fritid og Kultur, der blev der nedsat nogle forskellige grupper ... Der var en hel masse møder ... men det gled ud efterhånden, fordi det var der nogen, det ville de ikke have, at de skulle spørge et råd ... og undskyldningen blev så til slut, da de havde skiftet personale op til flere gange, at de ikke havde råd til at sætte en sekretær på til alle de møder, én gang om måneden, det havde kommunen ikke råd til ... så døde det. Det er jo ellers det, man anbefaler alle mulige andre steder, at man har et lokalråd” *Jørgen Madsen – formand for Fitness Søllested*

”Jeg har indtryk af, at kommunen træder vande ... vi laver det, vi lige kan klare” *Rebekka Maria Brandt Kristensen – præst*

Færgen mellem Langeland og Lolland – Foto: Helle Rotbøll Randløv

9.2. AKTIVITETER DER SAMARBEJDES OM

AKTIV GYMNASTIKFORENING

Søllested har en stor og aktiv gymnastikforening, der blandt andet i mange år har haft tradition for at samle et stort springgymnastikhold i samarbejde med 5 andre gymnastikforeninger på Lolland, og herudover står gymnastikforeningen for 2 gange om året at afholde loppe- og kræmmermarked i hallen.

SOCIALE ARRANGEMENTER

Der foregår en del sociale aktiviteter, hvor flere foreninger er involveret, bl.a. omkring årstidernes traditioner. Fastelavnsfesten blev genoptaget i år i et samarbejde mellem menighedsrådet og borgerforum, m.fl. Menighedsrådet samarbejder også med borgerforum omkring `Walk and Talk` arrangementer, der har fin tilslutning hen over vinteren. Juletræsfesten er også et arrangement på tværs af foreningerne, og Fitness foreningen samarbejder med cafégruppen om et søndagsarrangement, der kører hele vinteren, hvor de spiller bowls. Herudover har cafégruppen taget initiativ til at starte fællesspisning op, det sker 5 gange hen over efterår og vinter, hvor borgerforum har ansvaret for borddækningen:

”Så har vi lavet `Walk and Talk` sammen med Borgerforum, og det kørte helt klart bedst i vinterperioden, da solen kom frem, så skulle folk ud i deres egne have ... jeg fandt jo meget hurtigt ud af, at den lokale fastelavnsfest

var nedlagt, og så plantede jeg idéer ... og både gymnastik, spejdere, badminton og fitness var med, der var 160 mennesker, det, synes jeg, var ret fint” *Rebekka Maria Brandt Kristensen - præst*

”Vi har lavet en undergruppe, der afholder fællesspisning 5 gange om året fra september til april ... Der er plads til 60 personer... det er kun halvandet år siden vi startede det ... jeg har håndplukket de personer der laver mad, den ene er fra cafégruppen og én fra Badminton ... det skulle ligesom være nogle gamle husmødre, jeg havde en forestilling om at de havde lyst, og det havde de” *Britta Skydsbjerg – formand for cafégruppen*

”Vi har bowls hver søndag ovre i hallen i vintersæsonen, det har vi sammen med cafégruppen ... det minder mest om ... en mellemting mellem curling og petanque” *Jørgen Madsen – formand for Fitness Søllested*

MINIKONFIRMAND I NYE RAMMER

Menighedsrådet har, på initiativ fra præsten, indgået et samarbejde med den/de lokale folkeskole(r) omkring undervisning af minikonfirmanderne. I stedet for som praksis tidligere har været, at eleverne kunne komme til minikonfirmand i konfirmationsstuen efter skole, er det nu blevet indlagt som en del af den understøttende undervisning i kristendom:

”Minikonfirmander, det har vi lavet som understøttende undervisning, så vi har en lærer med. Så beder vi ikke Fader vor, men det tænker jeg også er ligegyldigt, for de møder mig, og de ser kirken, og de lærer nogle salmer og hører nogle historier og lærer, at det ikke er farligt, og det var det, vi ønskede os med det” *Rebekka Maria Brandt Kristensen – præst*

9.3. FACILITETER OG RAMMER FOR DET LOKALE FÆLLESSKAB

Højrebyhallen i Søllested danner rammen om mange af foreningernes aktiviteter bl.a. Søllested Gymnastikforening og Søllested Idrætsforening. Gymnastikforeningen har udviklet sig gennem årene og fået 2 nye foreninger under sig, der hver driver deres eget område, nemlig en squash- og en fitnessforening, der har fået bygget lokaler til i forlængelse af hallen. Hallen i Søllested ligger centralt i Lolland Kommune bl.a. på grund af stationen og bliver derfor også anvendt til møder i kommunalt regi:

”Nu ligger vi jo lige midt i Lollands kommune, så kommunen bruger jo jævnligt hallen og cafeteriet, det kan være til personalemøder eller borgermøde ... fordi folk kan komme hertil med tog og busser ” *Britta Skydsbjerg – formand for cafégruppen*

Jens Christian Stenkjær, Jørgen Madsen og Rebecca Galsgaard til fokusgruppemøde i sognehuset
Foto: Helle Rotbøll Randløv

PRÆSTEGÅRDEN RUMMER OGSÅ LOKALE AKTIVITETER

Menighedsrådets lokaler ligger i forbindelse med præstegården, men de giver også gerne rum til aktiviteter, der har brug for mere ro, end hallen kan tilbyde. Fx mødes en lille flok pensionister omkring spillet Triominus i sognegården. Præsten har fokus på, at det er vigtigt, at kirken er åben og optræder som en del af det lokale fællesskab:

”Generel opbakning til hinandens arrangementer, fordi det styrker fællesskabet ... jeg repræsenterer den største forening i Søllested, og det synes jeg faktisk er ret vigtigt at huske på, at vi allesammen er fælles om det her, og derfor er det også vigtigt, at vi går ud som kirke og åbner dørene” *Rebekka Maria Brandt Kristensen – præst*

Præstegården i Søllested – Foto: Helle Rotbøll Randløv

9.4. MENIGHEDSRÅDETS ROLLE I SAMARBEJDET

BAKKER OP OM PRÆSTENS TILTAG

Menighedsrådet bakker op om den nye præst, der har sat mange nye tiltag i gang, og som har igangsat samarbejde med flere af de lokale foreninger. Menighedsrådet står bag præstens initiativer frem for selv at lave tiltag – de støtter op fremfor at være initiativtager:

”Jeg vil nok sige, at det er Rebekka, der har sat det hele i gang ... vi bakker op, og det vil vi fortsætte med, vi skal ikke være de førende, for det er der nok nogle andre, der skal have lov til at være, men vi bakker op, og så giver vi vores derfra, hvor vi kommer” *Jens Christian Stenkjær – formand for menighedsrådet*

ØNSKER AT ÅBNE OP

Herudover er menighedsrådet optaget af at få åbnet kirken op mod den yngre del af lokalbefolkningen med henblik på at få flere aktive kirkegængere på længere sigt. Menighedsrådet ønsker, at kirken kan blive en naturlig del af hverdagslivet i lokalområdet:

”Det er ... en langsigtet strategi ... vi har et problem i Danmark ... der er for lidt kirkegængere. Vi kan ikke lære dem på 40 og 50 år at gå i kirke, det kan vi lige så godt lade være med ... hvorfor starter vi ikke helt nede fra bunden af og lærer den kommende generation, at kirken det er ikke bare sådan en lukket bygning ... det er et sted, hvor du skal føle dig velkommen, og du kan bare føle dig tryk ... folk skal lære kirken at blive en almindelig del af dagligdagen ... vi er her, en del af lokalsamfundet. Det er jo altså også lokalsamfundet, der betaler den skat, der holder kirken i gang, det hænger jo sammen alt sammen” *Jens Christian Stenkjær – formand for menighedsrådet*

SAMARBEJDE GIVER LIV

Det at menighedsrådet er begyndt at fokusere mere på at samarbejde med det øvrige lokalsamfund gennem præstens initiativer, bidrager med mere liv til menighedsrådsarbejdet og skaber mere dynamik i lokalsamfundet:

”Jeg synes, det giver liv, nu har jeg jo været et sted, hvor der ikke var meget landsby tilbage, og der var ikke meget go i menighedsrådet, så når jeg sagde "Skal vi ikke gøre det?" ... så sagde de, "Ja det kan du godt gøre, men du må klare det selv" Her er det, at jeg siger "Skal vi ikke prøve det her?", og så spreder det sig som ringe i vandet. Der er ikke den ting, der ikke gør godt her, fordi folk gerne vil lege med, og fordi du selv gerne vil lege med, vil flere og flere andre folk også lege med, det er virkelig min oplevelse” *Rebekka Maria Brandt Kristensen – præst*

9.5. PRÆSTENS INVOLVERING

PRÆSTENS ROLLE FORPLIGTER

Rebekka, der startede sin ansættelse i 2017 med at gå på barsel, har gjort en stor indsats for at blive bekendt med lokalområdet. Rebekka mener, at hendes egen familie, mand og børn skal deltage i det lokale foreningsliv, og hun mener det forpligter at være præstefamilie, man skal blande sig og være en del af sognet:

”Jeg er jo sognepræsten, så jeg prøver at rode mig ind i alt ... jeg tiltrådte i 2017, og så gik jeg på barsel ... den brugte jeg jo på at gå rundt og tale med folk, mine børn blev tvangsindmeldt til gymnastik ... og så kunne jeg gå rundt og snakke med folk i caféen og finde ud af, hvad der foregik og rode med ting ... og jeg fik sparket så meget til fodboldklubben, at de har lavet et puslingehold igen ... mine drenge er jo så blevet tvangsindlagt til at gå til fodbold, det er hårdt at være præstebarn ... min mand har fået at vide, at han er præstekone, når han er her i landet, mine børn er præstebørn, sådan var det for mig, da jeg var barn, når ens far eller mor er præst, så fylder man noget i lokalsamfundet” *Rebekka Maria Brandt Kristensen – præst*

PRÆSTEN ER FOREGANGSMAND

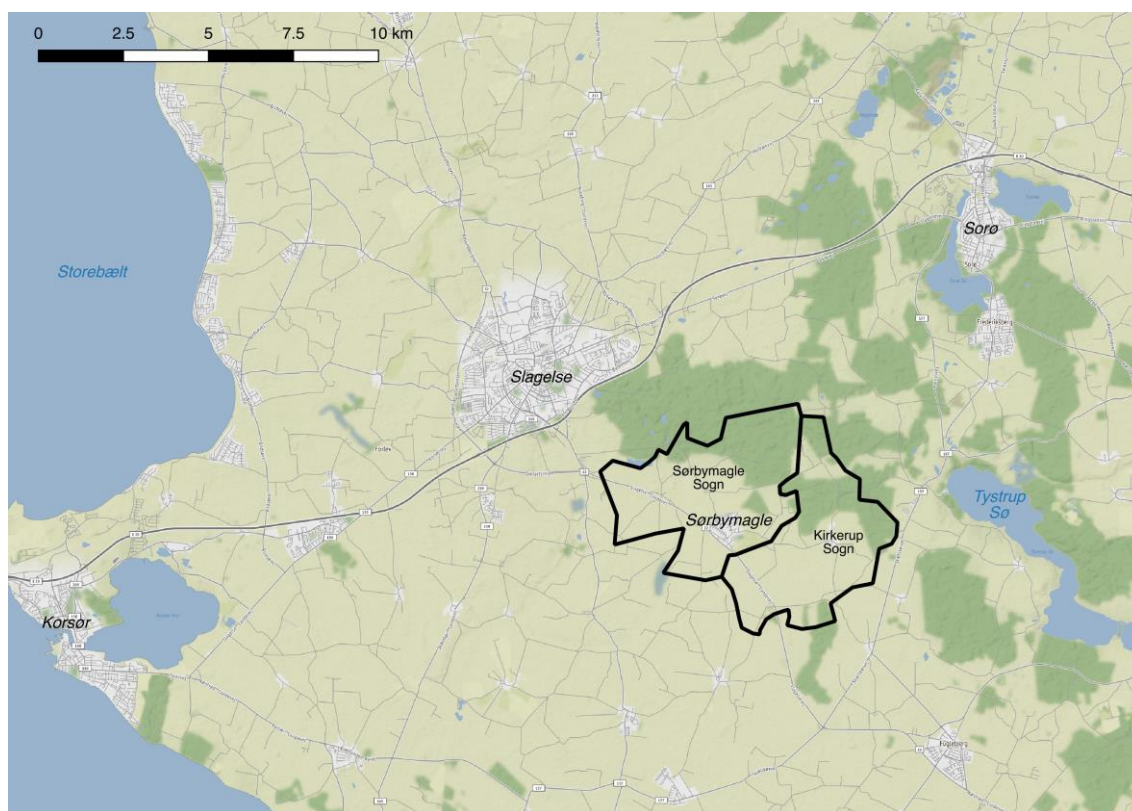
Rebekka lægger ikke skjul på, at hun gerne vil være med ind over stort set alt, hvad der foregår i sognet. Det er ikke nok med, at hele familien skal deltage i lokale aktiviteter, hun skal selv gå foran. Fællesskabet er drivkraften:

”Jeg vil godt være som en edderkop, der er ud over det hele ... vi er jo med fra vugge til grav ... og det er klart, at det er mig, der er foregangsmand, og så kommer menighedsrådet og støtter... jeg skal altså være præst for Søllested, og alt hvad det indebærer, det betyder også at lege med i fitness og hallen ... kun der bliver vi et sandt fællesskab, hvis vi tør det” *Rebekka Maria Brandt Kristensen – præst*

Søllested kirke - Foto: [da.wikipedia.org/wiki/Søllested Kirke](https://da.wikipedia.org/wiki/Søllested_Kirke)

10. SØRBYOMRÅDET – HAR FÅET SMAG FOR SAMARBEJDE

Kort: Jens Kaae Fisker. Grundkortkilde: Stamen Design (CC 3.0 licens)

I Sørbymagle og Kirkerup pastorat besluttede man i 2012 at lægge de to sognes menighedsråd sammen. Pastoratet ligger i Slagelse Kommune, og der bor 1.884 indbyggere, heraf er 1.662 medlemmer af folkekirken. Sørbymagle, der ligger 6 km sydvest for Slagelse og motorvejen, har bl.a. en Daglig Brugs, et forsamlingshus, en idrætshal, skole og daginstitution. Hvilbjergskolen har 182 elever fra 0-6. klasse, og Skovbrynet er en aldersintegreret daginstitution med vuggestue, børnehave, fritidshjem og klub. Her er tre bilforhandlere, Spangsberg chokoladefabrik, Likørhaven -lokal spiritusproducent og flere mindre selvstændige erhvervsdrivende samt foreninger som KFUM-spejderne og Sørbymagle Idrætsforening, der udover de traditionelle sportsaktiviteter også har e-sport på programmet. Før 2007 hørte Sørbymrådet til Hashøj Kommune, overgangen til den noget større enhed i Slagelse Kommune har betydet, at området i den nye sammenhæng er tættere på kommunens centerby.

10.1. KOORDINERENDE FUNKTION I DET LOKALE SAMARBEJDE

Der er mange foreninger i området, men der er ikke et formelt samlende organ, der koordinerer de aktiviteter, der sker i området. De tre mest aktive foreninger omkring tværgående samarbejde er Sørbymagle Idrætsforening, der står for samarbejde omkring aktiviteter i hallen, Lokalrådet, der har fokus på sammenhæng i lokalområdet samt menighedsrådet, der har åbnet op for aktiviteter i sognehuset og som har en aktiv præst, der sætter mange samarbejdsprojekter i søen:

”Jeg synes, vi skal have treenigheden med lokalrådet, idrætsforeningen og menighedsrådet, hvis du spurgte mig, i midten af det samarbejde der ... Det vi beskæftiger os med i dag, det er jo at prøve at begejstre og organisere og prøve at opløfte til det fælles, vi har herude. Altså vores fællesskaber. Det vil sige, vi vil gerne være med til at bibeholde og facilitere og udvikle ... Så vi stadigvæk har noget, der er interessant” *Brian Køhler Jørgensen – formand for lokalrådet*

”Den præst vi har, hun har så mange skibe i vandet, for at de ikke skal støde ind i hinanden, så er det nok klogt at få styr på dem, hun har nu, for hun har mange tanker, og de er gode mange af dem” *Thorben C. H. Pedersen – medlem af både menighedsråd og lokalråd*

LOKALRÅDET – ET DEMOKRATISK ORGAN

Lokalrådet er oprettet på initiativ fra Slagelse Kommune. Det er et politisk organ, hvortil man bliver demokratisk valgt. Intentionen er at have repræsentanter fra de forskellige områder, men det er svært at styre, når medlemmerne er på valg og ikke bliver udpeget:

”Sørbyområdets lokalråd, har eksisteret i elleve år. Vi blev i sin tid opfordret af Slagelse Kommune til at danne et lokalråd, et formelt samarbejdsorgan mellem kommunen og lokalsamfundet ... Det der jo så var vores opgave at prøve at samle vores område, det vi kalder Sørby området, som jo består af Sørbymagle, som er hovedstaden, og så de der fem landsbyer rundt om den, de små landsbyer og landdistriktet her i den gamle Hashøj Kommune ... Vi havde selvfølgelig også et ønske om ikke at drukne i den nye storkommune ... Vi er jo et demokratisk råd, som man stiller op til og bliver valgt. Vi har rent tilfældigt indtil for to år siden haft én fra hver landsby i vores lokalråd. Det holder ikke helt stik mere ... Vi bliver jo valgt, vi bliver jo ikke udpeget, så det kan vi ikke styre... Alle er medlemmer af vores forening, når man bor her” *Brian Køhler Jørgensen – formand for lokalrådet*

LOKAL UDVIKLINGSPLAN - LUP

Lokalrådet har stået i spidsen for, at området har lavet en lokal udviklingsplan - LUP, der dækker Sørbyområdet, som er Kirkerup og Sørbymagle Sogne samt Vollerup, skoledistriktet for Hvilebjergskolen. I arbejdet med den lokale udviklingsplan blev der afholdt borgermøder og møder med forenings- og erhvervslivet. Herudover valgte lokalrådets medlemmer at tage rundt i en bus til alle de små landsbyer i området og samtale med beboerne der om deres udfordringer og ønsker. Arbejdet har ført til en konkret plan, der ligger på borgmesterens kontor:

”Da vi lavede LUP'en, kørte vi rundt til hver en landsby og talte med folk i lokalområdet” *Thorben C. H. Pedersen – medlem af både lokalråd og menighedsråd*

”Vi holdt et stort borgermøde, det var det, der satte det hele i gang den gang ... herefter holdt vi to møder, én for foreningslivet og én for erhvervslivet, for at få deres syn på den og idéopsamling ... Vi tager medbestemmelsen tilbage, vi vil sgu være med til at bestemme noget ... Det er jo ikke for sjov,

at vi har lavet en lokal udviklingsplan, det er jo ikke for, at vi kan holde en Skt. Hansfest. Der ligger en kopi oppe på borgmesterens kontor "Når du skal bruge penge ude i Sørby, så kig lige, hvad der står der" *Brian Køhler Jørgensen – formand for lokalrådet*

Borgerne inviteres ind i forbindelse med arbejdet omkring den lokale udviklingsplan

Foto: www.slagelse.dk/nyt-og-presse/nyheder/2017/september/soerbymagle-faar-en-2025-plan

HAR FÅET SMAG FOR SAMARBEJDE

At samarbejde på tværs af de forskellige foreninger er på et begynderstadium, men man er lykkedes med nogle nye spændende tiltag, hvor man har fået kendskab til hinanden og fået øje på gevinsten ved samarbejdet. Herudover opleves et behov for at opbygge tillid til og interesse for hinanden, da særligt mange ældre borgere sidder alene. Her er en op-tæthed omkring at få de ældre borgere engageret i hinanden og til at hjælpe hinanden også med at komme hen til de lokale aktiviteter:

”Det er jo nok også fordi, vi er begyndt at bruge hinanden meget bedre. Ligeså snart fx hvis vi har et eller andet i seniorklubben, og det er noget som jeg ved, Brian har et eller andet at gøre med, så ringer man til ham, ikke. Eller nu stod vi lige manglede et lokale til at afslutte den der tur med, og så kan vi få lov til at bruge sognehuset, ikke ... Det er nok en kæmpe fordel, at vi har lært hinanden at kende noget mere” *Birgit Brogaard – kasserer i Seniorklubben*

”De føler selv, at de er med i det, og det er faktisk pointen i det, det der med at få folk til at hænge sammen og stole på hinanden og ikke være bange for at gå ind til naboen lige og sige "Hvordan har du det, for jeg kan se der er ikke lys hos dig?" ... Det skal man være vovet nok til at turde gøre. Posten eksisterer jo ikke mere, i gamle dage da posten kørte rundt, der var det jo

ham, der holdt øje med sådan noget” *Thorben C. H. Pedersen – medlem af både lokalråd og menighedsråd*

SAMMEN OM TILBUD TIL ENSOMME ÆLDRE

Et af de nye tiltag, der har sat samarbejde i gang, udsprang af, at lokalrådet har fået tildelt penge, der var øremærket aktiviteter henvendt mod ensomme ældre. For at få indblik i, hvilke aktiviteter der kunne være nyttige på det område, indledte lokalrådet et samarbejde med menighedsrådet og seniorklubben:

”Fx i det projekt hvor vi fik puljemidler til forebyggelse af ensomhed hos ældre, er det jo naturligt, at vi som lokalråd prøver at finde nogle aktører, der har forstand på det. Jeg er jo ikke nødvendigvis den, der kender flest ældre herude, men det kunne så bl.a. være menighedsrådet og seniorklubben ... Slagelse Kommune ... har afsat 200.000 til det arbejde, som vi så kunne søge ind til med nogle forskellige ideer til, hvordan søren man forebygger ensomhed, og så skrev vi til dem, hvad vi kunne tænke os at lave og får så tildelt ... 15.000 var det vist ...Jeg tror, det er tredje år, det kører nu” *Brian Køhler Jørgensen – formand for lokalrådet*

”Det var fordi vi kendte tirsdagsklubben og alle de ældre, der var herude i forvejen og deres omgangskreds, så de vidste hvem, der var lidt sent til at komme ud og ikke mødte så mange andre mennesker ... Dem fik vi så fat i og fik snakket, og det har været godt, vi har været op til 45 mennesker ad gangen” *Thorben C. H. Pedersen – medlem af både lokalråd og menighedsråd*

10.2. AKTIVITETER DER SAMARBEJDES OM

ALLE HAR EN HISTORIE

Samarbejdet omkring at gøre noget for de ensomme ældre har ført til et større projekt, som kaldes `Alle har en historie`. Først blev de ældre borgere inviteret til smørrebrød i Sognehuset, og her blev de involveret i at komme med idéer til, hvad der kunne være hyggeligt at samles om. Udfaldet blev at formidle den enkeltes historie, hvilket har vist sig også at være områdets historie, da mange af de ældre har boet i området siden de var børn. Initiativet er blevet en succes, der indtil videre har sat flere aktiviteter i søen:

”Vi kan jo ikke gå ud og banke på folks døre og spørge ”Er du ensom?” Det har vi ligesom ikke rigtig noget at have i. Så det vi gjorde, det var, at vi inviterede til et møde herovre med mad, og når der er mad, så kommer folk ... Vi inviterede til smørrebrød, Thorben skaffede pengene, og der kom 45, tror jeg. Her sagde vi ”Hvad kan vi gøre? Hvad kan alle?”, og så fandt vi ud af, at alle har en historie, uanset om du er ung eller gammel ... Alle har en historie, og mange af dem, der bor her, har faktisk boet her siden de var børn, så vi fik dem til at skrive deres historie fra da de var børn. ”Hvordan var det at bo i Sørby?” ”Hvordan har udviklingen været?” ”Hvordan så her ud?” osv. ... Det arbejdede vi så videre på, og så havde vi en tur ned til Bageri museet og fik en hel masse at vide om lokalområdet dernede, og så har vi holdt nogle møder her, nogle gange har vi fået smørrebrød, og nogle gange har vi fået kaffe og kage, der skal være noget ... Der er faktisk tre

forskellige grupper, der arbejder videre, nogle arbejder med skolerne, nogle arbejder med de forskellige erhverv der har været her i området” *Birgit Brogaard – kasserer i Seniorklubben*

”Alle har en historie” arrangement i Sørbymagle – Foto: Birgit Brogaard

AD HOC ARRANGEMENTER

Som nævnt tidligere, er samarbejdet på tværs af foreningerne ikke så udbredt endnu. Området samarbejder hovedsageligt om ad hoc arrangementer. Lokalrådet forsøger dog at blæse liv i en gammel tradition omkring Skt. Hans bålet og forsøger at få mange forskellige lokale aktører involveret:

”Skt. Hans, det er jo faktisk vores første tværfaglige projekt, det er vist fjerde gang, vi holder det nu. Vi ville genoplive Skt. Hans aften inde i Sørbymagle altså inde i byen, som der har været før i tiden, vi ville prøve at blæse nyt liv i det som et socialt arrangement, og det lagde jo i kortene, at det var noget, vi skulle arbejde sammen om vi skulle ikke stå med det alene, så vi stod for planlægningen og fandt ud af, hvor bålet skulle være, så fik vi en bondemand til at komme med brændet, og vi har en lokal musiker, Brian, der kommer og spiller musik, og idrætsforeningen kommer med pølsevognen og sælger øl og pølser, og så kommer der en og holder en båltale ... Det har været en succes, der har været et par hundrede hver gang”
Brian Køhler Jørgensen – formand for lokalrådet

SØRBY MARKED

Sørby Marked finder sted hvert år i juni måned, det har 35 år på bagen og er den største event i området med ca. 50.000 besøgende, og 650 frivillige hjælpere til. Denne begivenhed bliver koordineret af Sørbymagle Idrætsforenings Venner, der også står for bankospil henover efterår og vinter samt forårsfesten i hallen, og på den måde bidrager med økonomi til og sammenhold i de lokale foreninger:

”Sørbymarkedet startede jo helt tilbage for 35 år siden, inden hallen blev bygget for at få hallen ... Man lavede ladefester ude i Lorup hos den gamle borgmester, man kunne blive kørt derud i busser ... ham med de grønne busser ... han lå og kørte folk gratis herfra og ud til Lorup ... Men nu fik vi hallen og hvad har du i dag, du har Kandis, der spiller deroppe, og du har bankospil, du samler jo folk bare på en anden måde ... Mine børn kommer da tilbage til Sørbymarkedet, og den ene kommer helt ovre fra Thurø og tager herover med familien, fordi hun var med til at hjælpe til her, da hun var en pige.” *Thorben C. H. Pedersen – medlem af både lokalråd og menighedsråd*

10.3. FACILITETER OG RAMMER FOR DET LOKALE FÆLLESSKAB

HALLEN

Sørbymagle Idrætsforening med undergrupper omkring badminton, fodbold, gymnastik og volleyball mm. skaber liv i hallens rammer både inde og ude. Udover hallen er her mødelokaler og baner udendørs til fodbold, parkour, petanque, skate og crolf, ligesom her er foreningsfitness. Halbestyreren koordinerer de mange aktiviteter og lejer lokalerne ud også i ”Siffen”, der bruges til både gymnastik, yoga og festlokale. Her er også ’Café Grøn’, der er åben, når der er aktiviteter. Hallen er ligeledes rammen om bankospil, koncerter og det store Sørby marked.

SOGNEHUSET

Sognehuset, der tidligere lå på præstegården, har fået nye rammer ved siden af kirken i Sørbymagle, og menighedsrådet har valgt at åbne op for rammerne, således at flere kan bruge lokalerne til deres aktiviteter:

”Vi kan tage bare det hus vi sidder i her i det tidligere menighedsråd eller i gammel tid ... ovre i præstegården, der var et konfirmandhus, og det skulle ikke bruges til noget andet. Vi har jo så sagt, at det er jo dumt, at sådan et hus står tomt, og vi har besluttet i menighedsrådet, efter vi har fået en ny præst ... Sådan et møde her det kunne vi ikke umiddelbart have holdt her, det var nok blevet omme i hallen ... Så i stedet for at det hedder konfirmandhuset, så hedder det sognehuset ... Det gør jo også, at det åbner mere, og vi har tilbudt andre, altså Brian han stod pludselig, og de havde ikke fået reserveret lokaler af en eller anden grund ovre i hallen, så ringer han til mig og spørger, om de kan sidde heromme. ”Jamen det kan I da”, men det kunne ikke have ladet sig gøre for fem eller fire år siden” *Mogens Nellemann Hansen – formand for menighedsrådet*

10.4. MENIGHEDSRÅDETS ROLLE I SAMARBEJDET

To menighedsråd er blevet slået sammen for 6 år siden, således at Sørby og Kirkerup nu har et samlet menighedsråd, der har ansvar for begge sogne, der også har den samme præst. Det har været en følsom proces, da de to områder har væsentlige forskelle, og det har ikke været let at få de lokale involveret i menighedsrådsarbejdet. De nuværende medlemmer stod ved sidste menighedsrådsvalg og snakkede med folk ved Brugsen lørdag

formiddag eller ved fyraften for at gøre dem opmærksomme på, hvad menighedsrådsarbejdet indebærer. Menighedsrådet håber, at de gennem samarbejde med andre lokale foreninger kan skabe mere synlighed omkring deres arbejde, således at det også bliver nemmere at rekruttere til menighedsrådet næste gang, der bliver valg:

”Vi er jo et traditionelt menighedsråd, vi har tidligere været to menighedsråd, det er så blevet slået sammen ... Du kan tro der er mange følelser i det der. Kirkerup sogn, som jeg repræsenterede i sin tid, og Sørby sogn, der er jo en væsentlig forskel rent indbyggermæssigt eller sognebørnmæssigt og for ikke at støde nogen over tærne, så blev man enige om, at man skulle være lige mange fra hvert sted i det nye menighedsråd ... altså der skal man godt ud og hive fat i folk ... Ved menighedsrådsvalget for snart halvandet år siden stod vi ovre ved Brugsen, der fik vi jo en snak med nogle mennesker, som egentligt ikke vidste, hvad et menighedsråd var ... Vi prøver så meget som vi kan at få så mange med som muligt og sprede budskabet om, at det ikke bare er en bedeforening. Vi prøver at være lidt moderne ... Når der skal være menighedsrådsvalg igen, så håber jeg på, at vi måske nemmere får folk i snak, at der er nogen, der siger, "Jamen min bedstemor eller min mor var med og har haft en god oplevelse" Så jeg håber, vi er blevet mere synlige” *Mogens Nellemann Hansen – Formand for menighedsrådet*

INVITERER TIL BORGERINDDRAGELSE OMKRING NYE GRØNNE OMRÅDER

Menighedsrådet er i gang med at omlægge noget af kirkegården til grønne områder, og i den forbindelse inviterer man lokalbefolkningen med til idéudveksling omkring, hvad det nye grønne område kan anvendes til:

”Vi er i gang med at sløjfe en hel del grave og lave grønne områder. Lige i øjeblikket sår vi græs ... Det er meningen til en højmesse en søndag, at vi vil sætte et par borde-bænkesæt op der og invitere folk til at komme og være med til at komme med idéer til, hvad vi kan bruge området til. Så serverer vi nok et glas Asti eller en kop kaffe og en småkage og siger "Kom med nogle forslag" *Mogens Nellemann Hansen – formand for menighedsrådet*

10.5. PRÆSTENS INVOLVERING

For 4 år siden kom der en ny præst til de to sogne, da den gamle præst gik på pension. Den nye præst sætter mange nye tiltag i gang og udfordrer menighedsrådets kræfter. Hun vil gerne samarbejde med de øvrige lokaler kræfter:

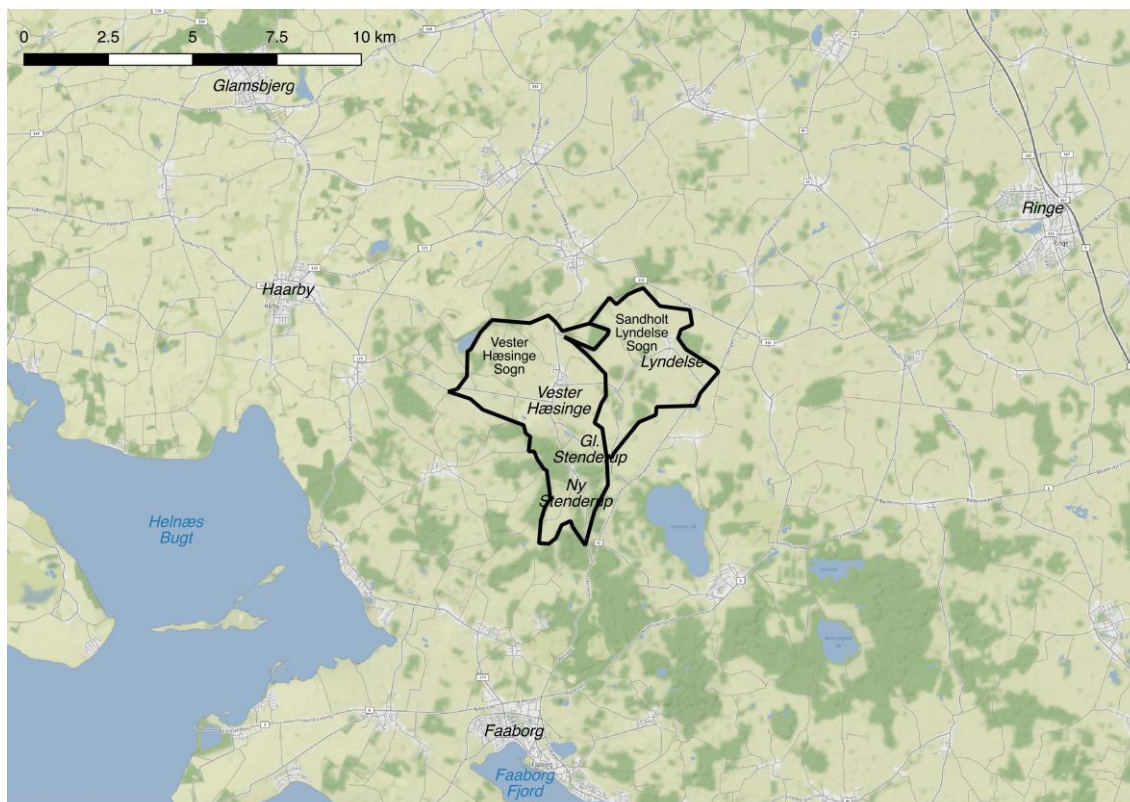
”Vores gamle præst, og han var såmænd en meget god mand, men det bar præg af at han havde siddet på posten i 34 år, og nogle gange er det jo nemmere at gøre tingene selv end at spørge eller demokratisere så meget ... Så fik vi en ny præst, og hun kommer med nye tiltag, næsten for mange for det er lige før vi skulle være dobbelt så mange i menighedsrådet, for der skal mange frivillige kræfter til, fordi hun sætter mange ting i søen” *Mogens Nellemann Hansen – formand for menighedsrådet*

”Hver gang så har vi kirkekaffe ... så kommer folk, og man får lige en snak ... så jo, menighedsrådet er meget i gang, men det er knageme på grund af, at vi har fået den præst, vi har fået, hun er en igangsætter” *Thorben C. H. Pedersen – medlem af både lokalråd og menighedsråd*

Deltagerne ved fokusgruppen i sognehuset, Sørbymagle – Brian Jørgensen, Birgit Brogaard, Thorben C.H. Pedersen og Mogens Nellesmann Hansen. Foto: Helle Rotbøll Randløv

11. VESTER HÆSINGE – BRUMBASSEN VED IKKE, DEN IKKE KAN FLYVE

Vester Hæsinge og Sandholts Lyndelse sogne ligger under Faaborg Provsti og hører ind under Faaborg- Midtfyn Kommune. Der er 1.059 indbyggere i sognet, og heraf er 887 medlem af folkekirken. I Vester Hæsinge finder vi X-huset, der er områdets borgerhus bygget op omkring den nedlagte skole. Her er også en slagter, Multihuset - et hus for kunstnerisk udfoldelse, der drives af frivillige kræfter samt `Kaptajngården`, der er en gårdbørnehave med plads til 64 børn. Da Daglig Brugsen med OK tanken lukkede i 2017, købte lokale kræfter ejendommen med henblik på at sikre indkøbsmuligheder og benzin-forsyning i lokalområdet. Tanken er konverteret til Go´on og er i funktion igen, mens købmandsforretningen endnu ikke har fundet sin nye form. I Vester Hæsinge sogn ligger også Gl. og Ny Stenderup, i sidstnævnte ligger naturskolen Trentemølle, og i Sandholt Lyndelse ligger bl.a. Sandholt Gods/slot og Sinai mejeri.

11.1. KOORDINERENDE FUNKTION I DET LOKALE SAMARBEJDE

LUKNINGER HAR SKABT SAMMENHOLD OG NYE INITIATIVER

I Vester Hæsinge og omegn har de mange strukturelle tiltag, der de seneste mange år har ført til lukninger af institutioner og butikker, skabt en dynamik, hvor lokalsamfundet har taget ansvar og sat sig selv i spidsen for udviklingen af området. Et eksempel herpå er, da Dagligbrugsen og den medfølgende OK tank lukkede i 2016/17, hvorefter det på kort tid lykkedes at skabe en lokal investorforening, der købte faciliteterne og i første omgang har fået tankstationen op at køre igen:

”Vi oplevede jo en brugs lukning, og vi har faktisk ikke oplevet andet end lukninger de sidste mange år, lige før jeg startede her, da var det bageren og en kro der lukkede, en skole der lukker og en brugs der lukker, der er stort set ikke noget tilbage, andet end det vi selv skaber. Det er også det, der er drivkraften ... og man kan sige, det gode er, at vi har fået gang i en tank forretning hernede, som hænger sammen ... så har vi ganske vist en brugs det kniber lidt med at få lejet ud ... Det tog 14 dage, så havde vi samlet en kvart million, så vi kunne byde på boet, og det siger mig noget om, at der er altså en drivkraft i området, der handler om, at man finder sig ikke bare i tingenes tilstand. Man tager sagen i egen hånd.” *Hans Chr. Balle – formand for udviklingsrådet*

”Jeg tror også, det hænger sammen med, at meldingen fra centralt hold er, at når man er udkant, så er man enten selv i stand til at ro båden, eller også går man ned” *Laurits Knudsen – tidligere formand for X-huset*

X-huset i Vester Hæsinge

Foto: www.vesterhaesinge.dk/x-huset

X-HUSET - DET LOKALE FÆLLESSKAB FÅR NYE RAMMER

Et andet eksempel på at lukning har skabt nye initiativer, viser de nye rammer for X-huset. X-huset, der i 25 år har været områdets borgerhus, er mødested og forsamlingshus for beboere, forenings- og erhvervsliv. X-huset, der er en selvejende institution, har tidligere ligget i nogle klublokaler bag skolen, men da skolen blev lukket, rykkede man borgerhuset op i skolens lokaler. Ved hjælp af midler fra Lokale og Anlægsfonden samt

Realdania byggede man et stort nyt glashus imellem de gamle skolebygninger. De nye lokaler stod færdige i 2017 og bidrager med store funktionelle rum og gode køkkenfaciliteter til det lokale fællesskab:

”Det oprindelige X-hus blev bygget, fordi man nedlagde klubhuset ... jeg tænker i det fællesskab, der er det noget med synlighed, der kommer flere til madklubben, der kommer folk ... som mødes og ser hinanden, nu hvor vi ikke har skolen, som ellers har været et fælles centralt mødested” *Laurits Knudsen – tidligere formand for X-huset*

”X-huset har været der hele tiden. X-huset var bare den bagerste bygning derude ... Så lukkede skolen og ... så kan vi få nogle flere kvadratmeter” *Jørgen Brink – formand for X-husets bestyrelse*

BEHOV FOR OMORGANISERING

X-husets bestyrelse har tidligere fungeret som lokalråd for området og været den koordinerende paraplyorganisation, men for 2 år siden valgte bestyrelsen at adskille X-husets drift fra den politiske funktion ved at omorganisere kræfterne. Motivationen hertil skete bl.a. på baggrund af den manglende demokratiske repræsentation i bestyrelsen, der tidligere bestod af repræsentanter fra områdets foreninger. Omorganiseringen har ført til en opdeling i 2 nye enheder: Udviklingsrådet, som varetager rollen som lokalråd - det politiske organ, der har kontakt til kommunen og tænker fremadrettet i forhold til udvikling af lokalområdet og X-husets bestyrelse, der står for den daglige drift af lokalerne og tager initiativ til aktiviteter i borgerhuset i samarbejde med områdets øvrige aktører:

”Vi skiftede det så for to år siden. De tanker havde stået lidt, fordi man ikke helt syntes, at det fungerede, vi ville have mere borgerinddragelse. Så det gik egentligt metodisk fra at være foreningsstyret til at være borgerstyret ... vi er jo sådan set 4 områder, og det betyder også, at det nye udviklingsråd er repræsenteret i alle områderne plus en, der er valgt for det fælles. Fordi vi egentligt ønsker at inddrage hele området ... vi syntes, det var på tide, at vi så det i en større sammenhæng” *Laurits Knudsen - tidligere formand for lokalrådet*

”Det navn vi valgte med udviklingsrådet, der var der mere signalværdi i navnet, når man kalder det udviklingsråd, fordi man siger, at rådet skal udvikle området og ikke være den, der driver aktiviteterne, men tænke to, fem og ti år frem” *Jørgen Brink – formand for X-husets bestyrelse*

FOKUS PÅ DET STORE LOKALE FÆLLESSKAB

Udover at omorganiseringen af den lokale forening afspejler et ønske om en bredere demokratisk repræsentation, opleves her også, at der måske i forlængelse af en mere generel trend, at fokus i lokalområdet er flyttet væk fra de enkelte foreninger over i en mere bæredygtig vinkel på hele lokalsamfundets overlevelse:

”Vi har igennem de sidste 10-15 år her i området fået et større blik for, at fællesskab betyder, at vi er fælles om tingene. Tidligere så man meget fællesskab som noget, man skulle have noget ud af, uden at bidrage til det, fordi man jo ligesom havde sin forening ... Jeg tænker de fællesskaber, de er bare

blevet bredere forstået, og det tænker jeg også hænger sammen med, at vi er blevet borgerstyrede i stedet for at være foreningsstyrede. Så de konflikter, der har stået imellem foreningerne, er væk nu ... og de fællesskaber, det er både båret af noget i tiden, men det er også båret af nogle mennesker, der har mødt hinanden og har været villige til at løfte nogle projekter” *Laurits Knudsen – tidligere formand for X-huset*

BRUMBASSEN DER FLYVER PÅ TRODS AF ALLE ODDS

En anden ting der afspejler sig i dette lokalområde er, at man er gode til at udnytte de mange forskellige slags ressourcer, der findes i området, de bliver udnyttet både til at styrke og opkvalificere det lokale samarbejde, til konkrete praktiske opgaver, men også til at hente økonomiske ressourcer hjem gennem fondsansøgninger:

”Det at der findes rigtig mange meget entreprenante mennesker i området, som har et stort netværk, der hænger rimelig godt sammen, ikke sådan at forstå at man bare kan trykke på en knap og så sker tingene, men jeg tror måske området også er båret af, at man ved godt, hvem der er god til hvad. Jeg tror egentlig, at en af succesraterne det er ... at folk gør det, de er gode til. Altså man ved godt, at den lokale entreprenør kan finde ud af dit eller dat, eller muren, eller tømreren ... eller en bankmand, der kan noget med tal, eller Lina, der kan noget med fondsansøgninger” *Hans Chr. Balle – formand for udviklingsrådet*

”Nogle gange bliver vi betragtet som brumbassen, der ikke ved, at den ikke kan flyve” *Jørgen Brink – formand for X-husets bestyrelse*

11.2. AKTIVITETER DER SAMARBEJDES OM

MADKLUBBEN – DET ANALOGE FACEBOOK MED ‘HIMMELSKER RETTER’

I X-huset har man i 30 år haft tradition for at mødes omkring en ugentlig fællesspisning i efterårs- og vintermånederne. Der er fire kokekoner, der på skift laver maden, og ind i mellem er det også de lokale foreninger, der byder ind, fx inviterer menighedsrådet et par gange om året på ‘Himmelske retter’. Denne ugentlige sociale interaktion omtales som virkelighedens Facebook, det er her, man kan følge med i hinandens liv og få aftalt projekter og gøremål for næste uge:

”Herude har vi så aktive kokekoner, at vi har fællesspisning hver torsdag, fra september til påske, hvor vi nu er oppe på mellem 60 og 80 mennesker hver torsdag ... jeg tror faktisk, at madklubben har en meget stor andel i den samlingskraft, der har været her historisk. Fra før tiden med Facebook og internet osv., da var det i madklubben om torsdagen, man fik aftalt alting. ”Vi mødes lige på lørdag, og vi gør lige det, og vi bytter lige en bil” Det var faktisk det sociale medie dengang.” *Jørgen Brink – Formand for X-husets bestyrelse*

SAMLER AKTIVITETER OG SKABER SYNERGI

Der samarbejdes på kryds og tværs, og ofte er X-huset den fysiske ramme for aktiviteterne. De forskellige foreninger har fokus på at lægge deres aktiviteter i forlængelse af andre tiltag, fx vælger menighedsrådet at invitere til en gudstjeneste eller en fortæller-aften før eller efter fællesspisningen. Det giver flere mennesker mulighed for at være med:

”Det smarte i at ligge nogle arrangementer enten før eller efter, så får man helt naturligt en større kundegruppe der er med ... vi er allesammen, hvis vi skal være lidt kyniske, ude efter flere kunder i butikken ... Vi gør ikke op, hvem der vinder og taber, vi ved bare, at vi allesammen vi vinder ved at gøre det.” *Jørgen Brink – formand for X-husets bestyrelse*

”Det er jo egentligt bare at tage telefonen og ringe og sige, ”Hey, hvornår skal der være madklub?” Og så ligger vi vores ting der ... vi har også haft noget, der hedder ”Tro og toner” ... som har ligget lige umiddelbart før madklub tidspunktet. Hvor vi netop har brugt musikere forholdsvis oppe fra Multihuset” *Eva Ladefoged – præst*

”Vi har i de seneste år arrangeret flere aktiviteter, der tidsmæssigt er placeret omkring madklubben (vinterhalvåret). Da der ofte er stor tilslutning til madklubben, kan en kirkelig handling eller et foredrag lagt tæt op ad madklubben skabe flere deltagere til disse – og opnå synergieeffekt ... Det er jo interessant, at vi påvirker hinandens tidspunkter for aktiviteter” *Lina McQuillan – kasserer i menighedsrådet*

KOMMUNIKATIONSMEDIER SLÅS SAMMEN

Menighedsbladet og det lokale blad `3. Halvleg´ er for mange år siden blevet slået sammen og bliver husstandsomdelt 4 gange om året. I første omgang var det, fordi der var mange penge at spare ved at lægge bladene sammen i forhold til trykkeomkostningerne, og samtidig kunne man effektivisere omdelingen:

”Vi har et stort samarbejde, det er i kommunikationen med `3. halvleg´, hvor bladet er et fællesblad for udviklingsrådet og menighedsrådet. Man fandt ud for mange år siden at ved at slå pjalterne sammen, så kunne man både få et blad, hvor man sparede lidt på omkostningerne på papir, og man kan få det uddelt på en gang, så det var det, man kalder en win-win for begge parter” *Jørgen Brink – formand for X-husets bestyrelse*

”Dengang var det prisen, der var det attraktive ... jeg ved ikke, om det stadigvæk er lige attraktivt prismæssigt for kirken, men det er i hvert fald fint, at vi bliver husstandsomdelt ... og jeg har fornemmelsen af, at der er mange, der synes, at det er rart at have kirkebladet sammen med `3. Halvleg´” *Lina McQuillan – kasserer i menighedsrådet*

11.3. MENIGHEDSRÅDETS ROLLE I SAMARBEJDET

Med det nye byggeri har X-huset banet vejen for mere samarbejde på tværs, og menighedsrådet vælger også her at gå med ind og lægge aktiviteter i de nye rammer, både egne arrangementer, men som tidligere nævnt, lægger de også aktiviteter op af andre arrangementer. Menighedsrådet er glade for det udvidede lokale samarbejde:

”Det har nok ikke altid været på samme måde, det er blevet rigtig godt, og vi er glade for at arbejde sammen med de 4 der (peger over på repræsentanterne fra X-huset og udviklingsrådet) ... Det er i forbindelse med alt det her nybyggeri, der er vi sådan kommet mere og mere med hinanden og kan

bruge hinandens kompetencer, og vi kan bruge de fine lokaler hernede ... Det er ... rart at gøre det i sådan et lille samfund, som vi har her. At være fælles om tingene.” *Ellen Pedersen -formand for menighedsrådet*

MENIGHEDSRÅDET VIL FAVNE HELE OMRÅDET

De mange samarbejdsaktiviteter gør menighedsrådsarbejdet mere afvekslende og spændene. Samtidigt er medlemmerne i menighedsrådet optaget af at komme ud i alle kroge af sognene. Der er fokus på at lave aktiviteter der, hvor borgerne er, og de rykker gerne de kirkelige tjenester ud i naturen i samarbejde med andre lokale foreninger. De mangeartede aktiviteter vækker opsigt og skaber interesse for kirkens arbejde, også blandt folk der ikke er medlemmer:

”Men det gør jo, at det er mere spændende måske at sidde i et menighedsråd, fordi der er flere udfordringer, det er jo ikke bare lige "Hvad skal kalkes nu" og altså, det er godt at have nogle andre ting også ... Det er ikke sådan en gammel støvet ting, der ligger dernede, nu er vi sådan lidt mere med i det forskellige og det håber vi, at det sådan smitter lidt af rundt omkring ... vi har jo rigtig mange arrangementer, og det har vi også i kraft af, at vi har en fantastisk præst” *Ellen Pedersen – formand for menighedsrådet*

”I forbindelse med 2. påskedag arrangerede kirken - i stedet for at afholde en gudstjeneste i kirken, men med udgangspunkt fra Sandholts Lyndelse kirke - en pilgrimstur over Sandholts marker til et smukt udkigspunkt, hvor der blev afholdt en lille andagt. Tilslutningen til arrangementet var overvældende: 27 personer”. *Lina McQuillan – kasserer i menighedsrådet*

”Selvom jeg bor i en naboby, så er jeg jo nytilkommen lige til det her lokal-samfund og fordi, det er sådan en engageret præst og menighedsråd, så uanset om man som mig ikke er medlem af folkekirken ... så er det noget, der smitter helt enormt meget og giver en lyst til at prøve at være en del af det, fordi at det er nogle spændende arrangementer, og man får kirken ind på livet på en måde ... det giver noget merværdi ... rent personligt synes jeg, at jeg har fået noget, som jeg ikke ville have fået ellers” *Helle Thygesen - Daglig leder af X-huset*

11.4. PRÆSTENS INVOLVERING

Præsten har valgt at søge til lokalområdet, fordi hun var klar over, at her var der et lokal-samfund, hvor der var etableret et fællesskab, her var mange aktiviteter, og det ville hun gerne være en del af:

”Vi kom hertil for 4 år siden min mand og jeg og syntes, at det her Vester Hæsing var et rigtigt spændende sted. Vi havde hørt om det helt oppe i Jylland og tænkte, at her sker en masse, her er en masse ildsjæle og det vil vi gerne ned og være en del af. Så på den måde er vi også med i det som personer.” *Eva Ladefoged – præst*

VIL BREDE KIRKEN UD OG KOBLER SIG TIL DE ØVRIGE AKTIVITETER

Præsten har fokus på det sociale fællesskab omkring det kirkelige arbejde, og hun oplever i og med, at kirken samarbejder bredt i lokalområdet, at den er med til at styrke det lokale fællesskab. Herudover vil hun gerne røkke begrebet gudstjeneste og udvide rammerne for, hvordan det kan foregå:

”Det er meget vigtigt at lave samarbejde med de foreninger, der er i et lokalt område ... vi arbejder meget på at koble os sammen, når der er noget ... at man forhåbentligt styrker et fællesskab og ... at man får medejerskab af det, man er en del af ... Det er vigtigt at få fællesskabet omkring kirken bredt så meget ud som muligt, fordi det er en måde at komme ud og være kirke på, at vi ikke bare står oppe i kirken med 5-6 mennesker, der sidder nede på bænken, men at vi får det lidt ud ... jeg synes, det sociale fællesskab har meget at sige ... Det sociale og det kulturelle. Det vægter jeg meget ... fællesskabet, sætte noget i gang og se det blive til noget. Det giver jo mig energi også. Vi røkker jo også lidt ved, hvordan man har kirke, og hvordan en gudstjeneste er, men det kan det godt holde til, tror jeg” *Eva Ladefoged – præst*

Syrenhegn på Sydfyn. Foto: www.syrenland.dk/2017/05/14/solbjerg-72-km

Planche fra fokusgruppe i Klinkby

12. HVAD KAN VI LÆRE PÅ TVÆRS AF DE SEKS CASES

Intentionen med undersøgelsen er at bidrage med inspiration til andre lokalsamfund, der overvejer at indgå fremtidige samarbejder på tværs af de lokale organiseringer. Ved at frembringe erfaringer fra seks case-områder, hvor der er etableret et tværgående samarbejde, hvori menighedsrådet deltager, har andre aktører mulighed for at få indblik i de mangeartede facetter, der kan indgå i et tværgående samarbejde. Herunder beskrives de temaer, der går på tværs af case-områderne, samtidigt med at forskningsspørgsmålene besvares.

12.1. HVORDAN ORGANISERES DET LOKALE SAMARBEJDE?

LOKALRÅD

Som udgangspunkt havde vi en forestilling om lokalråd som et forholdsvis veldefineret fænomen, som råd etableret lokalt for at varetage en koordinerende indsats i forhold til kommunikationen med kommunen og i forhold til det lokale samarbejde. En form for genetablering af et fælles tingsted. På trods af at de seks cases er udvalgt ud fra en forventning om tilstedeværelsen af et sådant lokalråd, viste der sig i praksis et mere differentieret billede. Det viste sig, at funktionen som kontaktflade mellem det offentlige og det lokale kan ligge i forskellige råd eller foreninger. I denne undersøgelse har vi mødt et lokalråd, to borgerforeninger og to udviklingsråd med denne formelle funktion og et område helt uden. Det er ikke lovpligtigt, at lokalområder skal have foreninger, der repræsenterer områderne i forhold til kommunen, hvilket kan være en rimelig forklaring på, at der ingen ensretning er på området. En anden dynamik der gør sig gældende her er, at bindeledsfunktionen enten kan være tildelt fra kommunalt hold eller den kan være påtaget

af egen vilje. I denne undersøgelse har tre foreninger fået tildelt funktionen på foranledning fra kommunen, to foreninger har selv påtaget sig rollen, og et område har ikke funktionen.

ROLLEN SOM FÆLLES PLATFORM ER FORSKELLIG

Lokalråd er af mange tiltænkt rollen som fælles platform for de lokale foreningers samarbejde i landsbyerne i dag. Det var således også de forventninger, der dannede udgangspunkt for denne undersøgelse. Som det fremgår af de enkelte lokalbeskrivelser, er der dog en høj grad af diversitet i de lokale organiseringsformer og i intensiteten af det lokale samarbejde. Lokalrådet er ikke nødvendigvis platformen, og hvilken forening, der har rollen, har rod i lokale kulturelle og historiske faktorer. I et område spiller menighedsrådet en central rolle i koordineringen, i et andet område har man etableret et forum, der kun har til formål at stå for koordinering, i et tredje område har borgerhuset den koordinerende funktion, og andre steder bygger samarbejdet på mere bilaterale relationer.

FORENINGER, DER EVNER AT FORANDRE SIG

Den generelle udfordring med omstruktureringer og nedskæringer betyder, at lokalsamfundene i høj grad er tvunget til at være omstillingsparate. Evnen til at omstille og forandre sig stiller krav til foreningskulturen. Vi ser i alle seks case-områder, at foreningerne i større eller mindre grad har været i stand til at udvikle og forandre sig. Menighedsråd liggendes sammen, koordinerende funktioner flyttes fra en forening eller platform til en anden osv. Særligt tre case-områder viser dynamik i forhold til at udnytte og flytte rundt med de lokale ressourcer, lægge funktioner sammen og skiftes til at tage teten omkring det lokale samarbejde og den lokale udvikling. Her samarbejdes der på kryds og tværs, der sammenlægges og udvides efter behov, og ansvar og kompetenceområder flyttes rundt, således at man føler sig bedst rustet til at agere i den nuværende situation. I de tre områder er man ligeledes optaget af at have demokratisk legitimitet og bruger tid og energi på at få hele lokalbefolkningen i tale. Disse tre lokalområder har en fælles 'Vi' fortælling, hvor samarbejdet generelt er fokuseret på hele lokalsamfundets trivsel. I de øvrige tre case-områder sker der ligeledes forandringer og nye tiltag, bare i en lidt anden skala. Her er taget tiltag til et samarbejde, der dog har en bilateral karakter, og forandringsprocesserne er i sin vorden.

FÆLLESSKAB I GODE RAMMER

Tre af case-områderne har inden for de sidste 10-15 år etableret nye velfungerende fysiske rammer for deres lokale fællesskab. I to ud af disse tre eksempler har menighedsrådet aktiviteter i disse lokaler og har herved fået en synlig rolle i lokalsamfundet. I Klinkby, hvor menighedsrådet har til huse i de nye fælles lokaler, har menighedsrådet en fremtrædende rolle i det lokale samarbejde. Fælles lokaliteter giver mulighed for også at mødes uformelt, hvilket har stor betydning for, at det lokale fællesskab kan trives og udvikles. Herudover har fem case-områder en dagligvarebutik og en skole, hvilket er to meget vigtige parametre, der ofte omtales som værende af høj betydning for en landsbys tiltrækningskraft. Vester Hæsing er undtagelsen her, hvor lokalområdet har et dynamisk samarbejde på trods af lukning af både skole og dagligvarebutik. Tre case-områder har en idrætshal som centralt mødested og omdrejningspunkt for området fælles aktiviteter.

STORE EVENTS

Fælles aktiviteter spiller generelt en stor rolle for samarbejdet, men især to af case-områderne har nogle meget store events, de som lokalsamfund lægger arealer til og frivillige kræfter i at afholde. Begge steder er disse events opstået omkring den lokale idrætsforenings behov for at tjene penge hjem til foreningskassen. Eventsene har gennem årene udviklet sig til at kunne tiltrække et stort publikum, hvilket betyder, at foreningerne kan skaffe sig økonomiske midler ved at deltage, og at det lokale sammenhold styrkes, samtidigt med at lokalområdet får sat sit navn på landkortet.

12.2. HVILKEN ROLLE HAR MENIGHEDSRÅDENE I RELATION TIL DE ØVRIGE FORENINGER?

KAN SKABE BRO MELLEM KIRKEN OG LOKALSAMFUNDET

I menighedsrådene er man generelt opmærksomme omkring at åbne kirken op mod lokalbefolkningens hverdag og gøre deres aktiviteter tilgængelige ved fx at lægge sig op af aktiviteter, som i forvejen samler de lokale eller ved at komme ud i lokalområderne med de kirkelige handlinger. Menighedsrådet kan bidrage til sammenhængskraften i lokalområdet ved at skabe bro mellem kirken og lokalsamfundet. Menighedsrådet kan forhindre, at kirken lukker sig om sig selv ved gennem samarbejde at styrke den lokale 'Vi' følelse.

SAMMENLÆGNING TILFØRER ENERGI

I fem af case-områderne i undersøgelsen er menighedsrådene slået sammen til et menighedsråd i pastoratet. Overordnet ser det ud til, at de menighedsråd, der har slået sig sammen, får tilført ny energi og mod til at indgå i samarbejde med andre lokale foreninger. De samarbejder fx ved at være en del af de lokale årstids- og fællesskabsarrangementer, og de indgår bilaterale samarbejdsrelationer med andre aktører.

KOORDINATOR ELLER SUPPORTER

Der er forskel i, hvor aktive menighedsrådene har været i at udvikle det lokale samarbejde. I et område stikker menighedsrådet ud som dem, der tager rollen på sig som koordinator og primusmotor for områdets udvikling og vælger at være med i nye fælles lokaler, men i denne sammenhæng er det undtagelsen. Alle menighedsrådene har været positive overfor at samarbejde lokalt, de bakker op om og lægger egne aktiviteter op ad lokalsamfundets øvrige arrangementer. Intensiteten i samarbejdet fra menighedsrådet side ser ud til at afspejle, om menighedsrådet internt kan skabe enighed herom.

ROLLEFORDELING MELLEM PRÆST OG MENIGHEDSRÅD

I undersøgelsen har vi bevidst fokuseret på menighedsrådenes rolle i samarbejdet, men i fokusgrupperne har præstens rolle i samarbejdet omkring aktiviteter fyldt en del. I fire af casene har man i menighedsrådene fokus på at bakke op omkring præstens initiativer, i et af rådene har man været bevidst om selv at gå forrest på grund af, at de det sidste år har været betjent af en vikarpræst, og i et af rådene har man været af den opfattelse, at man har selvstændighed til at gå forrest omkring samarbejdet. Undersøgelsen viser således, at det kan være en rigtig god ide i menighedsrådene at diskutere og forventningsafklare denne rolle og ansvarsfordeling.

12.3. HVAD SPILLER MENIGHEDSRÅDENE IND I SAMARBEJDET MED DE ØVRIGE FORENINGER?

Casene afspejler, at der er mange forskellige muligheder og former for samarbejde, og at det i høj grad kun er fantasien, der sætter grænser. I det følgende har vi søgt at kategorisere de forskellige typer af samarbejde.

GIVER ADGANG TIL LOKALER

Alle seks menighedsråd har åbnet deres lokaler op for sociale aktiviteter, der ikke nødvendigvis involverer kirkelige handlinger eller er relateret til kirken. Der holdes bl.a. sociale arrangementer som strikkeaftener og pensionistmøder i menighedsrådenes lokaler.

DELTAGER I SOCIALE ARRANGEMENTER

Herudover har alle seks menighedsråd fokus på at være en del af de sociale aktiviteter, der foregår i lokalområdet. Det kan være årstidsfester, små og store sociale arrangementer, fællesspisning, aktiviteter for børn eller ældre el.lign.

SÆTTER AKTIVITETER I SPIL

Menighedsrådene står også selv for at sætte arrangementer i gang, der kan foregå i andre lokaler end kirkens egne. Der afholdes gudstjenester ude i de fri, hvor der også kobles spil, foredrag eller andre aktiviteter med, der bydes ind med gudstjenester til by- og markedsfester, med gospel-gudstjeneste, og menighedsrådene inviterer herudover til teater- og koncertoplevelser, foredrag mm. En præst har lagt minikonfirmandundervisningen ind i folkeskolens understøttende undervisning.

STORE NAVNE KAN HENTES IND, NÅR ØKONOMIEN DELES

Når menighedsrådene går med ind og samarbejder med de lokale foreninger om fx kulturelle oplevelser, giver det mulighed for at opgradere kunstneren til et større navn inden for genren. Hermed kan der tilbydes kulturaktiviteter af et niveau, man ellers må køre langt for at få.

PRÆSTENS INVOLVERING HAR BETYDNING / KIRKEN UD AF KIRKEN

I tre af case-områderne har præsten fokus på den sociale del omkring kirkens funktion, og her er præsten optaget af at bidrage til den lokale sammenhængskraft, hun vil gerne nå ud til flere og er fleksibel i forhold til at lægge aktiviteterne op af andre arrangementer og komme ud til de lokale borgere.

NYE AREALER

Behovet for jord til kirkegården mindskes og herved frigives områder af kirkens jord, som kan sættes i spil med henblik på nye funktioner. To af menighedsrådene har allerede gang i at samarbejde omkring anvendelsen af de nye frie områder.

12.4. HVAD GIVER SAMARBEJDET TILBAGE TIL MENIGHEDSRÅDETS ARBEJDE?

Et gennemgående tema for de seks cases er, at samarbejde giver energi og inspiration til menighedsrådene. I det følgende har vi en række temaer, som især blev fremhævet af menighedsrådenes repræsentanter.

ADGANG TIL FLERE SOGNEBØRN

Ved at indgå i samarbejde med andre lokale foreninger og lægge aktiviteter i sammenhæng med øvrige arrangementer kan man komme i kontakt med mennesker, der ellers kommer til de arrangementer, der traditionelt afholdes i kirkeåret. Ved at tage de kirkelige handlinger med ud i lokalområdet kan der ligeledes skabes kontakt til andre grupper af lokalbefolkningen.

ALLE PLADSER FYLDES OP

En anden fordel for menighedsrådet ved at indgå i det lokale samarbejde er bl.a., at deres arbejde bliver mere synligt i lokalområdet. Det skaber variation i arbejdet og åbner op for nye muligheder. Flere af områderne har oplevet, at synligheden omkring deres arbejde har medført, at de sagtens kunne fylde pladserne op i menighedsrådet.

VARIATION OG ANERKENDELSE

Samarbejde på tværs skaber liv og variation i menighedsrådets arbejde. En anden gevinst menighedsrådet kan opleve ved at indgå i det lokale samarbejde, er at modtage ros og anerkendelse fra provsten og biskoppen, hvilket er tilfældet i et af case-områderne.

BERØRINGSFLADE FOR PRÆSTEN

At menighedsrådet får adgang til fælles fysiske faciliteter betyder, at man møder mennesker i det daglige, som man ellers ikke ville møde. Dette er godt beskrevet med et eksempel med præsten i Klinkby, der ikke længere har børn i skolen. Hun oplever, at med de fælles lokaler får hun adgang til og en naturlig berøringsflade med områdets børn og forældre, og hun kan hermed vedblive at være en del af børnefamilielivet i lokalområdet.

12.5. HVILKET UDVIKLINGSPOTENTIALE SES I YDERLIGERE SAMARBEJDE ML. LOKALRÅD OG MENIGHEDSRÅD?

STORT POTENTIALE I TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE

Som det er fremgået af både lokalbeskrivelserne og resultatafsnittet, er der meget at vinde ved, at lokalområder samarbejder på tværs af foreningerne, og at kirken og menighedsrådet deltager i dette tværgående samarbejde. Lokalområderne samarbejder omkring nogle forskellige aktiviteter, og derfor kan de i første omgang hente en del inspiration ved at kigge på hinandens erfaringer med og initiativer til samarbejde. Da den lokale samarbejdsdynamik ikke er skåret over en generel formel, men tværtimod viser sig som en mangfoldig palet af muligheder, vil udviklingspotentialet bedst kunne udnyttes, når samarbejdet tager udgangspunkt i den specifikke lokale kultur. Nogle tiltag og initiativer er nemme at igangsætte og implementere, mens andre er sværere. Forandringsprocesser kan være komplekse, nogle tiltag tager lang tid, her skal der sås frø, der vandes med tålmodighed. Det næste afsnit sætter fokus på nogle af de udfordringer, der kan være i disse forandringsprocesser.

UDFORDRINGER I TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE

Med baggrund i de seks case-områders erfaringer omkring tværgående samarbejde sammenholdt med de temaer, der er skitseret i litteraturstudiet skitseres herunder, hvilke dynamikker på både forenings- og individniveau der kan være i spil, når der er udfordringer i et tværgående lokalt samarbejde.

KOMPLEKSITET

Som skitseret i litteraturstudiet kan kompleksitet være en udfordring for samarbejde. Klijn og Koppenjan (2014) bidrager med en teoretisk forståelse, der fremhæver, at der er kompleksitet på flere niveauer på samme tid. Har foreningerne det samme syn på samarbejdet, eller kan de risikere at modarbejde hinanden? Kan de enes om en fælles strategi, således at alle kræfter bakker op om de fælles tiltag? Herudover bidrager de forskellige institutioner med regler og bureaukratiske rammer, der kan gøre samarbejdet kompliceret. I undersøgelsen stødte vi på eksempler, hvor ikke alle foreninger bakkede op omkring et nyt tiltag, eller der var uenigheder fx internt i et menighedsråd, som betyder, at der trækkes i forskellige retninger, eller der var regler og rammer, der stod i vejen. Alt sammen har det indflydelse på samarbejdsprocessen.

‘BRIDGING’ OG ‘BONDING’

Undersøgelsen viser, at der er forskel på, hvor dynamisk det lokale samarbejde er og i hvor høj grad, der er handlekraft tilstede. En del af forskellen kan forklares med de ovenfor nævnte udfordringer med kompleksiteten, men forståelsen kan uddybes med brug af begreberne ‘bridging’ og ‘bonding’. Som Torpe (2006) forklarer, kan en forenings dynamik være fokuseret omkring en enten åben og udadvendt, brobyggende – ‘bridging’, eller et mere indadvendt fokus på internt sammenhold - ‘bonding’.

Denne undersøgelse har ikke undersøgt dynamikken internt i foreningerne, men finder dels at sammenhold også kan etableres i hele lokalsamfundet, ligesom der kan være både sammenhold og brobyggende dynamikker til stede i samme forening. Undersøgelsen viser, at de enkeltpersoner, der indgår i foreningerne, spiller en stor rolle i forhold til at agere som både internt bindeled i foreningen og brobyggende henvendt mod andre aktører, og flere af de frivillige aktører sidder med i mere end én foreningsbestyrelse. De områder, som har en stærk ‘Vi’ følelse, har også været i stand til at skabe sammenhold omkring lokalområdet generelt og har også flere steder bygget bro i forhold til områder, der ligger omkring deres eget, fx en landsbyklynge og inddrager flere sogne i aktiviteter mm. Således viser erfaringerne fra de udvalgte lokalområder, at ‘bridging’ og ‘bonding’ dynamikker ikke er hinandens modsætninger, men at det kan bidrage til at skabe lokal udvikling, når begge dynamikker sættes i spil samtidigt.

RAMMESÆTNINGEN AF KIRKENS ROLLE

Pesonen et. al. (2013) påpeger, at kirkens rolle i det lokale samarbejde afspejler nogle tendenser omkring kirkens rolle generelt i samfundet. Muligheden for at indgå i samarbejde skal støttes op på flere niveauer i en hierarkisk organisation. Denne undersøgelse kan eksemplificere, at der er behov for, at der tydeliggøres et ønske omkring kirkens involvering i det lokale samarbejde højere oppefra i systemet. I Klinkby, hvor menighedsrådet er særligt optaget af at indgå i det lokale samarbejde, møder man modstand i den rammesætning, der overordnet er omkring økonomisk involvering. Hvis man fra kirkens side generelt ønsker involvering i det lokale samarbejde på landet, er der behov for internt at rette fokus på, hvilke områder i rammesætningen der evt. kan spænde ben herfor.

FÅ FORSKELLIGHEDERNE I SPIL

Denne undersøgelse bakker op omkring Thuesen og Rasmusen (2015), der påpeger, at lokalsamfund er forskellige og derfor ligeledes har forskellige behov i forhold til støtte,

vejledning, opstartsmidler osv. Dynamikkerne i lokalsamfundene er forskellige, og det tværgående samarbejde tager udgangspunkt i de lokale historiske og kulturelle faktorer. Sammenholdt med viden omkring kompleksitet samt 'bonding' og 'bridging' dynamikker er herunder listet en række spørgsmål, man med fordel kan stille, hvis et tværgående samarbejde er på ønskesedlen:

- Har vi før haft samarbejde, der fungerede godt? Kan vi trække på erfaringer derfra?
- Hvilke strategier kan vi blive enige om?
- Har vi de organisationer, der kan håndtere vores nuværende behov? Er der behov for nye konstellationer?
- Har vi et forum, der rummer hele lokalområdet?
- Hvis der er uenigheder, hvordan kan disse håndteres?
- Kan der bygges bro mellem de forskellige interesser?
- Hvordan kan vi skabe sammenhold internt i området?
- Hvem kan være ansvarlige for den brobyggende kontakt til andre områder?

Skt. Hans bål i Gjerrild. Foto: Niels Krogh Andersen

13. OPSAMLING OG KONKLUSION

Landsognene og dermed de mindre landsbyer i landdistrikterne er i stigende grad udfordret af et faldende befolkningstal og en ændret demografi i form af flere ældre. Hertil kommer en stigende centralisering med kommunalreformerne i 1970 og 2007, hvor sognenes selvorganisering og lokalpolitiske indflydelse er reduceret, og hvor mange af de offentlige institutioner og services er forsvundet væk for lokalområdet. Denne udvikling er også en udfordring for kirken på landet, der jo ikke kan fungere uafhængig af den vitalitet, der er i lokalområdet. Der er bred enighed om, at denne udvikling kræver en stor forandringsparathed i lokalområdernes organisering, og at der er stort potentiale i at revitalisere livet i landsognene ved at øge det lokale samarbejde. Omfanget af dette potentiale kan også ses i relation til den rige tradition, der er for foreningsliv i landområderne generelt. I denne undersøgelse har vi med udgangspunkt i seks case-områder og deres erfaringer med samarbejde forsøgt at blive klogere på, hvordan dette samarbejde kan se ud i praksis, og hvilke overvejelser og udfordringer der knytter sig hertil.

Som udgangspunkt havde vi en forventning om, at de lokalråd, som er oprettet mange steder, kan fungere som omdrejningspunkt og koordinator for samarbejde mellem menighedsråd og de øvrige foreninger. Case-områderne er i samarbejde med "Kirke på landet projektet" valgt ud fra kriterierne, at der er etableret et lokalt tværgående samarbejde, hvori menighedsrådet indgår. I analysen har vi især haft fokus på at besvare følgende spørgsmål:

- Hvordan er samarbejdet organiseret, og hvilken rolle spiller lokalrådene?

- Hvad samarbejdes der om?
- Hvilken rolle spiller menighedsrådene i relation til de øvrige foreninger?
- Hvad spiller menighedsrådene ind med, når de indgår samarbejde med de øvrige foreninger lokalt?
- Hvad giver samarbejdet tilbage til menighedsrådets arbejde?
- Hvilket udviklingspotentiale og udfordringer kan identificeres i samarbejde mellem lokalråd og menighedsråd?

DIVERSITET I DEN LOKALE ORGANISERING

Undersøgelsen viser, at lokale historiske og kulturelle faktorer spiller ind i forhold til, hvor den koordinerende funktion for samarbejdet er placeret. Lokalrådet er ikke nødvendigvis platform for det lokale koordinerende samarbejde, men alle seks lokalområder, der har deltaget i denne undersøgelse, samarbejder på kryds og tværs af foreningerne. I nogle områder foregår der en høj grad af tværgående samarbejde, andre steder er samarbejdet mere bygget op omkring bilaterale relationer. Fælles for alle seks lokalområder er, at de har valgt at handle i forhold til strukturelle og demografiske forandringer, og de har været i stand til at udvikle og forandre sig; fx hvor menighedsråd ligges sammen, koordinerende funktioner flyttes rundt mellem de lokale aktører, og nye samlingssteder bygges op.

DYNAMIK OG HANDLEKRAFT

Særligt tre lokalområder i denne undersøgelse viser sig dynamiske i deres organisering, og fremstår med et fælles fokus på lokalområdets udvikling. Det, der kendetegner disse områder, er dels at det er de mest udfordrede i forhold til udvikling, og at man har magtet at etablere en meget stærk fælles forståelse om, at "Vi" må stå sammen om at bevare et levedygtigt sogn. Her har man evnet at forandre sine foreninger. Folk engagerer sig på tværs af foreninger, og man ændrer og sammenfletter funktioner for bedst at kunne udnytte sine ressourcer. Det skabes nye tiltag til aktiviteter, og man skiftes til at tage ansvar for koordineringen af det lokale samarbejde. Alt sammen med henblik på at være bedst muligt rustet til at agere i den nuværende rammesætning fx med henblik på hvem, der har kontakten til kommunen. Der er en høj grad af diversitet i, hvorledes kontakten til kommunen er organiseret, og hvilken lokal forening der har rollen som bindeled.

FYSISKE FACILITETER OG FÆLLES ARRANGEMENTER

Hvad er så de primære omdrejningspunkter for samarbejdet? Der er stor variation i graden af samarbejde i de forskellige områder. Gode fysiske rammer som mødesteder, som lokalsamfundet har adgang til, er vigtige for at skabe samarbejde omkring de fælles aktiviteter. Men det at skabe gode fysiske rammer er i sig selv en meget vigtig katalysator for samarbejde. Det at skabe fælles rammer gør også samarbejdet om arrangementerne nemmere og mere oplagte. Vi ser det både i form af, at man går sammen om at skabe et fælles mødested, og i form af at de enkelte foreninger stiller deres lokaler til rådighed for andre foreninger. Der er også eksempler på, at større fælles arrangementer, der involverer mange foreninger, fungerer som katalysator for at øge samarbejdet mellem foreningerne. Både i forhold til de fælles faciliteter og arrangementer er det en udfordring med det fælles medejerskab for de forskellige foreninger, da det ofte vil være en af foreningerne, der står for den overordnede organisering. Herudover er der 2 eksempler på, at man arrangerer store events, der tiltrækker mange deltagere udefra og herved skaber økonomi og synlighed, men som også kræver mange frivillige kræfter og dermed samarbejde.

MENIGHEDSRÅDETS ROLLE VARIERER FRA PASSIV STØTTENDE TIL AKTIV INITIATIVTAGER

Alle seks menighedsråd er opmærksomme på at åbne kirken op mod lokalbefolkningens hverdagsliv ved fx at lægge sociale og kirkelige aktiviteter i forbindelse med andre lokale arrangementer, og menighedsrådene indgår i og støtter op om det fælles sociale liv. I forhold til det tværgående samarbejde opleves de fleste menighedsråd dog i en mere passiv støttende rolle. Det er kun i et lokalområde, vi har mødt et menighedsråd, der har påtaget sig en aktiv rolle og har taget førertrøjen på i forhold til det lokale udviklingsarbejde. De fem øvrige menighedsråd bakker op om og støtter det lokale samarbejde, som er initieret af det øvrige foreningsliv eller af præsten.

MENIGHEDSRÅDENE ER POSITIVE OG ÅBNER OP

Alle menighedsråd i denne undersøgelse er åbne overfor, at andre kan lave sociale aktiviteter i deres lokaler, og de byder ind med aktiviteter i forbindelse med lokalsamfundets øvrige arrangementer og rykker gerne ud i naturen, på markedspladsen, i ølteltet m.m. De byder ind med samarbejde omkring koncert- og teateroplevelser samt foredrag, hvor de også bidrager med økonomi og herved skaber mulighed for at få nogle større navne på programmet. Præstens involvering i det lokale sociale liv kan være bidragende til den sociale sammenhængskraft i lokalområdet. Herudover byder man ind med frigivne arealer bl.a. fra kirkegårde, der er blevet for store.

SAMARBEJDET SKABER KONTAKT TIL FLERE

At deltage i et tværgående samarbejde lokalt skaber kontakt til flere grupper af borgere, der måske ikke kommer af sig selv til kirken, og kendskabet kan skabe nye bånd. Menighedsrådsarbejdet bliver mere synligt for den øvrige del af lokalområdet, og det ser ud til at gøre det nemmere at involvere nye frivillige til menighedsrådsudvalgene. Herudover skaber det tværgående samarbejde liv og variation i opgaverne, der skal løses, og et område har opnået at få ros og anerkendelse af biskoppen for deres samarbejde med det øvrige foreningsliv. Samarbejdet kan desuden skabe en relevant berøringsflade for præsten, der ikke længere selv har børn i skolen.

UDVIKLINGSPOTENTIAL, KOMPLEKSITET OG UDFORDRINGER

Tværgående samarbejde er komplekst og udfordrer både foreninger og enkeltpersoners positionering i lokalsamfundet. Uenigheder internt i en forening kan besværliggøre samarbejde med andre og kan stå i vejen for den lokale handlekraft. For at kunne agere som et dynamisk lokalsamfund er der behov for både intern pleje af sammenhold: 'bonding' og at række ud mod andre: 'bridging'. Når begge disse kapaciteter bliver sat i spil, kan der skabes et stærkt og dynamisk samarbejde, der kan generere en fælles 'Vi' følelse, som ruster lokalområdet til at agere handlekraftigt og fleksibelt i de nuværende strukturelle rammer. Der er meget at vinde ved, at menighedsråd indgår i det lokale samarbejde, men som det er nævnt før, løber den lokale samarbejdsdynamik ikke efter en ensartet skabelon, men tager udgangspunkt i den lokale kultur. Menighedsråd vil kunne finde inspiration hos hinanden, og det vil være forskelligt, hvilke tiltag man nemt vil kunne implementere, og hvilke der vil kræve en lidt længere bane, igen afhængig af den lokale samarbejdskultur og -historik.

ØNSKER KIRKEN INVOLVERING?

De rammer, som menighedsrådene fungerer under, spiller en stor rolle for samarbejdet. Lige såvel som der er vidnesbyrd om, at anerkendelse fra provstiet kan være stærkt motiverende for menighedsrådene til at indgå i et samarbejde, lige så vel kan regler, bureaukrati og manglende opbakning være en stærk hæmsko for at indgå i samarbejde. Hvis man ønsker, at kirken på landet skal gentænke sig selv, så må man også gentænke de rammer, som kirken på landet er kirke under.

Markvej ved Næsbjerg. Foto: Susanne Ladegaard

14. FEEDBACK OG PERSPEKTIVERING

Resultaterne fra denne rapport blev præsenteret på konferencen ”Kirkens engagement i lokalsamfundet” afholdt i et samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses og Videnscenter og Landsforeningen af Menighedsråd den 6. oktober 2018 kl. 9.30 – 15.00 på Fænø Sund Konferencecenter, Oddevej 8, Middelfart. På konferencen var der 52 deltagere, og der kom en del gode pointer frem, som dels kan være med til at uddybe rapportens resultater og med til at inspirere til samarbejdet rundt omkring i menighedsrådene. Vi har derfor fundet det oplagt at runde rapporten af med disse kommentarer.

14.1. REFLEKSIONER I FORHOLD TIL UNDERSØGELSEN

STEFFEN DAMSGAARD, LANDDISTRIKTERNES FÆLLESRÅD

Steffen Damsgård, der er formand for Landdistrikternes Fællesråd, har haft mulighed for at læse rapporten og kommer med følgende udsagn, som refleksioner over rapporten og oplægget på konferencen:

- Hvis viljen til samarbejde er der, og man har fokus på det, så er det stort set alt, der kan lade sig gøre. Det er viljen og fokus på samarbejdet, der afgør, om det lykkes, selv hvis der er institutionelle rammer, der går imod.
- Det er godt, hvis man kan se et fælles mål og så gå efter det. Selvfølgelig har kirken sine specifikke mål med de kirkelige handlinger. Tag fat i borgerforeningen.
- De landsbyer, som klarer sig godt, det er der, hvor man har en organisering, en organisering som er lokalt anerkendt. Ikke én organiseringsform er korrekt, forskelligt hvem der tager initiativ. Hvis man har en form for paraply, som koordinerer, så er det vigtigt, at man tænker kirken og menighedsrådene med ind. Husk nu menighedsrådene, husk nu kirken.
- Har man et talerør over for kommunen, så er man stærk, glem aldrig det.
- Kirkegården kan også ses som et sted til refleksion. Det er godt med fælles samlingssteder, nogle steder få men med mange aktører og funktioner. Husk at få menighedsrådene tænkt ind, når muligheden er der. Det er en timing, som ikke kommer hele tiden.
- Rapporten skal ud og virke med case-eksemplerne, det kan inspirere det lokale. Vi har en vidensbank i Landdistrikternes Fællesråd, og den viden, der genereres, skal naturligt ind og ligge her.

KETTY SØRENSEN, LANDSFORENINGEN AF MENIGHEDSRÅD

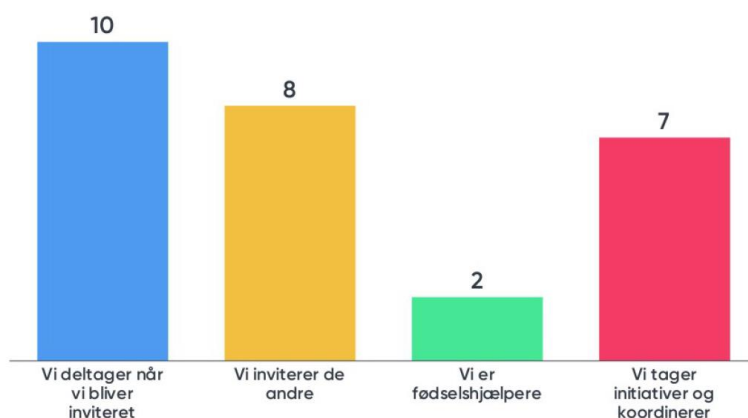
Ketty Sørensen, der er formand for Landsforeningen af Menighedsråd, har ligeledes haft mulighed for at læse rapporten, kommer med følgende udsagn hertil:

- Idekataloget [rapporten] her kan menighedsrådene klikke sig ind i og få ideer. Det gør, at de selv får øje for, hvad det er, de kan derude. Nogle steder er foreningslivet dog også gået i stå.
- Flere melder sig ind i Folkekirken. De har slet ikke så travlt med at melde sig ud. De flytter hjem igen med ressourcer, og så sker der udvikling. Vi skal passe på, at de får plads og rum til at være med.
- Vi kan ikke eje huse fra menighedsrådenes side i hvert sogn, men vi kan gå med og evt. leje os ind.

Herudover blev deltagerne også bedt om at svare på et spørgsmål om ”Hvordan tænker menighedsrådet sig selv som aktør i det lokale samarbejde?” Igen var det ikke alle, der havde mulighed for at svare. Den efterfølgende diskussion afslørede også, at de fire svar-kategorier (hvor man kun kunne vælge en af kategorierne i sit svar) ikke repræsenterede alle de muligheder, der er i praksis, hvilket også stemmer godt overens med den mangfoldighed i samarbejdsformer, som rapporten har afdækket.

Hvordan tænker menighedsrådet sig selv som aktør i det lokale samarbejde?

Mentimeter

27

Mobiltelefon-baseret undersøgelse af, hvordan menighedsrådet ser sin rolle i lokalt samarbejde

REFERENCER

- Brennan, M.A., Flint, C.G & Luloff, A.E. (2009). Bringing together Local Culture and Rural Development: Findings from Ireland, Pennsylvania and Alaska. *Sociologia Ruralis*, Vol. 49, Number 1, January 2009
- Christensen A. N. (2008). Menighedsrådenes historie [henvist 19. september 2018]. <https://www.kristendom.dk/guide-til-folkekirken/menighedsrådenes-historie>
- Christensen, L. F. (2013). En undersøgelse af samspejlet mellem kirker og foreningsliv i danske landsogne - Et pilotstudie med Malt Provsti som case, IFUL Report 24/2013.
- Dansk Center for Byhistorie. (<http://ddb.byhistorie.dk/kommuner/artikel.aspx?artikel=landkommuner.xml>)
- Halkier, Bente (2016). *Fokusgrupper*. Samfundslitteratur
- KL (2010). Lokalråd Erfaringer og gode råd. Kommunernes Demokratiprogram Inspirationskatalog 2010
- Klijn, E. H. og Koppenjan, J. F. M. (2014). Complexity in Governance Network Theory. *Complexity Governance & Networks*, 1(1), pp. 61-70.
- Jørgensen, M. (2013). Folkekirkens fremtid i landsognene – afvikling eller udvikling? I Svendsen, G.L.H. (red.) (2013) *Livsvilkår og udviklingsmuligheder på landet – Viden, cases og teorier*. Syddansk Universitetsforlag
- Knudsen, M. (2012). Nærdemokrati og Lokalråd i 8 Danske Kommuner 2007 - 11. EnviroConsult
- Kromann, D.S. og Just, F. (2009). Kommunalreformen og landdistriktspolitikken - en spørgeskemaundersøgelse. IFUL Report 10/2009.
- Moseley, M.J. (2002). Bottom-up 'Village Action Plans': Some Recent Experience in Rural England. *Planning Practice and Research*, 17:4, 387-405
- Nielsen, M. B. og Thuesen, A. Aa. (2002). Foreningslivets betydning i en landkommune-Helle Kommune. Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter
- Pesonen, H., Niska, M. og Vesala, K.M. (2013). The Societal Role of Evangelical Lutheran Parishes in Rural Finland: A Qualitative Approach to Local Attitudes *Rural Theology*, Vol. 11 No. 2, Nov. 2013, 68-82
- Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Retsinformation.dk. (<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=100236>).

Svendsen, G. L. H. (2013). Public libraries as breeding grounds for bonding, bridging and institutional social capital: The case of branch libraries in Denmark. *Sociologia Ruralis*, 53(1), 52-73. DOI: 10.1111/soru.12002

Tanvig, H. W., Andersen, I. N., og Bech, U. (2016). Organisering af lokalsamfunds udviklingsarbejde: Lokal strategisk kapacitet i landdistrikter. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport

Thomsen, M.H. (2016). Man samarbejder da på landet! – en undersøgelse af samarbejdet mellem foreninger, institutioner og kirker på landet, samt sognekirken som lokal aktør - tillæg til Rasmussen, S.M. *Forskellige vilkår for folkekirken på landet* (2016)

Thuesen, A. Aa. (2017). Local democracy in large municipalities - Co-creating democracy and rural development through multi-level participation structures and local development plans. *Town Planning Review*, 88(3)

Thuesen, A. Aa. og Ditlevsen, S. E. (2015). Lokale udviklingsplaner for landdistrikterne - eksempler fra to kommuner – Center for Landdistriktsforskning og LandLabDK

Thuesen, A. Aa. og Rasmussen, H. B. (2015). Danish Rural Areas' Readiness for Joint Action as a Proxy for the Potential for Co-production. *Journal of Rural and Community Development*, 10(1).

Torpe, L. (2006). Foreninger og social kapital i Danmark i Svendsen, G.L.H. (Red.) 2006 *Foreningslivet i Danmark*, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet